

D E
V E T E R V M
C L Y P E I S ,

BLASII CARYOPHILI
OPVSCVLVM.

*In quo plura , quae ad Graecam , Romanamque militiam per-
tinent , explicantur , et illustrantur.*

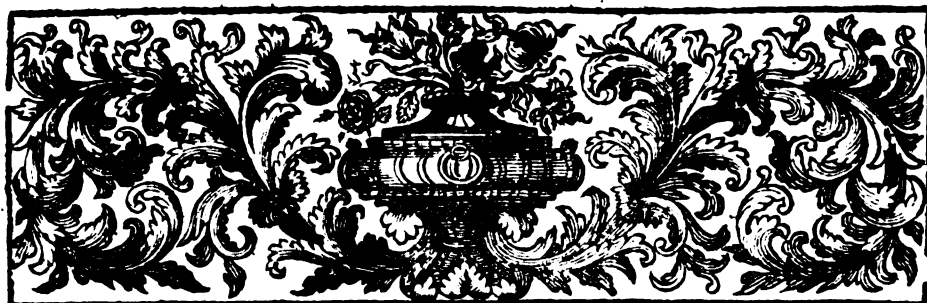

LVGDVNI BATAVORVM,
TYPIS ELIAE LVZAC, JVN.
M D C C L I

Wm 169/43

Quis autem est , quem non moveat clarissimis monu-
mentis testata , consignataque Antiquitas ?

CICERO *de divinatione* I. 40.

NOBILISSIMO PRAESTANTISSIMOQUE
 V I R O
 MARCHIONI SCARAMVZAE,
 VICE COMITI
 AVGVSTORVM A CVBICVLO HONORARIO
 BLASIVS CARYOPHILVS.

S. P. D.

*M*agna, et praeclara res est
 prudentia excellere, VIR
 NOBILISSIME, qua
 veluti rerum expetendarum, fugien-
 * 2 da-

IV DEDICATIO.

*darumque scientia, societas hominum, conjunctioque servatur, ut beatam, tranquillamque vitam agamus. Prudentiae dignitas scientiae rerum naturalium non modo est anteponenda, verum etiam cum ea arctissimo vinculo conjungenda: scientiarum enim studia, quae in sola rerum cognitione, et naturae contemplatione versantur, manca quodammodo, imperfecta, ac jejuna evadunt, si ad augendas reipublicae utilitates, et commoda, ulla considerata, et paulo ante meditata actio non consequatur: qua propter prudentia nihil uberius, nihil praestabilius, nihilque ea dici aut cogitari potest beatius. . . Hanc
qui-*

DEDICATIO. V

*quidem ut tibi comparares, postquam
sapientiae studiis, quae tunc temporis
in Mediolani urbe vigeant, diligen-
tem operam navasti, quum sextum
et vigesimum aetatis tuae annum at-
tingeres, peropportune cogitasti exte-
ras civitates, regionesque peragraré,
tanto ardore animi inflammatus, ut
te non deterruerint eximii sumptus,
et impendia, quae extra ordinem in-
sumi ac erogari oportebat, nec a stu-
dio peregrinandi te avocarint pericula,
laboresque, aut viae interrupta, et
impervia itinera consilium tuum im-
mutarint, quin potius in causa fue-
runt, ut in Gallias omni festinatione
properares ac deinde ceteras Europae*

11

* 3

ci-

VI DEDICATIO.

civitates adires, in quibus omnia, quae ad praestantiam, cognitionemque artium pertinent, quaeve etiam naturae notionem mathematicis rationibus excultam, experimentisque munitam complectuntur, inquirere, et perscrutari non omisisti. Haec enim studiorum genera Parisiis, et Londini omnium plausu, et approbatione florebant ac in patriam tuam nondum penetraverant. Verum magis ex animo probasti scientiam, quae in delectu bonorum, et malorum est collocata, quae futura providet, quae justitiam comitatur ac ex multarum rerum memoria et ex complurium negotiorum usu imperat honesta, prohibetque contraria. Idcirco
ut

DEDICATIO. VII

ut eam facile consequereris, populorum mores, consuetudines, legesque cognovisti, sine quibus nec domus ulla, nec gens, nec hominum universum genus stare potest, ut in patriam honestior, sapientiorque redires ac publicis utilitatibus consuleres, civesque tuos amplissimis beneficiis ornares. Quam enim est turpis ac foedissima vita eorum, qui in peregrinatione omne tempus aetatis suae in lustris, alea, poppinis, vino consumunt, et in gremiis mimarum mentem, mentumque depouunt, aere multo labefactati ac animo praejudiciis exterorum, erroribusque ita infecto, ut leges, instituta, consuetudinesque patrias contemnendo,
ac

VIII DEDICATIO.

ac detrahendo peregrinos mores introducant: sicque rempublicam, ejusque libertatem pessum iri oportere: vox enim omnium legumlatorum una, ac eadem mens est, quoties leges patriae in civitate servantur, toties et libertatem servari. Tu vero laudibus cumulandus, quod doctis, eruditisque cognitionibus ac bonis moribus mentem tuam imbuisi ac virorum sapientum confessus frequentasti, e quorum sermonibus nunquam discedere, eisque in omni re jucundum et affabilem esse voluisti, multaque etiam ab iis prudenter disputata, et innumera acute dicta memoriae mandasti: nihil denique gessisti nisi ex sapientum consilio,

D E D I C A T I O. IX.

lio , auctoritate , et sententia , a quibus pariter principum mores ; aerarii administrandi rationem , portoria , vectigalia , commercia , quae victus causa exercentur , foedera , edoctus fuisti. Alii vero , qui peregrinationes peragunt , hasce notiones non a viris sapientibus , quorum nomina ne quidem ipsis sunt manifesta , verum a vulgi rumoribus accipiunt , qui ullam firmitatem non habent , vel quia per se falsi sunt , vel inter sese repugnantes : non enim est consilium in vulgo , non ratio , non discrimen , non diligentia , sed impunitas garriendi , et sermonum aviditas. Pera-

* *

gra-

x DEDICATIO.

gratis igitur tam diversis, et amplissimis regionibus Europae, in quibus diutius es commoratus, Vindobonam tandem petere tibi placuit, urbem opulentissimam atque ornatissimam et natura et situ et pulchritudine aedificiorum inprimis nobilem, propugnaculum libertatis Germanicae, religionisque Christianae praesidium, in quam quum appulisses, magna cum animi delectatione, firmissime asseverabas: nullam te vidisse graviolem, praeclariorem, splendidiorumque civitatem, aequis florentem legibus, non multitudinis temeritate, sed principis consilio, et optimatum judiciis gubernatam, tam-

D E D I C A T I O. XI

tamque perhospitalem exteris , qui in eam undique confluent , ut eis facilem aditum praebeat honoribus , dignitatibusque adipiscendis ac rempublicam capeßendi ; populum aegritudine ac perturbationibus reliquis omnibus vacuum , nunquam a se disidentem , nunquam anxium , nunquam sollicitum , nunquam imbecillum , remissumque , verum promptum , et alacrem ad belli discrimina subeunda , ad rempublicam defendendam , ut in antiquam Romam immigrasse tibi videreris : unde hujus urbis nomini ac sedibus adeo es amicus , ut Vindobonae stabile , certumque domicilium per annos viginti

** 2

ha-

XII DEDICATIO.

*habuisti : ac cuncti , qui eam incō-
lunt perofficiose , et peramanter te
observant atque admirantur animi
tui temperantiam , quum te videant
nulla flagrantem ambitione , de hono-
ribus nihil sane laborare , quos alii
appetunt , poscunt , efflagitant , quan-
quam ad eos ascendere possis propter
generis nobilitatem , propter majorum
tuorum res gestas , qui domi , mili-
tiaeque inclaruerunt , tum etiam ob
divitiarum copiam , quibus abundas ,
quaeve ad decus domesticum sustinen-
dum magnopere conferunt. Non enim
te fugit quam misera sit ambitio a
Graecis ισογὸν νόσος morbus facer , sive
Herculeus denominata , et quam so-
li-*

DEDICATIO. XIII

*licita honorum cupiditas, et quam pernicioſa contra leges de ambitu: tibi-
que inſidet ſententia, principis eſſe,
qui ingenia ſuorum pernoscit, iis di-
gnitatis gradus impertire, quos tan-
ti honoris nomine dignos putat. Ho-
nos enim ad alienae petitionis occaſio-
nem habitus aut diuturnis precibus ef-
flagitatus, non dignitate impetratus
eſſe videtur. Id tantum ab Auguſto-
rum cubiculo honorario eſſe concupiſti,
namque ſemper tibi cordi fuit egregias
Auguſtorum virtutes propius contem-
plari, quas divinas ac pene inauditas
ſummis laudibus extollis. Hoc longi
temporis curriculo, quo Vindobonae
verſaris, quum in tuam amicitiam*

me

XIV DEDICATIO.

me recepisses, qua mihi nihil jucundius, nihil optatius accidere potuit, incredibilem voluptatem ex tuis familiaribus sermonibus capere soleo, quos mecum de republica, aut de artium, scientiarumque incrementis instituis, ac dum in sermone vario multa incidunt, in eum me incidisse recorder non consulto, sed casu, ut de Graecorum, Romanorumque militia differerem, a quibus nempe orta initiis, quomodo creverit, quando in summam evecta dignitatem, et quando turpiter extremum passa fuerit exitium. Quae adeo pergrata tibi fuerunt, ut mihi persuaderes banc arduam velle suscipere provinciam,

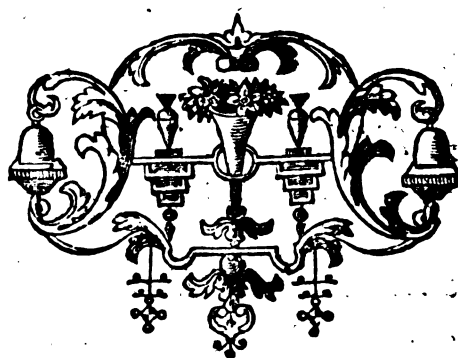
D E D I C A T I O. xv

ciam, historiam scilicet rei militaris et Graecae et Romanae conscribere ac secundum tempora sedulo componere. Verum quum in praesens non sit materia meis aequa viribus, et nervis, quos senio ac perdita valetudine fractos deficere ac decrescere sentio; alia ratione tibi satisfacere, moremque gerere cogitavi, si hoc opusculum pervulgarem, quod confeci, et absolvi, nescio quam bene, sed ita accurate, ut nihil posset supra, multaque congeffi, quae a re, quam primo proposuisti, non sunt, ut opinor, remota ac disjuncta. Quamobrem istud praeclaro nomini tuo inscribere decrevi, ut benevolentiam

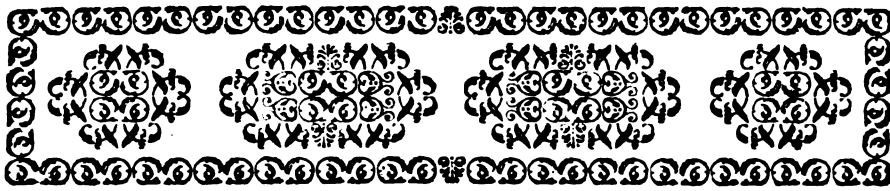
*** 2 *tuam*

XVI DEDICATIO.

*tuam ac singularem erga te amorem
confirmare vehementius valeam hocce
monumento ac signo amicitiae, et ob-
servantiae, qua semper sum te pro-
secutus, atque ut gratum, accep-
tumque habeas, ita rogo, ut majore
studio rogare non possim.*

DE

D E
V E T E R V M
C L Y P E I S.

Quum ego mente concipio ac vetera Romanorum gesta memoria repeto, saepe mirari soleo rem Romanam ab exiguis profectam initiis tam brevi crevisse, ut non terras solum, sed mare etiam fama nominis sui impleisset ac cunctas gentes ea tempestate opulentissimas, armisque florentes in suam potestatem, ditio- nemque redegisset, consilioque et aequis legibus imperium firmasset: statim animo occurrunt armorum
A ex-

exercitatio, disciplina castrorum ac usus militiae, quibus Romani multum, longeque alios antecellebant: unde posteris tradiderunt, nullas opes humanas armis Romanis resistere posse, nisi inter semet ipsi saeditio- nibus saeviant. Virtus enim Romana armis tam mag- nopere valuit contra multitudinem Gallorum, pro- ceritatem, magnitudinemque Germanorum, aut vires corporum, quibus Hispani ceteros anteirent, adver- sus dolos divitiasque Afrorum ac Graecorum ar- tem prudentiamque, ut Roma tantis rebus gestis, tantisque exercitibus devictis, tam claris victoriis par- tis, caput orbis terrarum fieret. Romani superiores Gallis, et Germanis in bello, qui scutis oblongis, et planis male corpus tegebant: Gallis quoque ob gla- dios multum praestabant (α) quibus caesim ferire mos erat. Romani vero scuta oblonga, et curva gestan- tes, punctim gladios hostibus infigere assueverunt in facies, et pectora, quae latius mucrone profodientes, rectis, et repetitis ictibus facilius, et velocius ple- rosque conficiebant. Quamobrem arma Romana tantum dignitatis, praestantiae, utilitatis, honorisque sunt affecuta, ut ipsimet hostes, cum quibus in bello conflixerant, ea usurparent ac sibi adoptarent. Pyr- rhus, ut narrat (β) Polybius, non armis dumtaxat, verum etiam milite Italico uti solitus. Hannibal quo- que post primam victoriam, quam de Romanis retu- lit,

(α) Polyb. II. p. 120. Edit. Paris. (β) XVII. p. 765.
1609.

lit, damnato genere armorum prius consueto, armis ipsorum copias induit, atque iisdem perpetuo decertare instituit. Galli etiam non amplius cæsim, sed punctim ferire (γ) occoeperunt a Romanis edocti. Regio item coeli salubris, quam ab origine nacti sunt Romani, plus roboris corpori ac vigoris ingeniique animo ingessit, quam regio septentrionalis, cujus populi etsi proceriores Romanis, attamen ab humoris plenitudine, et gravitate aëris perfusi, fractas, hebetes, imbecillasque mentes habuerunt (δ) consiliis omnibus destituti. Qui vero axem meridianum, vel Orientis plagas incolunt, breviora fortiuntur corpora; et ob coeli tenuitatem, nimiumque solis fervorem, sanguinis copiam exhaustiunt, valdeque praelia formidant: atque ut ingenii, et artis plurimum, ita animi, et virium parum possident. Qua de re Lucanus (ε) bene sapienterque inquit:

*Quicquid ad Eoos tractus, mundique teporem
Labitur, emollit gentes clementia coeli.*

Nec aliter Galli tunc temporis alacres (ζ) ad praelia suscipienda, et prompti animo: molle tamen iis erat ingenium ac mens minime constans, et resistens ad calamitates, bellicae labores perferendos. Romani contra forti manu, solertia, consiliisque praediti uni-
ver-

(γ) Polyb. II. p. 118. & 120. (ε) Pharsal. IV. 55.
(δ) Aristot. in problem. Sect. (ζ) Polyb. III. p. 230. Caes. de
XVI. p. 577. edit. Aurel. Allob. Bel. Gallic. III. 19.
1605.

verſas gentes ſuperarunt atque imperio eorum amplifſimo ſubegerunt. Multum quoque profuit armorum exercitatio campeſtris, quae etiam in caſtris peracta, ne milites ocio laſciuire ſinerent in conviviiſ, et comotationibus: ſicque membra durare, vigilare, aeſtuare, ſub pellibus cubare, magnasque ſarcinas comportare, longasque itinationes per aſpera quaeque, et invia ferre conſueverunt. Qua exercitatione deinde omiſſa, et neglecta ſecundo bello Punico, impetus, depopulationesque Afrorum nec cohibere, vel ſuſtinere potuerunt, ac de ſumma reipublicae aetum foret, niſi Publius Scipio Aemilianus vim omnem, tempeſtatemque belli alio convertiſſet, atque auctor fuerit, ut Hannibal Italiam praeliis oppugnata, afflicta, tantoque discrimine nutantem, neceſſitate coactus, deſereret. Quum vero tranquillam agerent pacem, ſatius fore cogitarunt, ut milites novis indulgerent fabricis, altas conſtituerent turres, aquoſa exſiccarent loca, foſſas novi, et immenſi operis ob commodum navigationis effigerent, naves aedificarent, vias exſtruerent, vel templa, quae vetuſtate corruiſſent, reſtituerent, aut nova, et pulcherrima e fundamentis erigerent, ut animi aliquid agendo eſſent occupati. Nihil etiam remiſſum curae, et laboris in bello; caſtrorum enim conſtructio, aquationes, pabulationes, et vigiliae militibus erant commiſſae: Conſulibus vero negotium dabatur, ne quid reſpublica detrimenti caperet, militem avidum certaminis e caſtris emitterent, non
ar-

armis modo, sed et consiliis victoriam ab hostibus reportarent, tutiori loco castra ponerent, commeatus hostium interciperent, eorumque consilia, et insidias frustrarentur, Tribuni, Centurionesque ut sine mora imperia exequerentur, ordine, acieque bene instructa dimicarent, imparem copiis exercitum temere pugnae non committerent, nunquam cum hostibus signa conferrent, nisi tutam, sinceramque spem vincendi haberent, transversam invaderent hostium aciem, aut a tergo urgerent, lectissimos peditum, et equitum collocarent post aciem circa cornua, vel medium, ut pervolarent ubi rem inclinam cernerent, celeritate itineris hostes imparatos, deturbatosque aut cibo vinoque repletos statim aggrederentur, urbem obsessam, ut primo impetu caperent, captamque munitionibus, praesidioque firmarent valido, aut aequarent solo, unaque hora excidio ac ruinis darent, aedes vero Deorum violari nefas ducerent. Quae omnia si vellem oratione complecti, dies me deficeret. Quum igitur exlectu armorum, eorumque exercitationibus ac usu militiae, tantum roboris, magnitudinis ac rerum egregie gestarum, ad Romanorum decus, & gloriam accesserit: operae praetium duxi ea memoriae tradere atque ex incorruptis monumentis eruere, inque claram lucem proferre. Neque dubito quin primae origines, proximaeque originibus multum praebiturae sint voluptatis non modo his, qui rem militarem colunt, verum his etiam, qui antiquitatum Graeca-

rum , et Romanarum studio delectantur. Arma Romanis imperata imprimis fuere clypeus , et gladius , quibus , ut ait Polybius (η) super alios excellebant , quorumve ope , et auxilio potentissimos reges , bellicosissimas gentes in servitutem redegerunt. De clypeis Graecorum , Romanorum , aliarumque nationum ac de eorum usu in praesens sermonem instituam , alias dicturus de ceteris armis eadem opera , et labore , quem , ut ego arbitror , hocce in Opusculo consumpsi.

Verum antequam ultra progrediar , ratio postulat , ut a propria clypei descriptione atque a variis ejus nominibus initium ducam : est enim res notior qualis sit ; pluribus notata vocabulis idem declarantibus. Clypei Servio dicti (θ) ἀπὸ τῆ καλύπτειν quod corpus *celant* : Plinius vero (ι) ἀπὸ τῆ γλύφειν a *sculpendo* caelandoque nomen deducit , quod imaginibus erant caelati , et sculpti. Scutum autem auctore Varrone ἀπὸ τῆ σκύτῃ , quoniam pellibus contextum. Graeci variis nominibus clypeos donarunt ac primo occurrit ἀσπίς figuram habens circularem : unde Homerus (κ) ἀσπίδας εὐκύκλῃς nuncupavit. Idemque de altera clypei specie meminit , ampliore magnitudine ac ἀσπίς , qui dictus σάκος μέγα (λ) vel σάκος εὐρὺ (μ) quoniam ἀπὸ πρώτοις Σάκαις εὐρύται α

Sa-

(η) Hist. II. p. 218.

(κ) Il. V. 453.

(θ) In Aen. II. 382.

(λ) Il. III. 335.

(ι) Hist. Nat. XXXV. 3. edit. L. (μ) Il. XIII. 553.

Bat. 1669.

Sacis primum inventus, ut habet Scholiaſtes (Sacae enim populi ſunt Thraciae) inque rotundam pariter figuram formatus teſte Aeſchylo (ν).

Σάκης κυκλωτῶ σώματος ἐν χαλκηλάτῳ περὶ λήματι.

In aerato ſcutō, rotundo corporis munimento. Calimachus habet (ξ) σάκεος εὐκύκλοιο, et Nonnus Panopolita (ο) σάκεος τροχόεντος. Alia clypei ſpecies eſt θυρέος, qui Euſtathio (π) ἀσπίδος εἶδος dictus, *clypei ſpecies*, non *ſcuti* ut male vertit Arcerius, ἀπὸ θυρας αἰανίας διὰ τὸ μέγεθος ob ejus magnitudinem: figura oblonga, non rotunda, et circulari, ut propemodum erravit Leo (ρ) quum θυρέον ita deſcribit σκελάρμον ἐπιμήκες μέγα, ὃ καλεῖται θυρέος, πάντως δὲ τροχὺλον *clypeus ingentis magnitudinis, qui Thyreus vocatus, penitus rotundus.* Namque θυρέον ſumpſit pro ἀσπίδι eodem errore, quo alii, ut paulo poſt oſtendam. Hujus clypei primus mentionem fecit Polybius (σ) qui comes fuit Scipionis in Africae expeditione ac ejus conſilio plurimas Provinciae illius regiones (τ) peragravit. Tunc enim temporis fluxiſſe nomen creditur a Carthaginienſibus Phoenicum colonis in auctores Graecos, quod iidem ſibi adoptarunt, ut poſt Polybium fecerunt Diodorus, Plutar-

(ν) Ad ſept. cont. Theb. edit. (π) In Odyſ. p. 240. edit. Baſil. Lond. 1660. (ρ) C. VI. part. 25.

(ξ) Hymn. in Del. 145.

(σ) Hiſt. VI. p. 469.

(ο) Dionyſ. XXXV. p. 374. edit. (τ) Hiſt. III. p. 211. Han. 1590.

tarchus, Pausanias, Dio, et alii, nam idem vocabulum adhuc conservant Arabes, quibus est *تسرس* nec non et Chaldaeis *תרים*. Hebraei vero in explicanda clypei notione nominibus *מגן* a *גן* quoniam *contegit* corpus, vel *צנה* a *צן* hoc est *ambiit* corpus. Syri primam vocem Hebraicam usurparunt *ܡܚܝܠܐ* atqui altera illis propria, & peculiaris est *ܡܚܝܠܐ* (v) a *ܡܚܝܠܐ* id est *occlusit*, clypeo quippe corpus occludimus. Arabes denique, quorum lingua ceteris Orientalibus copiosior ac locupletior, clypeum dixerunt *كسرة* a *ستر* hoc est *texit*, vel *كسرة* a *كف* scilicet *custodivit*. *مجن* aut *جنة* vox eadem est ac *מגן* Hebraeorum.

DE CLY-
PEI PAR-
TIBVS.

Julius Pollux, qui sub Commodō vixit, cuique opus suum dedicavit, sex clypei partes enumerat, quae sunt *ὀμφαλὸς*, *ὀμφάλιον*, *μετομφάλιον*, *ἵψυς*, *κύκλος*, *ἀντύξ*. *Ὀμφαλὸς* figuram habens circularem, quem Latini *umbonem* dixerunt, ferrum est in medio clypei positum, ut a sagittis, hastisque miles se tutaretur. Umbonem sic describit Polybius (φ) *προσήμεσται δὲ αὐτῷ καὶ σιδηρὸν κόγχος, ἢ τὰς ὀλοσχέρας ἀποστέγει πληγὰς λίθων καὶ σαρκισσῶν καὶ καθόλου βιαινῶν βελῶν ἀρτὰται ἰlli (clypeo) concha ferrea, quae ictus vehementiores defendit lapidum, sarissarum, et violentorum omnium telorum: unde Homero (χ) ἀσπίδες ὀμφαλόεσται clypei umbonibus muniti. Formam exhibet rotundam, nam-*

que

(v) Ezech. XXVII. 10.

(χ) Il. IV. 448.

(φ) Hist. VI. p. 469.

que in Nonno (ψ) legitur ὀμφαλὸς τροχόεις vel (ω) ὠκυκλος *circularis*. Quod enim in medio protuberat circularem habens formam, ὀμφαλὸν appellarunt Graeci, uti et ὀμφαλὸν in toga, et in libris. Aliquando est pro toto clypeo. Virgilius (α)

Nec sufficit umbo

Ictibus.

Quem secutus est Valerius Flaccus (β)

Contextis umbonibus urgent.

Vmbilicum clypei Cares primi invenerunt, ut Scholiastes Thucydidis refert (γ) οἱ κᾶρες πρῶτοι εὖρον τὰς ὀμφαλὰς τῶν ἀσπίδων. de quo videsis Herodotum, et Strabonem. Ὀμφάλιον autem locus est supra clypeum, et μησομφάλιον medii clypei umbilicus: Alia clypei pars ἵπυς nominata, lamina scilicet ferrea quae clypei ambitum contegit, de qua etiam Polybius commemorat (δ) ἔχει δὲ πρὸς τὴν ἵπυν ἐκ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν μερῶν σιδηρῆν σιάλωμα δι' ἣ τὰς τε καταφορὰς τῶν μαχαιρῶν ἀσφαλιζέει καὶ τὰς πρὸς τὴν γῆν ἐξερέει in ambitu circa superam, inferamque partem ferrea praetexitur lamina, qua adversus caesim illatos ictus munitur, et ne humo incumbens corrumpatur. Interdum ἵπυς est pro clypeo

a-

(ψ) Dionys. XXXVII. p. 925.

1724.

(ω) XXI. p. 568.

(γ) VI. 8.

(α) Aen. IX. 810.

(δ) Hist. VI. p. 469.

(β) Argon. III. 90. ed. Leid.

B

apud Euripidem (ε) χαλκόνωται ἵπαι, et in Epigrammatis (ζ) σχῶν κυκλόεσσαν ἵπιν.

Κύκλος est clypei orbis. Aeschylus ἀσπίδος κύκλον (η) dixit, quoniam, ut inquit Scholiastes Aristophanis (θ) κυκλική ἦσαν αἱ ἀσπίδες τῶν παλαιῶν *circulares erant antiquorum clypei*. Nonnus pariter habet εὐκύκλοιο βοέης, Virgilius (ι) *orbis clypei*, et Valerius Flaccus (κ) *clypei orbis*. Quandoque clypei plures circulos habuerunt, ut Homerus Agamemnonis clypeo ostendit (λ)

ἀσπίδα θῦρει

Καλὴν ἦν ὡς μὲν κύκλοι δέκα χάλκεοι ἦσαν.

Clypeum cum impetu versatilem, pulchrum, quem circum circuli decem aere erant. Hujuscemodi clypei orbis, qui se ipsos terminant, visuntur in nummo Vitellii, cui Macedones clypeum dedicarunt cum epigraphe ΚΟΙΝΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ (μ).

Ho-

(ε) Hec. 1193.

(ζ) Anthol. III. p. 423. ed. Lubini.

(η) Ad Sept. cont. Theb. 495.

(θ) In Vesp. 18.

(ι) Aen. XII. 924.

(κ) Argon. VI. 367.

(λ) Il. XI. 32.

(μ) Tristan. tom. I. p. 275.

Horum similitudine utitur Aristides (v) ut probet Athenarum arcem medium occupare totius terrarum orbis, cujus verba e Graeco in Latinum versa heic apponimus: *sicut enim in orbibus clypei inter se invicem incurrentibus, quintus umbilicus implet, qui est omnium pulcherrimus: sic et Graecia est in medio totius terrae, Atticamque in sui medio complectitur, in qua deinde media iacet urbs, et in hujus medio arx.* Ἀντὺξ denique dicitur clypei circulus exterior, de quo Homerus (ξ)

Ἀντὺξ ἡ πυμάτη θένει ἀσπίδος ἐμφαλοῦστος.

Ora quae extrema currebat circa clypeum umbonem habentem. Et iterum (ο)

ὡς δὲ ἄντυγα βάλλε φαεινὴν.

Orbemque clypei. extimum circumdedit fulgidum.

Sed quae sint clypei tegmina, quaeve ejus materia, explicandum est breviter, quo facilius cetera, quae post ostendere velimus, intelligi possint. Clypei Graecorum e pellibus confecti, aere tamen obductis Aeschilo (π) dicti χαλκήλατοι, Euripidi (ρ) χαλκόνωτοι, vel χαλκόμετοι. Qui autem ex aere tantum (ς) πάγχαλκοι. Pausanias (τ) pluribus extendit, cly-

DE CLY-
PEI
TEG.
MINI-
BUS ET
MATE-
RIA.

(v) In Panath. tom. 1. p. 171. ed. (ρ) Troad. 1136. Bach. 748.

Oxon. 1722.

(ξ) Il. VI. 119.

(ο) Il. XVIII. 479.

(π) Ad sept. cont. Theb. 66.

(ς) Aesch. ad sept. cont. Thebas

546. Eurip. Phoen. 122.

(τ) In Lacon. p. 211. ed. Lipsi.

1596.

clypeos , et arma omnia Heroicis temporibus ex aere fuisse composita: quem morem servavit, inque usum revocavit Lycurgus Lacedaemoniorum legislator , quibus (υ) χαλκὴν ἀσπίδα *clypeum aereum* gestare praecepit bello aptissimum καὶ ὅ τὰχις αὐτοῦ λαμπρύνει καὶ σχολαιότατα ῥυπαίνει *nam et celeriter nitescit , et sordes baud facile contrahit.* Quā de re Homerus non modo ἀσπίδα φαεινὴν *clypeum fulgentem* verum cuncta ἔντα χαλκεα *arma aerea* μαρμαίροντα *coruscantia* dixit. Pelles autem boum super clypeos inductae , et adnexae πύχες dictae , hoc est *tegmina*: unde ἀσπίδες βοείαι apud poëtas , et βοείη *pellis* pro ipsa clypeo. Septem in Ajacis scuto annumerat Homerus (φ)

Ἐξ δὲ ἑπτὰ πύχας ἦλθε δαΐζων χαλκὸς ἀτειρὴς
Ἐν τῇ ἐδομάτῃ ῥινῶ στήθερ.

Ceterum sex per pelles penetravit findens hasta , in septima tamen baesit. Virgilius itidem (χ)

Orasque recludit

Loricae , et clypei extremos septemplicis orbes.

Ovidius autem novem enumerat (ψ)

Quod aes , et proxima rupit

Terga novena boum.

Polybius (ω) duplex tabulatum scuto Romano tribuit ;

(υ) Xenoph. de rep. Lac. XI. p. (χ) Aen. XII. 924.

87. ed. Oxon. 1703.

(ψ) Met. XII. 96.

(φ) Il. VII. 248.

(ω) Hist. VI. p. 469.

buit ; quod glutine tauri erat compactum ac extrema superficies linteo ; deinde vitulino corio tegebatur. Πτύχες quoque sunt laminae , quae ex aere , stanno , vel auro , aut argento constant. Quinque recenset Homerus (α) in Achyllis clypeo.

Τὰς δύο χαλκείας, δύο δ' ἔνδοθι κασσιτέροισι
Τὴν δὲ μίαν χρυσῇν.

Duas aereas , duasque interiores stanni , unam vero auream. Scholiaſtes πτύχας ſic explicat τὰ διφθορά τῆς ἀσπίδος ἐπ' ἀλλήλοις ἐλάσματα *diverſas clypei laminaſ alias ſuper alias ductaſ.* Pelles intus erant collocatae ac fibulis conſutae , quae virgiſ ſimiles ad clypei extremitatem pertingerent , laminaque aerea ductili tegebantur , uti Sarpedoniſ clypeum deſcribit poëta eximiuſ (β)

Καλὴν, χαλκείην, ἐξήλατον, ἣν ἄρα χαλκεὺς
Ἦλασεν ἔντοσθεν δὲ βοείας ῥάψε θαμείας
Χρυσείοις ῥάβδοις διηνέκεσιν ὦρ' κύκλον.

Scutum pulchrum aereum , lamina ductili tectum , quod faber ductili artificio fecerat : intus vero pelles bovinas confuerat ſpiſſaſ aureiſ virgiſ perpetuiſ per orbem. Ἐλαύνειν , et διελαύνειν vocabula ad fabroſ aeriariōſ , et aurarioſ ſpectant , ut diligenter obſervavit Euſtathiūſ , ac Latine *ducere* ſonant. Horatiuſ (γ) de ſtatua Alexandri , qui

E-

(α) Il. XX. 271.

(β) Hom. Il. XII. 295.

(γ) Epist. II. 1, 239.

*Edicto vetuit ne quis se praeter Apellem
Pingeret, aut alius Lysippo duceret aere:*

Id est *faceret*. Huc pertinet illud Herodoti (δ) εἰς τὸ χαλκήϊον ἐθηθεῖρ σίδηρον ἐξελαυνόμενον *in officinam ferrariam* (venit) *videns ferrum duci*. Non negarim tamen Antiquos in more habuisse inaurandi, vel argento induendi clypeos, aliaque arma, ut iis uterentur in bello, uti de Carthaginienſibus Plinius narrat. (ε) *Poeni ex auro facitavere clypeos, et imagines, secumque in castris tulere*. Alcibiades in bello (ζ) gestabat ἀσπίδα ἀφ' ἑχρῶν *clypeum deauratum*. Samnitium itidem scuta erant *auro et argento caelata* (η) Justinus (θ) narrat de Alexandro magno, quod *arma militum argento induxit* vel ut planius loquitur Curtius (ι) *scutis argenteas laminas addidit*. Talia quoque πολλὰς θυρεῖς μὲν ἀργυρῶ καὶ χρυσῶ κεκοσμημένους *scuta multa argento, et auro exornata* refert Plutarchus (κ) quae inter hostium spolia reperit C. Caesar in praelio ad Alexiam commissō cum Gallis. Neque praeteream clypeum (λ) *argenteum pondo centum triginta octo*, quem Adstrubal gestabat, vel clypea argentea decem in triumpho (μ) T. Quinctii transvecta. Scuta vero CC. quae
de

(δ) Hist. I. p. 68. edit. L. Bat. (θ) XII. 7.

1715.

(ε) H. N. XXXV. 3.

(ι) VIII. 5. edit. L. Bat. 1724.

(ζ) Plut. in vit. Alcib. p. 190.

(κ) Plut. in vit. Caes. p. 721.

edit. Paris. 1624.

(λ) Liv. XXXIV. in fin.

(μ) XXXV. 51.

(η) Liv. Hist. IX. 40.

de auro (v) purissimo fieri iussit Salomo, posuitque in domo saltus Lybani, non bello, ut opinor, verum magnificentiae ostentandae inserviebant, quales erant quoque ἀσπίδες χρυσαὶ εἰκοσι clypei aurei XX. in pompa Alexandrina Ptolemaei Regis Aegypti, ut narrat Callixenus Rhodius (ξ) Clypei aurei Salomonis constabant ex זהב שחוט auro ductili (ο) vel malleato, uti in versione Graeca χρυσοῦ ἐλάττω id est לחל לחל ex auro optimo ut vertit Syrus: quo magis enim aurum attenuatur laxius, eo magis ejus bonitatem excellentiamque demonstrat. Neque excipio argentum de quo Virgilius (π)

Thoraces abenos

Aut leves ocreas lento ducunt argento.

Id est, ut exponit Servius, *flexili argento extendunt.* Artifices, quorum partes erant (ρ) *ut arma auro, argentoque condecorarent, vel tegerent argento, et deaurarent*, Barbicarii dicti, quibus Imperator Constantinus (ς) *ab universis oneribus vacare* concessit. Barbicarii iidem ac Barbari, id est Asiatici, quamvis latius hoc nomen pateat apud Scriptores (τ) ac inprimis Artifices, qui vestes texebant auro, et

co-

(v) 1 Reg. X. 16.

(ξ) Athen. deip. v. p. 202. edit. Lugd. 1657.

(ο) 1 Reg. X. 16.

(π) Aen. VII. 63.

(ρ) Leg. 1. Cod. Theod. de Fab-

bric.

(ς) Leg. 1. Cod. de excusat. Artif.

(τ) Thucid. I. 3. edit. Amst. 1731.

Strab. XIV. p. 662. edit. Amst. 1707.

coloratis filis, ac effigies hominum, et animalium exprimebant (υ) *Phrygiones* dicti. Phryges quippe hanc artem χρυσοπαστικήν *auro intertexendi* vestes invenerunt, quas ξυστάδας τὰς χρυσοπαστοὺς poëta Eubulus (φ) nominavit: unde *Barbaricae vestes* (χ) ut legitur in Lucretio, *Phrygiae* (ψ) Ovidio dicuntur, ab Euripide (ω) βάρβαρον γλήδημα *barbarus ornatus* nominatur. In Virgilio (α) *aurum Barbaricum* Servius *Phrygium* interpretatur: Horatius (β) *mare Barbarum* pro *Indico* dixit. Adde etiam (γ) Thucydem, qui Asianos vocavit Barbaros ἐν τοῖς βαρβάροις ἐστὶν οἷς νῦν καὶ μάλιστα τοῖς Ἀσianoῖς. Eademque ratione (δ) Philoni dicti οἱ παλαιότατοι τῶν βαρβάρων ἐξαιρέτως Φοίνικες *Phoenices prae-cipue inter Barbaros antiquissimi*. Barbicarios, ut ante exposuimus, vocarunt Imperatores Augusti, qui *arma deaurarent, vel argento tegerent*, quales *Constantinopoli et Antiochiae* erant (ε). Haec Ars in Asia antiquissimis temporibus florebat, ut satis superque ostendit Homerus (ζ)

Ὡς δὲ ὅτε πρὸς χρυσὸν πλεχέμεται ἀργυρῷ ἀνὴρ
 Ἰδμεὺς ὃν Ἡφαιστος δέδωκεν καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
 Τέχνην παντοίην, χαλκέντεα δὲ ἔργα πελείη.

Ut

(υ) Donat. in Virgil. Æn. XI. 777.	(α) Aen. II. 106.
(φ) Pollux in Onom. VI. 10.	(β) II. Carm. XIX. 17.
edit. Amst. 1706.	(γ) I. 6. p. 5.
(χ) De rer. nat. II. 449.	(δ) Euf. in Praep. Evang. I.
(ψ) Met. VI. 166.	(ε) Leg. I. Cod. Theod. de Fabric.
(ω) Iphig. in Aul. 76.	(ζ) Odyf. III. 433.

Ut quum quis aurum circumfundit argento vir solers, quem Vulcanus docuit, et Pallas Minerva artem omnifariam, elegantia vero opera perficit. Ubi χρυσὸν ἀργύρῳ est argentum inaurare. Hosce versus elegantissimos alibi repetit poëtarum omnium, qui extant, antiquissimus (η) Istud inaurandi genus per liquationem fiebat in vasis, et poculis: in vestibus per fila in cameris vero vel statuis per bracteas; sicque per varios hosce usus aurum perire existimavit Aurelianus Augustus (θ) qui tamen omisit aliam inaurandi rationem, quae non peragebatur auro liquato, sed aureis clavis vel literis in argentum aut aes immixtis, de qua in fine hujus Opusculi locus erit differendi prolixius.

Universi isti Opifices, qui deaurandi artem exercebant, *Inauratores*, et *Bractearii* appellati in veteri Inscriptione (ι)

CONCORDIA COLLEGII BRACTEARIORVM ET INAVRATORVM

Hisce vocabulis utitur Firmicus (κ) *quicumque habuerit horoscopum in XVII. parte Scorp̃ii, erit aurifex, inaurator, et bracteator.* Ex quo colligitur diversa fuisse munera, et officia inauratorum, et bracteariorum, quoniam illi solidi ac ductilis auri, vel argenti lamellis clypeos ac reliqua arma te-
ge-

(η) Odyss. VI. 233.

(θ) Vopisc. c. 46.

(ι) Grut. MXLXXXIV. 12. edit.

Amst. 1707.

(κ) VIII. 16.

gebant, quas *πλύχας* dixit Homerus: ita in Bibliis arca solidi auri laminis erat obducta (λ) *רַב־כָּהֵן אֶת־זָהָב שְׁהֹר* *et deaurabis eam auro mundissimo*, quemadmodum hodie solent arcae lignae ferro obduci. Bractearii vero tenue folium auri, vel argenti adhibebant: unde *πτελαργοὶ* dicti in Codice Justiniano: folium enim Graeci *πέταλον* nuncuparunt; Latini autem *bracteam*, etsi a verbo Graeco *βρέχων* hoc est *illinitre* efformatam, quae *tenuis* Ovidio (μ) Martiali vero *nebula* (ν) dicta. Bracteis statuæ erant inauratæ, quas, ut ait Ammianus Marcellinus (ξ) *auro curant imbracteari*. Laquearia etiam, cameras, parietes bracteis fuisse inauratos testatur Plinius (ο) modumque exponit, quo id per facile fieri solitum: *aes* (inquit) *inaurari argento vivo, aut certe hydrargyro, quod iterum exhalatur igni, ut possit domitum inductas accipere bracteas*. Eo usque excreverat Romanorum luxus, ut laquearia, quae primo post everfam Carthaginem inaurata fuerunt in Capitolio censura L. Mummi, ætate deinde Plinii, qui vixit imperante Tito Vespasiano, *in privatis domibus etiam auro tegerentur, inde transiere in cameras, in parietes quoque, qui jam et ipsi, tanquam vasa inaurantur*. Auro usi sunt, quod ductum mallei sequitur: ex quo bonitatem, praestantiamque (π) illius metalli deprehendebant, quo-

(λ) Exod. XXV. 11.

(μ) De art. amand. III. 232.

(ν) Epigr. VIII. 33. 3.

(ξ) Hist. XIV. 6. edit. L. Bat.

1693.

(ο) H. N. XXXIV. 8.

(π) Plin. H. N. XXXIII. 3.

quoniam nec aliud laxius dilatatur, aut numerosius dividitur, cujus unciae in septigenas, et quinquagenas, pluresque bracteas quaternum utroque digitorum spargantur. Ex una igitur uncia L. et LXX. ac plures bracteae latae, et extensae quaque versum IV. digitos efformabantur: *crassissimae* vero *Praenestinae* aeo Plinii denominatae, quoniam ex his insigne Fortunae simulacrum in Praeneste tegebatur. Idcirco Arabes bracteam nuncuparunt a verbo hoc est in latum duxit, extendit: Hebraei Chaldaei (ε). Ex quo notescit artis deaurandi antiquitas, et praestantia. Sed de his satis. Nunc restat, ut tegmina ac materiam, quibus aliae nationes, ut plurimum Barbarae, clypeos tegebant, vel efformabant, diligenter pertractemus. Galli (ε) clypeis ex cortice factis, aut viminibus intextis pelles inducebant: non aliter Persae (τ) obtekti scutis vimine firmissimo tectis, et crudorum tergorum densitate vestiti: Germanis non lorica non scuta, sed viminum textus erat (υ) Syracosis quoque clypei e salice facti, ut tradidit (φ) Theocritus

Ἀρχόμενοι σακέεσσιν βραχίονας ἱπταίνουσιν.

Theophrastus (χ) salicem ac vitem aptissimas scutis faciundis admodum probavit, quum ait γλυσχεῖ δὲ

(ε) Exod. XXXIV. 31. XXXIX. 3. (φ) Idyl. XVI. 78. edit. Oxon.

(ε) Caes. de bel. Gallic. l. 32.

1699.

(τ) Am. Marc. XXIV. 2. 6.

(χ) Hist. Plant. V. 4.

(υ) Tacit. An. II. 14.

τὰ τε ἰτεῖνα καὶ ἀμπέλινά. διὸ καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκ τούτων ποιεῖ. συμμύς δὲ πληγέτω *lenta salix, vitisque: quamobrem scuta ex his facere solent: icta enim protinus plagam contrahunt.* Adjecit pariter Tiliam, quae inter carnosae est mollis, et calidissima, quoniam aciem ferri maxime hebetat. Plinius (ψ) qui haec exscripsit ac latine fecit, vitem omisit addiditque ficum, betullam, sambucum, populum utramque, quae ut lentissima commendat.

Clypei non modo a materia, verum etiam ab Artifice praetium, decusque tenebant: unde Homerus (α) σάκος *scutum* Ajacis collaudat.

ὃ οἱ Τύχιος καὶ μετέχων.

Quod et Tychius elaboraverat fabricans: itemque Virgilius Aeneidos libro V. Et Clypeum efferrī jussit Didymaonis artes. Quo respexit Vlpianus jurisconsultus (β) *plerumque plus esse in manus praetio, quam in re.* Nec secus Censorinus (γ) qui eodem seculo vixit, *munera ex auro, vel quae ex argento nitent caelato, opere, quam materia cariora.* Memoratur quoque in Historia Romana Mamurius clarissimus opifex (δ) quo usus Numa, ut alia construeret scuta illi similia, quod erat e Coelo delapsum, veritus ne furto subduceretur. Clypei etiam ac cetera arma a peculiaribus regionibus, in quibus

(ψ) H. N. XVI. 40.

(α) Il. VIII. 220.

(β) Leg. XIII. 1. de V. S.

(γ) De die nat. in princip.

(δ) Dionys. Halic. II. 71. p. 130. edit. Oxon. 1704.

bus erant elaborata, nomen sibi compararunt. Pindarus (ε) in Ode Pythica ad Hieronem ἔπλα ἐξ Ἀργους *arma ex Argis* commendat. Pollux, et Aelianus (ζ) clypeum Argolicum, loricam Atticam, et galeam Boeotici operis inter ἔπλα καλὰ καὶ εὐδόκιμα, quibus Xenophon valde delectabatur, annumerant. πύχνα καλὰ Homerus (η) tribuit Achilli, uti et Hesiodus (θ) κλυτὰ τεύχεα Cygno Martis filio. Armorum quippe ornatus ita militum animos incendit, alacritatemque excitat, ut periculorum contemptores, et prompti ad subeunda belli discrimina evadant, ut dicebat Philopoemenes dux ille invictus (ι) Acheorum.

Heic locus opportunus esse videtur ac tempus idoneum differendi de Ansa, quae clypei est appendix, quave milites clypeum sustinere, et regere solebant. Antiquissimis temporibus lorum adhibitum τελαμῶν dictum, clypeo adnexum, quod ab humero sinistro, et collo dependebat, ut indicat Homerus (κ)

DE CLY-
PEI AN-
SA.

ἔστω ὤμων
Ἀστὶς σὺν τελαμῶνι χαμαὶ πέσσε περμίοσχα.

Humeris clypeus cum loro in humum cecidit talaris.
Ita et Nonnus (λ) lorum clypei designavit.

κς-

(ε) Attr. deipn. 1. p. 28.

(θ) In Clyp. Herc. 329.

(ζ) Var. Hist. III. 24. Onom. I. 49.

(ι) Plut. in vit. Philop. p. 361.

(η) Il. XI. 797.

(κ) Il. XVI. 804.

(λ) Dionys. XXVI. p. 690.

κῆφιζεν ὑπὲρ νότιο βορέη

Αὐχένι κυρτωθέντι περικρέμασας πελαμῶνα.

Elevavit super dorsum scutam, cervici incurvatae appendens lorum. Lorum istud clypei δυσὶ κανόνι *duobus virgis* fixum inhaerebat, ut Hesychius affirmat *κανόνες αἱ τῆς ἀσπίδος ῥάβδοι αὐτῷ ὃν ὁ πελαμὼν ἐξήπτει*. Homerus (μ) hosce canones memorat, quum Idomenei clypeum describit.

δύω κανόνεσσ' ἀσπερῶσαν.

Duobus manubriis aptatum, hoc est *virgis*, quas sinistra apprehendebant, ut clypeum dirigerent, quemadmodum opinatur scholiastes ἐπεὶ ἐ πύρπικας εἶχον αἱ ἀσπίδες, ἀλλὰ πελαμῶνων ἤρτιον, διὸ τοῦτ' ἐκ χειρὸς ἐν αὐταῖς ἐχρῶντο δυσὶ κανόνι. Verum lora isthaec *canones* fuisse vocatos vero similis videtur, quod ita fuerint collocata, ut clypeum in aequilibrio retinerent, ne in hanc, vel illam partem propendens, milites gravaret, namque, ut compertum est, κανόνα Graeci vocarunt examen, quod aequilibrium, sive aequamentum ostendit: unde scholia MSS. apud Barnesium vocem κανόνεσσ' explicant δύω ἰμάσιν, ἐν οἷς αἱ χεῖρες ἐνέθεντο. Tempestate enim illa, qua floruit Homerus ὄχανα *ansae* nondum erant excogitatae, sed harum vice πελαμῶνι *loris* clypeos dirigeabant: Cares deinde ὄχανον invenerunt, ut, memoriae tradidit

(μ) II. XIII. 407. et VIII. 193.

didit Herodotus (ν) parens historiae ὅταν αἰσπίτι εἶεν εἰσιν οἱ ποισάμενοι πρῶτοι. τέως δὲ ἀνευ ὀχράκων ἐφόρεον τὰς αἰσπίδας πάντες οἵπερ εἰώθειαν αἰσπίσι χρέεσθαι, τελαμῶνι σκυθνοῖσι οἰκίζοντες πρὸ τοῖς αὐχέσι καὶ τοῖς ἀγροῖσι ὥμωνι περιλάμβανον *ansas quoque clypeorum excogitarunt: antea, namque absque ansis gestabant clypeos quicumque illis uti soliti erant, colloque, et sinistro humero circumpositos, vinculis coriaceis tenentes, regebant.* Hujuscemodi clypeum ostendit Mamertinorum (ξ) numus, in quo lora sunt multa, quibus Mars brachium ingerit, ac

alia digitis tenet, ut clypeum regat, quaeve in speciem literae X. se ipsa interfecant Graeci χιασμόν; Latini *decussationem* dixere: *multa enim*, ut inquit Servius (ο) *inerant scuto lora, quibus manum inferebant.* Hinc multiplex lorum apud Sophoclem (π) πόρπακος πολυρράφου. Scholiaſtes enim πόρπακα interpretatur

(ν) Hist. I. p. 171.

(ξ) Beger. p. 343.

(ο) In Aen. II. 92.

(π) In Ajace flagel. 575.

tatur λαῶρον. Lucianus quoque (ϑ) πελαμῶνας lora plura tribuit clypeo. Ejusdem sententiae fuit Eustathius criticos longe alios antecellens (ς) cujus verba Latine fecimus: *heic testantur antiqui nondum clypeos suis temporibus habuisse πόρπαχες ansas, sed ὑπὸ πελαμώνων a loris gubernatos fuisse ab uno extremo clypei ad aliud exporrectis.*

Cares non modo ὄχανα in clypeis invenerunt, verum etiam crystas alligare galeis ac clypeis insignia adjungere excogitarunt, atque τοῖσιν οἱ Ἕλληνες ἐχρησάν illis et Graeci usi sunt, ut testatur Herodotus (τ) unde mirum videtur, quod Homerus, qui de crystis in galeis (υ) ac de insignibus (φ) in clypeis persaepe meminit, ὄχανον nusquam, sed πελαμῶνα tantum agnoscat. Epochā autem, in qua Cares haec invenerint, ex verbis Herodoti (χ) eruenda, et explicanda est inpraesentiarum. Clarissimus historicus, postquam memoravit Minoen subjecisse sibi magnum maris imperium, haec adjicit de Caribus τὸ κατεκὼν ἢ ἔθνος δοκιμώτατον (Holstenius (ψ) λογιμώτατον legit) τῶν ἐθνέων ἀπέναντι κατὰ τὸν χρόνον καὶ μακρῶ μάλιστα *Carica gens super omnes alias, quae tunc erant, maxime celebris fuit*: quando scilicet Cares imperium maris obtinuerunt, mercaturam

(ϑ) De Gymnaf. p. 289. edit. (υ) Il. III. 337. εἰ
Amst. 1687. (φ) Il. XI. 36.

(ς) In Iliad. p. 184. num. 2b.

(τ) Hist. I. p. 171.

(χ) Hist. I. p. 171.

(ψ) Not. ad Steph.

ram fecerunt , ac divitiis affluerunt : tunc quippe temporis commercia victus gratia inventa exercentur , artesque , quae efficiuntur ex cognitionibus rerum , majora acquirunt incrementa , magisque excoluntur , tutiorque vita hominum est , fufis py-ratis , qui mare depraedantur. Cares imperium maris habuerunt ante A. M. MMCCXCIX. quod Minos II. Lycasti filius ac nepos Minois primi il-lis ademit , de quo Diodorus (ω) ὁ πρῶτος Ἑλλήνων ναυπικὴν δύναμιν ἀξιώλογον συστήσας ἐθαλασσοκράτησε *is Graecorum primus , quum classē instruxisset mira-bilem , imperium maris adeptus est , e Cycladibus Κάρες ἐξέλασας (α) expulsis Caribus.* Hunc Μίνωα δεύ-τερον *Minoen secundum* appellat Diodorus , quem os-citanter Eusebius cum Minoe primo confudit ; at-que e duobus unum fecit. Eusebius iterum maris dominatum Caribus tribuere videtur ante Lesbios , qui post Cares illum sunt consecuti Olympiade XXVI. A. M. MMMCCLXXIV. ad numerum Eusebianum MCCCXLI. Historiam τῶν θαλασσο-κρατῶν *eorum , qui imperium maris tenuerunt ,* conscripsit Castor Rhodius (cujus meminit Suidas) e quo plurima memoratu digna excerptit Eusebius in Chronicis. Dolendum autem est , Chronolo-gum hunc praestantissimum χασμοῶς *omisisse anno-*
rum

(ω) Bibl. H. IV. p. 183. edit. Han. 1604.

Pan. Liban. Orat. Antioch. p. 355. edit. Paris. 1606.

(α) Thucid. I. 4. p. 3. Isocr. in

rum numerum , quibus Cares dominatum maris obtinuerunt , quum alioquin Aeginetis XX. Rhodiis XXIII. Phrygibus XXV. Thracibus XIX. annorum intervallum assignaverit , ut ceteros omittam. Ad-
dam quoque , priusquam hanc provinciam deferam , alia , quae Cares ingeniose , et solerter excogita-
runt (β) *ocreas* nempe , atque ἀγκύρες *naves onera-
rias* pro devehendis mercibus , ut meminit poëta Critias (γ) qui arbitros maris eos nuncupavit.

Φοινῖκας δὲ ἀγκύρας Κᾶρες ἄλλος τᾶμιαι.

Phoenices hasce naves onerarias a Caribus accepisse verosimile est , qui ante illos imperium maris ha-
buerunt , quae ob figuram rotundam γαῦλοι dictae , forsitan a γλῆ , de quibus Callimachus apud Scho-
liasten Aristophanis in *Ranis* : adde quoque Hesychium , et Festum. Neque silentio praetereo prae-
scientiam , quae ex astris colligitur (δ) ab iisdem Caribus repertam.

Anacreon Tejus poëta jucundissimus , qui Poly-
cratis Sami tyranni aetate floruit Olympiade LXII. A. M. MMMCCCCVIII. ad numerum Eusebianum MCCCCLXXXV. τὴν τῆς ὀχάνης *de ansa* , quae fuit Carum inventum , primus omnium meminit (ε)

Δια

(β) Plin. N. H. VII. 56.

edit. Oxon. 1715.

(γ) Athen. deipn. I. p. 28.

(ε) Geog. XIV. p. 661.

(δ) Clem. Alex. I. Stromat.

Διὰ δεῦτε Καρχὸν εὐεργέος ὀχάνη
Χεῖρα πθεμεναί.

Insertare manum Caricae ansae bene fabricatae. Fragmentum istud sedulo conservavit Strabo Geographus : Homeri autem Scholiastes antiquus habet (ζ) Καρχοεργέος ὀχάνιο Eustathius (η) vero Καρχοεργεα ὀχάνα denominavit. Hinc multum lucis affertur Thucydidi, qui Atheniensium conjecturam protulit, simulque adprobavit : Delum antiquitus Cares incoluisse, postquam insulam illam Athenienses in quorum potestatem pervenerat, lustrassent ac sepulcra sustulissent (θ) τῆτε σκευῇ τῶν ὀπλῶν ζυντεταμμένη *ex genere armorum, quae cum ipsis fuerunt sepulta* : quaeve ibi invenerunt, quoniam, ut inquit Scholiastes, scutum parvum, et galeam cum cristis ornatam Cares cum mortuis sepelire soliti erant, ut dignoscerentur : crista enim in galeis, Carum quoque fuit inventum : unde Alcaeus (ι)

Λόφον τε σείων Καρχὸν.

Cristam quatiens Caricam. Eodem pariter spectat, quod ingeniose animadvertit Dionysius Halicarnasensis (κ) qui, ut demonstraret, quod Pelasgi Phalerium, et Phascennium oppida Etruriae antiquissimis temporibus habitavit τῶν ὀπλῶν πολέμισθ' ἑλόν κόσμον ἀσπίδας Ἄρ-

(ζ) In Iliad. VIII. 193.

(η) In Il. p. 866. n. 10.

(θ) Hist. I. p. 5. 8.

(ι) Strab. Geogr. XIV. p. 661.

(κ) Antiq. I. 21. p. 16.

Ἀργολικὰς καὶ δόρυα *bellicorum armorum ornatum*, *clypeos Argolicos*, et lanceas, quibus utebantur Pelasgi, in argumentum duxit. Megarenses itidem ex monumento, cujus σχῆμα Ἀμαζονικῇ ἀσπίδι ἐμφορὲς *figura Amazonici clypei formam prae se ferebat* (λ) conjectarunt, ibi sepultam esse Hippolitē Antiope sororem, quae praelio a Theseo superata, Megara confugit ac prae moerore animi e vita excessit. Sed haec obiter.

Ansaē clypei ex corio, vel ligno factae, ut tradidit Aeneas in *Poliorcetico* (μ) ἔχονα σκύπνα καὶ ξύλινα, quem artis bellicae scriptorem egregium satis laudarunt Polybius, et Aelianus. Idemque Polybius (ν) testatur Romanos in expeditionibus ope ansarum, quae ex coriaceis vinculis constabant, scuta humeris gessisse, manibus vero pila, et vallum. Non desunt qui opinentur ansam quoque ex ferro in usu fuisse. Suidas σιδήρεον, inquit, τὸ διήκον μέσον τῆς ἀσπίδος ᾗ κρατῇ τὴν ἀσπίδα ὁ εὐχλιώτης *ferrum paruum, quod clypeum medium transit, et quo tenet ipsum miles*: excerpfit Suidas ex Aristophanis Scholiaſte (ξ) cuius scrinia saepe solet expilare. Eustathius (ο) vero lignum, asserit, fuisse antiquitus in medio clypei, quando nondum noti erant πόρπαιες *decussati*, qui etiam ἔχονα nuncupantur. Fer-
rum

(λ) Paus. in Attic. p. 100.

(μ) I. 2.

(ν) Hist. XVII. p. 754.

(ξ) In Lyſis. 106.

(ο) In Il. p. 184. n. 20.

rum istud, vel lignum ab uno extremo clypei in aliud exprorectum indicat numus, quem (π) in Gallieni honorem cuderunt Samii.

Ansa etiam λαβὴ dicta: Italis enim clypeum militare Glaucus Minois filius ostendit, idemque Labicus dictus (ρ) et ab eo populi ἀπὸ τῆς λαβῆς, quam Latine ansam vocamus, ut verbis utar Servii. λαβὴ Graecis dicitur id, quo resprehendimus, ut ansa gladii, vasis, vel crateris, sicut et ὄργανον ansa clypei ab ἔχειν, quod teneatur clypeus. Arabes صنام ansam clypei appellant: qua voce utuntur ad significandam aurem, quinimo ansa ipsa apud Hebraeos אָז, et Arabes أُذ aurem denotat, et quod auri simile, ansam dixere Latini. Virgilius (ς)

Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.

Martialis (τ) urcei ansam pariter dixit. Quod loquen-

(π) Triflan. tom. III. p. 93.

(ς) Serv. in Aen. VII. 796.

(ς) Eclog. VI. 17.

(τ) Epigr. XIV. 106.

quendi genus poëtis Graecis saepissime est familiare, in Homero (υ) quippe legitur ἄλεισον ἄμφωλον, et in Theocrito (φ) ut alios fileam, κισσύριον ἄμφωες. In antiquis marmoribus etiam habetur ΨΥΚΤΗΡ ΔΙΩΤΟΣ *crater refrigeratorius duas tenens ansas*, (χ) item ΛΥΧΝΙΑΝ ΧΑΛΚΗΝ ΣΑΛΠΙΓΓΩΤΗΝ *candelabrum aereum forma buccinae ansatum*. Arabes Botanici plurimas plantas ab auribus animalium, quibus eadem assimilantur, denominarunt. Arum اذان الفيل *ares Elephanti*: Verbascum اذان الدب *ares urfi*: Plantaginem اذان الجدي *ares Hoedi*. Herbam Sylvestrem, quam Dioscorides (ψ) μὲν ὤτα dixit, Arabes quoque اذان الفيل *ares muris* nominant. Sed redeat unde aberravit oratio. Intra ansam clypei manum sinistram, et cubitum inferebant, ut validius eum milites regerent, quemadmodum Athletae ansis in libramentis usi sunt, de quibus haec habet Pausanias (ω) τὰς δακτύλους τῶν χειρῶν διένειναι ἡσθάπερ δι' ἐχάτων ἀσπίδος. Comparat vir solertissimus ansulas, quas in libramentis tenebant Athletae, cum his quae clypeis erant adnexae, quibus non minus hi, quam milites digitos inferebant. Eadem loquendi formula legitur in epigrammate clypeo Cydiae inscripto apud eundem Pausaniam.

ΑΣ

(υ) Odyf. XXII. 19.

Asiat. p. 71.

(φ) Idyl. I. 28.

(ψ) De Plant. II. 24.

(χ) Ap. Chishul. v. clar. in Antiq. (ω) In Phocic. p. 849.

ΑΣ ΔΙΑΔΗ ΠΡΩΤΑΣ ΔΑΙΟΝ ΠΟΤΕ ΠΗΧΤΗΝ ΕΤΕΙΝΕΝ.

In quo (clypeo) primum sinistrum inseruit humerum. Virgilius (α) sinistram insertare clypeo dixit, vel (β) clypeum subligare sinistrae. Ovidius (γ) scuto sinistram subjicere, Seneca vero (δ) laevam clypeo ingerere. Qua de re Graeci ansam clypei appellarunt ὄχανον, ut diximus, ἀπὸ τῆς ἔχειν quod per ansam teneatur: sicque ἀπὸ κόπτεν κόπαινον, ἀπὸ δρέπεν δρέπαινον, ἀπὸ φρύγειν φρύγαινον: ita pariter ἀπὸ ἔχειν ὄχανον efformatum. Heic Juliani Imperatoris eventum illud in animum incurrit (ε) qui quum apud Parisios quatiens scutum variis motibus exerceretur in campo, axiculis, queis orbis erat compactus, in vanum excussis, ansa remanserat sola: quam retinens valida manu stringebat; territisque, ut omine diro, praesentibus cunctis, nemo, inquit, vereatur: habeo firmiter, quod tenebam. Quo spectant duae formulae proverbiales, quae apud Arabes ab Ansa sunt deductae: prima habetur in Corano استمسك بالعروة الوثقى prebendit ansam firmissimam, hoc est optimam tenet religionem. Altera vero apud Haririum فقد القيت البك العربي nam sane ansas tibi tradidi, scilicet rem tuo permisi arbitrio; ut animadvertit doctissimus Albertus Schultens in notis ad excerpta e libro Eloquentiae Kussiticae.

Cly-

(α) Aen. II. 671.

(β) Aen. XI. 10.

(γ) Trist. IV. 1. 73.

(δ) Phoen. IV. 499.

(ε) Arn. Marcel. XXI. 2.

Clypeus ob figuram circularem, quam tenet, facilius in gyrum, et commodius movetur per ansam ut adnotavit Aristophanis Scholiastes (ζ) *Φερὴς δὲ ἔσα ἢ ἀπὸς ἐκινεῖτ' κυκλικῶς διὰ τῆς πόρπακος*. Duplicem ansam, ut plurimum, in clypeis ostendunt (η) numi, in unam immittitur cubitus, altera vero manu tenetur, ut robore majore regatur clypeus. Hunc ὀχάνης *ansae* usum Cleomenes docuit Spartiatis (θ) instituitque τὴν ἀσπίδα Φορεῖν δὲ ὀχανῆς μὴ διὰ πόρπακος *ut clypeum ferrent ansa, non loris*. Plutarchus, qui haec enarrat, aperte ὀχανον ἀπὸ πόρπακος discriminat. Eustathius contra in aliam sententiam diceffit, namque nullo modo arbitratur ὀχανον ἀπὸ πόρπακος discrepare, cujus verba operae praetium est in medium proferre, quum nobis non liceat in tanta rerum caligine, et obscuritate dicere utra pars justioreni habeat causam neque tantas inter se componere lites. Eustathius commentariis in Iliada (ι) haec habet Καρμυόεργα ὀχانا ὅ ἐστι τὰς πόρπακας ὡς Αἴλιος Διόνυσος ἐρμηνεύων, Φησί. πόρπαξ, τὸ ἐντὸς τῆς ἀσπίδος πρόσθημα δι' ἧς τὴν χεῖρα διείρον αὐτὰς Caribus ὀχانا *excogitata, πόρπακες scilicet, ut Aelius Dionysius explicat hisce verbis. Πόρπαξ est additamentum intra clypeum, in quo manum inferebant*. Iterum (κ) Κάρες δὲ ὡς καὶ παρερρέθη τὰς πόρπακας εὖρον Cares, *ut prius*

(ζ) In Equit. 845.

(ι) In Il. p. 866. n. 10.

(η) Patin. p. 207. Beger. 621.

(κ) In Il. p. 990. n. 30.

(θ) Plut. in vit. Cleom. p. 809.

*prius dictum est, πόρπακας invenerunt. Denique (λ) οἱ νῦν χιασθὶ πόρπακες οἱ καὶ ὄχανα λέγοντι qui nunc πόρπακες decussati (id est in formam literae X. deducti) iidem et ὄχανα appellantur. Quamobrem Eustathius in eorum sententiam ivit, qui in Homerum (μ) Sophoclem (ν), et Aristophanem (ξ) scholia ediderunt. Verum per πόρπακα (ut pro Plutarcho aliquid dicam) potius τελαμῶν *lorum*, quam ὄχανον *ansa* intelligi videtur, quoniam τελαμῶν *lorum* πόρπαξι *fibulis* clypeo adnexum ab humero sinistro, et collo dependebat antiquitus, unde illi nomen fuit πόρπαξ, ut opinor, apud Sophoclem, Euripidem, et Aristophanem, qui loco τελαμῶνος, qua voce usus Homerus, Herodotus, et post multas aetates (ο) Lucianus, τὸν τελαμῶνα dein denominarunt πόρπακα. πόρπη enim, vel πόρπαξ idem est ac πέρονι, scilicet *fibula*, qua vestes subnectuntur. Homerus (π)*

Πόρπαξε γνάμῳλας θ' ἑλικάς, καὶ λυγρὰς τε καὶ ἑρμυς.

Fibulasque, tortilesque armillas, fistulasque, et torques: ubi Scholiastes haec ait πόρπας αἷς αἱ χλανίδες καταβάλλοντι, περύναι δηλαδή

Non alienum heic esse videtur, ut insignia, quibus antiqui τελαμῶνας *lora* clypeorum ornabant, ante

(λ) In Il. 184. n. 20.

(μ) Il. VIII. 193.

(ν) In Ajac. flagel. 575.

(ξ) In Equit. 845.

(ο) De Gymnas. p. 289.

(π) Il. XVIII. 401.

te oculos ponam. Homerus poëtarum princeps describit Agamemnonis clypeum, in cujus loro argenteo Draco erat in Symbolum (ρ)

Τῆς δ' ἐξ ἀργύρεος τελαμῶν ἦν. αὐτὰρ ἐπ' αὐτῷ
Κυάνεος ἐλέλιξε δράκων.

Ex eo (clypeo) argenteam lorum erat, et supra infusud caeruleus sinuabatur draco. Quem imitatus est Euripides (ς) quum Hecuba clypeum Hectoris demortui alloquitur, qui formam ejus gestabat in loro, quod ex argento, vel auro constabat.

Ὡς ἡδὺς ἐν πόρπακι σὺς κῆρυξ τύπος
Ἰτύος τ' ἐν εὐτόρνοισι πῶλδρέμοις ἰδρώς.

Quam dulcis in loro tua jacet figura, umbonisque in bene tornato ambitu, (quam dulcis inest) sudor. Mos enim erat, ut adnotat Pausanias (τ) ornandi interiorem clypei partem variis figuris: in Alti, inquit, ubi templum Junoni dicatum, ἀσπίς ἐστὶν χαλκὸς γρηφῇ τὰ ἐντὸς πεποιοιοκιμένη clypeus est aerea lamina contectus, varia interius exornatus figura. In loro etiam, e quo gladius dependet, τελαμῶν pariter dicto, caelatae erant res variae ac diversae, ut narrat Homerus (υ).

Σμερδάλεος δὲ οἱ ἀμφὶ πῶλδ' ἐστήθεσιν ἀορτῆς
Χρύσεος ἦν τελαμῶν ἵνα θέσκελα ἔργα τέτυκτο.

Hor-

(ρ) Il. XI. 36.
(ς) Hecub. 1192.

(τ) In Eliac. p. 494.
(υ) Odyf. XI. 608.

*Horridus autem illi circum pectora baltheus, aureum
lorum, ubi miranda opera elaborata erant. In ca-
pulis ensium quoque paterna avitae fortiter facto-
rum monumenta caelata celeberrimi duces habue-
runt. Statius (φ)*

*Jam capulum renitent manu, sine pondere ferri,
Mentis inops, ebur infelix, decorisque pudendi
Perfida signa abjicit, monumentaque tristia longe
Spernit.*

Capuli enim gladiatorum ebore decorati, ut Plinius (χ)
inquit.

Scutis custodiendis, ne pluvia aut contritione cor-
rumpantur, tegumenta adhibita: unde Caesar (ψ) haec
habet: *scutis tegmenta detrahenda*, quum scilicet prae-
lium ineundum erat. *σάγματα* Atticis dicta. Euripi-
des (ω)

DE CLY-
PEI THE-
CA DE
ARMA-
MENTA-
RIIS AC
DE VN-
CTIONE
CLY-
PEO-
RUM.

Κάλλιστα τεύχη δ' ἐν καλοῖσι σάγμασι.

*Pulcherrima autem arma in pulchris thecis. Scho-
liafles σάγματα sic explicat θήκας τῶν ἀσπίδων. Adde
etiam (α) Pollucem, et Hesychium σάγμα τὸ ἔλυ-
τρον τῆς ἀσπίδος. Haud aliter Lutatius Statii vetus,
et doctus interpres Lindebrogio dictus, Coryton (β)
theca arcus solius dicitur, sicut pharetra sagittarum,
et sagma scuti. Cicero (γ) autem involucrum clypei*

Σάγμα τὸ ἔλυτρον ἐπὶ ἀσπίδος.
ἢ ἡ θύκη τῆς σπῆς. Πλασσομένη
ἀγνιστοῦ καὶ λευκῆς. Τὸ γὰρ
τοῖς ἐξοπλιστοῦ ἐν τῷ σάγματι
ἐν γὰρ τῇ ἀσπίδι ἐκτενέσθω ἡ
τορρῶ. Λέγου ἔτι, τίς ἐξοπλισ-
τὴν τῇ θύκῃ τὸ ὄπλον. Ἰδοὺ
μετὰ δὲ σφαιροῦ σκαθὲν ἰσχυρὰ ν.
σάγμα.
Ad Xenoph. Eccl. I, 2, 16.

(φ) Theb. V. 725.

(χ) H. N. XXXIII. 12.

(ψ) De Bel. Gallic. II. 21.

(ω) Androm. 617.

(α) Onom. VIII. 157.

(β) In Theb. X. 730.

(γ) De nat. Deor. II. 14.

nominavit. Graecis quoque δαροδόκη est θήκη τῆ δα-
 ρος (δ) ac καλὸς ἢ θήκη τῆ ξίφους. Verum pro cu-
 stodiendis armis δημοσίας ὀπλοθήκας *publica armamenta-*
ria, non modo Graeci, sed Romani etiam insti-
 tuerunt. Livius (ε) meminit armamentarii, quod
 Chalcidis conflavit *cum ingenti apparatu machi-*
narum, tormentorumque. Cicero (ζ) aliud com-
 mendat θαυμαστόν ἔργον juxta Plutarchum (η) quod
 Philo architectus Atheniensis fecit ac Sylla dein in-
 flammavit. Romae publicas armorum officinas ex-
 titisse sub Maximino, et Albino Augustis narrat (θ)
 Herodianus: hinc *armorum custodes* in Pandectis
 (ι), et in marmoribus (κ) atque ut magis tutae,
 et inviolatae forent, custodiae Herculis eas dedica-
 runt, ut ex inscriptione Graeca compertum est,
 quam supplevit Clarissimus Seldenus (λ)

ΓΕΣΣΙΟΣ
 ΦΛΑΚΚΟΣ
 ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
 ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ
 ΗΡΑΚΛΕΙ ΟΠΛΟ
 ΦΥΛΑΚΙ

Gessius Flaccus praefectus armorum Herculi armo-
rum

(δ) Pollux in Onom. I. 136.

(ε) Hist. XXXI. 23.

(ζ) De Orat. 62.

(η) In vit. Syll.

(θ) Hist. VII. 11.

(ι) Leg. ultim. π. de militari.

(κ) Grut. DXLVI. 9.

(λ) Vol. II. p. 1466. edit. Lond.
 1726.

rum custodi. Conservandis autem clypeis , quum oleum valde conferat , ungere eos Antiqui curabant , ut corium magis roboraretur : oleo quippe emollita (μ) δυσραγέστερα καὶ πολλῶν ἀφραγέστερα γίνεσθαι παρέργε ἤδη ὄντα corruptioni minus sunt obnoxia , et diutius duratura , quae jam sunt emortua. Arvina pariter rubiginosa terguntur , et poliuntur , quae ad hunc usum est aptissima : de qua Virgilius (ν)

*Pars leves clypeos , et spicula lucida tergunt
Arvina pingui.*

Servius hanc vocem sic interpretatur : *Arvina est durum pingue , quod est inter cutem , et viscus.* Alii *Arvinae nomine laridum dicunt.* Mos clypeos ungendi Hebraeis non fuit ignotus : unde in Bibliis (ξ) קומו השרים משחו מנן *surgite principes , ungite clypeum.* Curam poliendi clypeos ac reliqua arma , quae milites Romani *curare , et tergere ante tentoria* (ο) stata die solebant , Graeci poëtae , et Latini principibus viris , Diis ac Deabus tribuerunt. Homerus Alexandrum Priami filium repraesentat (ο)

Ἄσπιδα καὶ θώρηκα καὶ ἄγκυλα πᾶς ἀφρώντα.

Clypeum , et thoracem , et curvos arcus polientem. Statius de Vulcano haec habet (π)

Qui

- (μ) Lucian. de Gymnaf. p. 286. (ο) Liv. XXXVI.
(ν) Aen. II. 626. (φ) Il. VI. 322.
(ξ) Isai. XXI. 5. (π) IV. Sylv. 5. 48.

Qui polit arma Deorum

Lemnius.

Idemque de Diana (ε)

Ipsa coronat

Emeritos Diana canes, et spicula tergit.

Clypeos itidem ungebant, ut fulgore oculos hostium perstringerent. Plautus (ς)

*Curate, ut splendor meo sit clypeo clarior,
Quam solis radii esse, olim quum sudum est.
Et ubi usus veniat contra conserta manu
Oculorum perstringat aciem in acie hostibus.*

Nec secus Horatius (τ)

*Fam fulgor armorum fugaces
Terret equos, equitumque vultus.*

Qua in re poëtae Latini Homerum (υ) sunt imitati

Ὅσ' εἰς δ' ἀμείδεν

Αὐγὴ χαλκείη

Quae verba Claudianus (φ) in Latinum sic vertit :

Praestringit abena

Lux oculos.

Phi-

(ε) III. Sylv. I. 53.

(υ) II. XIII. 340.

(ς) In Milit. glorios. act. I. sc. I.

(φ) IV. conf. Honor.

(τ) II. carm. I. 19.

Philopoemen dicere solitus τὴν λαμπρότητα συμβάλλεσθαι πρὸς ἐκπλῆξιν τῶν ὑπερβλήων (χ) *splendorem* (armorum) *ad terrorem hostibus incutiendum vim magnam habere*. Fulgor quoque armorum valde affectatus ab Heroibus ad decus sibi augendum, uti de Polynice dixit (ψ) Euripdes.

Ὡς ὅπλοις χρυσεόοις εὐπεπέης, γέρον,
Ἐώοις ὅμοια φλεγέθων
Βόλαϊς ἀελίς.

Aureis armis quam decorus est, o senex, matutini fulgurans, sicut radii solis.

Clypei Veterum non modo ob variam materiem, ut diximus, verum ob diversam etiam figuram inter se longe distabant: qua in re pertractanda multum operae, diligentiae, laborisque infumendum, ut alio sermonem de hinc transferre possimus. Quis clypeum invenerit, difficile est vestigatu. Acrisio, et Proeto id tribuunt Plinius (ω), et Apollodorus (α). Aristides ab Aegyptis (β) originem accepisse ac deinde ad Athenienses transisse contendit. Plato (γ) autem a Minerva Atheniensibus commonstratum statuit. Graeci enim quicquid magnam utilitatem generi adferret humano, id non sine divina bonitate erga homines fieri arbitrabantur.

DE VA-
RIIS
CLYPEO-
RUM
SPECIE-
BUS.

(χ) Polyb. XI. p. 629.

(ψ) Phon. 171.

(ω) H. N. VII. 56.

(α) II. 1.

(β) Orat. de Miner. toffi. 1.

(γ) Timae. p. 24. edit. H. Steph.

Ve-

DE CLY-
PRO AR-
GOLICO.

Verum quum rerum origines, progressionisque in tenebris jaceant, quas vetustas, ut multa alia, oblivione obruit, isthaec tanquam dubia et incerta praetermittere cogitavi, facilius enim est falsa convincere, quam vera invenire: ac primo ab Argolico clypeo initium ducō, qui inter ὄπλα καλὰ (δ) insignem locum tenuit ac Polluci (ε) εὐδόκιμα ἀσπίς *laudatissimus* dicitur *clypeus*. Hujus ἐκλυπτον exhibet Argivorum numus apud Goltzium

in quo Danaus clypeum Junoni sacrum praefert, galeae Argivae infidens, cum baculo incurvato ad formam litui ad auspicia sua praebenda, tanquam praeses ludicri illius quinquennalis, quod agebatur Argis pro clypeo evellendo, de quo infra proluxius: Danaus enim *Junoni clypeum consecraverat, quem in juventa gesserat* ut ait Higynus fabula CLXX. Rotundam habuit figuram clypeus Argolicus: unde Homerus (ζ) ἀσπίδα πάντοτε ἴσθιν appellavit, id est κυκλοτερή, ut exponit Scholiaſtes. Inter Latinos Vale-
rius

(δ) Aelian. V. H. III. 24.
(ε) Onom. I. 149.

(ζ) II. III. 347.

rius Flaccus (η) *clari decus orbis*, Claudianus (θ) *clypei orbem*, Ammianus Marcellinus (ι) *orbem ἀπλῶς*. Circuli enim forma, ut opinatus est Pythagoras, omnium planorum formis pulchrior est atque praestantior, eadem ratione ac sphaera omnium solidorum figuras longe multumque antecellit (κ) τῶν οχημάτων τὸ κάλλιστον σφαῖραν εἶναι τῶν σφαιρῶν. τῶν δὲ ἐπιπέδων κύκλον. Quoniam, ut hujus sententiae veritatem confirmat Cicero (λ) *bis duabus formis contigit solis, ut omnes eorum partes sint inter se simillimae, a medio tantum absit extremum, quantum idem a summo, quo nihil fieri potest aptius: hujus enim figurae extremitas paribus a medio radiis attingitur*. Argivi hanc clypei speciem, ut diximus, excogitarunt ac in praelio inter fratres Acrisium, et Proetum reges itidem Argivos primum adhibuerunt. Acrisius vivebat A. M. MMDCVI. ad numerum Eusebium DCLXXIII. Hinc Argivi ἀσπίδος ῥοφος λεῶς (μ) Aeschilo dicti, vel λεύκασπις Ἀργοθεν. Euripides autem (ν) pro Argivo exercitu usurpavit.

Πολλὴν ἀθροΐαν ἀσπίδι Ἀργείων

Multum colligens clypeum Argivorum. Veteres scriptores non modo Latini, quam Graeci quae circu-

(η) Argon. VI. 367.

(θ) De bel. Gildon. 211.

(ι) Hist. XXI. 2.

(κ) Diog. Laertius VIII. 55.

(λ) De nat. Deor. II. 18.

(μ) Agam. 834.

(ν) Phoen. 77.

F

culari erant figura, clypeo Argolico saepe compararunt. Virgilius (ξ) oculum Polyphemi Argolico clypeo, vel areae solis similem dixit:

Argolici clypei, aut Phebeae lampadis instar.

Servius causa magnitudinis, et figurae circularis id dictum putat: quod Ovidius, qui Virgilium est imitatus, intellexisse videtur (ο) apud quem Cyclops ita Galateam alloquitur:

*Vnum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clypei.*

Κυκλοτερῆ rotundum Cyclopum oculum nominavit (π) Hesiodus.

Κυκλοτερὴς ὀφθαλμὸς ἔειπεν ἑκάστῳ μετώπῳ.

Ita pariter Strabo (ρ) ficum Indicam dixit habere τὰ δὲ φύλλα ἀσπίδος ἕκ ἐλάτῳ *folia non minora clypeo*. Diodorus vero (ς) ad figuram circularem respexit, ubi de ortu solis apud Sabaeos loquitur, qui ἀσπίδοειδὴ clypei formam induit. Ammianus quoque Marcellinus (τ) arcis, inquit, *medietas in sublime confurgens tereti ambitu, Argolici clypei speciem referebat*. Denique nonnullae insulae, et urbes, quoniam clypei Argolici formam exhibebant, ἀσπίς, vel *clupea* denominatae: et ne longus sim, aliquas tan-

(ξ) Aen. III. 637.

(ο) Met. XII. 851.

(π) Theog. 145.

(ρ) Geogr. XV. p. 694.

(ς) B. H. III. p. 127.

(τ) Hist. XXIV.

tantum enumerabo. Libyae urbs quaedam in promontorio Mercurii sita, Stephano dicitur *ἀσπὶς* ac Silio Italico (υ)

In clypei speciem curvatis turribus Aspis.

Plinio vero *clupea* (φ) unde in maximo errore versatur (χ) Ptolemaeus, qui diversas fecit urbes. Inter Tejum, et Lebedum jacet quoque (ψ) *ἄσπὸς* *Ἀσπὶς insula Aspis.* *Ἀσπὶς* etiam urbs Macedoniae apud Stephanum. Scuto Gallico Cyprum insulam Higynus (ω) comparavit, ne tacitus praeteream gemmam, quae *clypeidos* dicta (α) ob clypei figuram cui assimilatur, vel Cartilaginem, quae Laryngis prima, et anterior, Graece *θύροειδὴς χόνδρος* dicitur.

Verum unde digressa est, revertatur oratio. Clypeus Argolicus totum obtegebat corpus: unde Homero (β) *ἀσπὶς* dicitur *περμύεσσα, ἀμφιρότης, ποδηνεκὴς*, hoc est *ἀνδρομήκης hominis staturam aequans*, ut explicat Eustathius. Quoniam vero ob gravitatem hujus clypei Argolici, milites ad motum impeditiores se praebebant, Iphicrates Atheniensis, qui magnam in re militari laudem consecutus erat ob longum Persicae militiae usum, Peltas substituit, quibus bellatorum corpus tegeretur, ut levitate magis

(υ) Punic. III. 244.

(φ) H. N. V. 4.

(χ) Geogr. IV.

(ψ) Strab. XIV. p. 643.

(ω) Fab. 276.

(α) Plin. H. N. XXXVII. 2.

(β) Il. XVI. 803. XI. 32. XVI.

646.

gis ad expeditiones habiliores forent: quive prius ἱπλῖται dein πελῆσται appellati. Calceamenta quoque militum, ut citius solvi, et facilius gestari possint, excogitavit: hastae longitudinem sequiplo, et gladii duplo auxit. Quae omnia accurate recenset Diodorus Siculus (γ) a qua sententia non discedit Cornelius Nepos, qui *ante illum imperatorem maximis clypeis* Graecos usos fuisse attestatur. Alii vero uti Pausanias (δ) et Polyaeus (ε) Philopoemini id vindicant; qui Achaeis auctor fuerit, ut armaturam immutarent ac pro scutis oblongioribus clypeos Argolicos gestarent. Populi etiam, qui e Graecia in Asiam emigrarunt ac colonias deduxerunt, non modo sacra, leges, et magistratus eosdem, quos in Metropolitibus habebant, retulerunt; verum etiam clypeorum ac reliquae armaturae formam servarunt, et retinuerunt, ubi domicilium sedemque collocassent. Hinc Herodotus (ζ) denumerans Asiae gentes, quibus exercitus Xerxis constabat in expeditione adversus Graecos, recenset Dorientes ex Asia, qui ἔχοντες τε Ἑλληνικὰ ὅπλα *Graeca gerebant arma*, quoniam γεγονότες ἀπὸ Πελοποννήσου *e Peloponesso propagati*. Jones quoque memorat armatos Graeco ritu, qui e Peloponesso etiam originem trahebant, atque Aeolenses, qui olim Pelasgi. Ac demum Hellespontios, qui
 nis-

(γ) B. H. XV. p. 48α.
 (δ) In Arcad. p. 100.

(ε) Strat. VI. 4. 3.
 (ζ) Hist. VI. p. 93. 94. 96.

iisdem Graecis armis utebantur, tanquam Jonum, et Doriensium colonos.

Nunc ordo poscit, ut de Romanorum scuto DE ROMANO-RVM SCVTO. diligenter agamus, quo ad munimentum, uti et gladio ad pugnandum ceteris nationibus longe excellabant. (†) Romani ab initio clypeo Argolico usi sunt usque ad Servium Tullium regem IV. Olympiade XLIX. A. M. MMMCCCLXVIII. ad numerum Eusebium MCCCCXXXV. qui cetera arma ferri iussit, quae superiores gestaverant, sed loricas illis ademit καὶ αὐτὸν ἀσπίδων θύρας ἔδωκε (‡) *et pro clypeis scuta dedit*, ut tradidit Dionysius Halicarnassensis: ita etiam coaevus Dionysio Livius, ubi ait (ι) *scutum pro clypeo ferri edixit*, et praeter lorica omnia eadem concessit, id est galeam, et ocreas, nam qui longioribus illis scutis utebantur, lorica non indigebant. Latini a Manlio devicti, qui *clypeis antea Romanis usi sunt dein postquam stipendiarii facti sunt, scuta pro clypeis fecere* teste eodem Livio praeclaro historiae Romanae scriptore (κ) scutum istud Romanorum oblongum, et incurvum in columna Trajani, et M. Aurelii visitur.

Scu-

(†) Polyb. II. p. 218.

(‡) Hist. VIII. 8.

(ι) Hist. I. 43.

(κ) Hist. VIII. 8.

Scuta Romana Arrianus, qui vixit sub Adriano (λ) θυρεὸς πλατεῖς καὶ μακρὴς *scuta lata, et oblonga* nuncupavit. Verum Polybius omnium primus scutum istud sic designavit (μ) θυρεὸς ἔστω μὲν πλάτος ἐς τῆς κυοῦς ἐπιφανείας πέντε ἡμιποδίων. τὸ δὲ μήκος ποδῶν τετάρων *scutum longitudine latum in superficie gibba duos pedes cum dimidio : longum pedes quatuor* : hinc *clypei curvamen* (ν) apud Ovidium. Hujus enim *scuti magnitudine persfacile se Romanus tuebatur miles*, ut inquit (ξ) Livius. Dio, qui vixit imperante Alexandro Severo idem confirmare videtur (ο) quum Romanos affirmat usos fuisse ταῖς περὶ κέντρον ἀσπίδι ταῖς κοίλαις ταῖς σωληναειδέσι *oblongis clypeis cavis in morem tubi incurvatis*. Dio pro θυρεοῖς posuit ἀσπίδι, in quem errorem lapsi sunt plures inter antiquos. Julianus ἀσπίδας pro θυρεοῖς (π) pariter dixit : Leo θυρεὸς cum ἀσπίδι confudit, ut

(λ) In Tacit. p. 16. edit. 1682.

(μ) Hist. VI. p. 469.

(ν) Met. XII. 95.

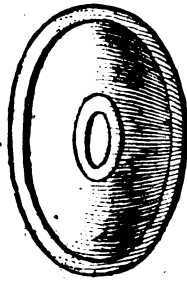
(ξ) XXXIV. 38.

(ο) XLIX. p. 409. edit. Han. 1606.

(π) Orat. I. p. 36. edit. Lips.

ut ab initio diximus. Quamobrem recte admonuit Phrynichus θυρεὸν οἱ πολλοὶ ἀντὶ τῆς ἀσπίδος πῖθεαι. Diodorus autem (ρ) ἀσπίδα *clypeum* longe diversum ἀπὸ τῆς θυρεῖς a *scuto* posuit, quoniam Romani utrisque in bello utebantur tempestate illa in qua floruit, floruit enim sub Augusto (ς). Eandem methodum constanter persecuti sunt Dionysius Halicarnassensis, et Livius: primus τὴν ἀσπίδα ἀπὸ τῆς θυρεῖς semper discriminat, alter vero ἀσπίδα Latine vertit *clypeum*, θυρεὸν *scutum*. Bibliorum quoque interpretes Graeci (τ) non constanter voces clypeorum Hebraicas Graece converterunt: etenim ἅμω modo est ἀσπίς, modo θυρεός. הַנֶּשֶׁת ἀσπίς, et ut plurimum θυρεός.

Clypeo pariter Romani uti solebant, qui ovi formam habuit, uti in marmoribus conspiciamus.

Tertium denique scutum a Samnitibus desumpsere, a parte superiore quadratum, in inferiore ova-

(ρ) B. H. l. 43.

(ς) Eclog. p. 290.

(τ) 1 Paral. 5. 18. 1 Reg. 17. 6.

2 Reg. 1. 21. 2 Reg. 19. 32.

Cantic. 4. 4.

ovatum, ut facilius in gyrum verti, et tractari possit, uti illud descripsit Livius (υ) *forma erat scuti, summum latius, qua pectus atque humeri teguntur, fastigio aequali: ad imum cuneatior mobilitatis causa*, quod in marmoribus pariter occurrit.

Clarissimus Fabrettus hujus figuram quoque exhibuit in scuto Batonis (φ) gladiatoris Samnitis impresso in ejus sepulcro, quod servat Villa principis Pamphili cum epigrapha BA-TO-NIS- Hic est Bato ille, quem, ut narrat Dio (χ) Antonius Caracalla illustri affecit sepulcro. De hoc scuto fortasse intellexit Athenaeus (ψ) quum dixit *οἱ Σαμνιτῶν δ' ἑμάθον θυρεῶν χρῆσθαι Samnites Romanos docuere scuto se protegere.* Idem Itanum unum e popularibus suis jactabant *πρῶτον θυρεὸν κατασκεύασαι scutum primo fabricasse*, ut memoriae prodidit (ω) Clemens Alexandrinus: Tritanum vero habet Plinius

(υ) Hist. IX. 40.

(ψ) Deipn. VI. p. 273.

(φ) De Columna Trajani p. 259. (ω) Strom. I. p. 307.

(χ) Hist. LXX. p. 873.

nus (α) Romani enim non modo a Samnitibus, ut diximus, scutum acceperunt, verum etiam ab aliis plura armorum, et machinarum genera mutuati sunt. Nonnulli putarunt θυρεὸν a Gallis desumpsisse freti auctoritate Pausaniae (β) qui κελπὺς θυρεὺς, et ἐπιχορμὺς *Celtica scuta, et patria* denominavit: sic pariter σπάθας gladium nempe, quo Galli caesim feriebant, et Lanceas, quoniam utraque sunt vocabula Gallica (γ) Gladium ab Hispanis (δ) qui constabat lamina valida, et firma: Hispani enim *punctim magis quam caesim assueti petere hostem* (ε) quos Romani sunt imitati. (ζ) A Tyrrenis (η) acie per Phalangum turmas instructa (η) pugnare: armaturam vero Equitum (θ) machinarum (ι) et obsidionalium instrumentorum fabricam a Graecis acceperunt, qui plerasque ac praecipuas circa tempora belli Peloponessiaci machinas (κ) invenerunt, namque ἀρείς καὶ χελώνας *arietes, et testudines* Pericles (λ) in obsidione Sami adornavit ope Artemonis Clazomenii, ingeniosam illi operam navantis Olympiade LXXXIV. 4. A. M. MMMDXXXI. quamvis Agesistratus in Poliorceticis (μ) arietem pri-

(α) H. N. VII. 20.

(β) In Phocic. p. 847.

(γ) Diod. B. H. V. p. 213.

(δ) Polyb. VI. p. 471.

(ε) Liv. XX. 46.

(ζ) Polyb. II. p. 121.

(η) Athen. deipn. VI. p. 273.

(θ) Polyb. VI. p. 472.

(ι) Athen. deipn. VI. p. 273.

(κ) Thucid. II. p. 128. IV. p. 271.

(λ) Diod. B. H. XII. p. 302.

(μ) Athenaeus de machinis p. 3.

inter veteres Mathem. quos edendos iussit Ludovicus XIV.

Parisii an. 1693. in folio.

G

primum in obsidione Gadium a Carthaginensibus fuisse excogitatum putaverit : Helepolin , quam adhibuit adversus Rhodios Demetrius Antigoni filius , reperit (ν) Epimachus Atheniensis , eamque describere Diodorus (ξ) et Apollodorus (ο) qui sub Traiano inclaruit. Diades pariter (π) invenit turres ambulatorias , et terebram , et corvum , et ascensoriam navem. Petrariam autem (ρ) primum in Rhodo fabricavit Charon Magnesius , Sambucam (ς) Damius Colophonius , Catapultam polybolon , seu multiaculam (τ) Dionysius Alexandrinus Rhodiis construxit. Hisce machinis bellicis , quae primum post Periclem , temporibus Dionysii (υ) qui tyrannidem in Sicilia exercebat , et Philippi Macedonum regis ac patris Alexandri incrementum habuerunt : quasve Athenienses , Siculi , Rhodii , Carthaginenses , et Alexandrini ingenio , et industria elaborarunt , Romani deinceps usi sunt , quibus mos fuit , ut quod erat melius seligerent , inque sua commoda , utilitatesque (φ) converterent. Institutum istud ante Romanos aliae quoque nationes amplexatae sunt , namque aciem praesertim equitum in formam Rhombi sunt imitatae , quam Thes-

(ν) Idem Athen. p. 7.

(ξ) B. H. XX. p. 780.

(ο) In Poliorcet. p. 43.

(π) Athen. p. 4.

(ρ) Biton de construct. bellic. machin. p. 105.

(ς) Biton p. 110.

(τ) Philo de telor. construct. p. 73.

(υ) Athen. p. 4.

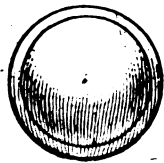
(φ) Arrian. in Tactic. p. 75. et 97. adde etiam Polyb. VI. 23. et Sallust. de bell. Catilin. 52.

Theſſali excogitarunt ; Scythae aciem Cunei, quam accepit Philippus Macedo , Siculi vero , et nonnulli Graeci aciem quadratam a Perſis deſumpſere, Romani demum ab Hispanis curſum Cantabricum uſurparunt ac ſuum fecerunt, ut multa alia ſilentio praeteream, de quibus videndi Aelianus , et Arrianus.

Parma *παρὰ τὴν τετραπὴν ἔχουσα τὴν ἀμέτρον* *rotunda trium pedum diametrum habens*, ut inquit Polybius (χ) Livius etiam *tripedalem* nominavit (ψ) Romani in bello eam gerebant : unde quaternum ſibi clypeum adoptarunt : non plana, ſed *cava parma* (ω) fuit , eamque non modo Velites (α) verum , et Equites (β) gerebant , ſed breviorē : unde Horatius (γ)

*Tecum Philippos , et celerem fugam
Senſi relicta non bene parmula.*

Parmae formam e marmoribus exceptam heic in medium proferre placuit.

(χ) Hiſt. VI. p. 468.
(ψ) Plut. XXXVI. 4.
(ω) Met. XII. 89.

(α) Liv. XXXVI. 4.
(β) Liv. VIII. 7.
(γ) Carm. II. od. 7.

Parmas, et hastas argenteas Cajo, et Lucio Augusti filiis Equites Romani dono obtulerunt, ut habet marmor Ancyranum.

EQVITES AVTEM ROMANI VNIVERSI
PRINCIPEM IVVENTVTIS VTRVMQVE
EORVM PARMIS ET HASTIS ARGENTEIS DONATVM
APELLARVNT.

Servius a clypeo Parmam sic distinxit (δ) *parmae levia arma, clypei majoris ponderis.*

DE PELTA.

Pelta est ἑπλον μικρότερον τῆς ἀσπίδος καὶ ἐλαφύτερον *armatura minor leviorque clypeo*, ut ait Arrianus (ε) in *Tacticis*. Suidas pariter eam ἀσπίδιον appellavit. Thraces primi Peltam adhibuerunt in equis teste Clemente Alexandrino (ζ) Thracibus quoque eam tribuit Xenophon (η) quos πελταστὰς ὄντας *peltas gestantes* vocat. Iphicrates Atheniensis summovit clypeum Argolicum ob ejus gravitatem, eique substituit Peltam, cujus fecit usum apprime utilem in expeditionibus, quum levior ac mole minor fuerit clypeo, ut diximus paulo ante. *Pelastae* iidem sunt ac *Cetrati*, ut Livius affirmat (θ) Persae Peltam in bello pariter usui habuere (ι) quam Artaxerxes gestabat, ac Ptolemaeus, qui deinde regnum Aegypti occupavit, (κ) ὑπέρεσχε τὴν πέλτιω *pel-*

(δ) In Virg. Aen. I. 10.

(ε) p. 12.

(ζ) I. Strom. p. 307.

(η) In exped. Cyri p. 336.

(θ) Hist. XXXI. 36.

(ι) Plut. in vit. Artaxer.

(κ) Plut. de fortit. Alex. Orat. I. p. 327.

pelta protexit, et tutatus est Alexandrum in praelio. Peltae Thraciae formam designavit Dionysius Halicarnassensis (λ) ubi de Saliis loquitur, qui Martis erant sacerdotes: Laeva, inquit, unusquisque eorum κατέχῃ πέλτῳ Θρακίαν. ἢ δὲ ἐστὶ ραβδοειδὲς στενωτέρως ἔχοντι τὰς λαγόνας ἐμφορῆς, οἷας λέγονται φέρειν οἱ τὰ Κερήτων παρ' Ἑλλήνων ἐπιελκύντες ἰσοῦς *Peltam Thraciam* gestat: haec autem similis est scuto oblongo, latera angustiora habenti, cujusmodi apud Graecos illi gestare solent, qui Curetum sacris operantur. Clypei enim Curetum ovalem figuram tenent, quam et Ancilia ipsa Saliorum referunt, ut in nummis videre est, quos heic poni curavimus in gratiam eorum, qui illos inspicere ac inter se invicem comparare velint.

Restat, ut qualis sit Peltae Amazonum forma, inquiramus. Julius Pollux. (μ) eam ita describit Πελην Ἀμαζονική ὡς Φησι Ξενοφῶν παρεοικῆα κιτῆ πετάλῳ *Pelta* A

(λ) Hist. II. 71. p. 130.

(μ) Onom. I. 134.

Amazonica autem, ut Xenophon inquit, hederæ folio similis est. Idque in libro de expeditione Cyri (ν) legitur ac pro παρεικῆα est εἰκασμέν. Ad hederæ folium vir celeberrimus, ut opinor, intendit, quum hederā nova folia habet, nam foliis immutatur, ut observavit Theophrastus (ξ) νέα μὲν ὄντος ἐγωνιάτερον, πρεσβύτερον δὲ ὡριότερον dum enim nova, angulatiōra folia gerit, quum autem ætate provecta fuerit, rotunda. Contra vero populi folia τὰ νέα μὲν ὡριότερα, τὰ δὲ παλαιότερα γωνιαῖα nova orbiculantur, vetera in angulum desinunt. Poëtae Peltam versibus designant in speciem ac figuram Lunæ semiplenæ seu bicornis. Virgilius de Penthesilea (ο)

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis:

hoc est, scutis brevissimis in modum Lunæ jam mediæ, ut Servius exponit. Nonnus (π) illam nominavit σάκος ἡμιτέλεσον scutum semiperfectum, vel

Ἡμιθύμῃ κυκλοῖο φέρων τύπον ἄκονα μῆνης.

Semiseclti circuli ferens figuram imaginem Lunæ. Cointius autem Smyrnaeus (ρ) majore verborum ornatu ac elegantia. Peltam sic descripsit.

Ἄνγ' ἐθεῖ' ἀσπίδα λῆν, ἀλῖγκιον ἄντυγι μῆνης,

Ἡδ' ὑπὲρ ὠκεανοῖο βαθυρρόου ἀντέληκε

Ἡμεῖς πεπληθῆα πρὶ γυναικῶσι περὶ ἡμῶν.

Di-

(ν) V. 4. p. 274.

(ξ) De caus. Plant. XVI.

(ο) Aen. I. 49.

(π) Dionys. XXXVII. p. 925.

(ρ) I. 146.

Divinus etiam clypeum (Penthesilea) sustulit, Lanae orbi similem, quae super altifluo Oceano exoritur, sub cornibus incurvis ad dimidium sui plena. Hujuscemodi apparet in numo Commodi, in quo Smyrna Amazon cum pelta, et bipenne (s)

Arrianus in historia Alexandri (τ) ex aliorum testimonio refert haec de Amazonidis ὅτι πελεκόεις ἀπὸ δορυμάτων ἐκφορον καὶ ἀπὸ ἀσπίδων πέλτας quod *secures pro lanceis gestabant, et peltas pro clypeis*. Pelta etsi clypeus exiguus, picturis ornabatur. Virgilius (υ)

Et pictis bellantur Amazones armis

Vasta scuta gestasse Gallos, quos bello vicit Gn. Manlius, Livius (φ) enarrat nec aliter Diodorus Siculus (χ) ὅτι τοῖς δὲ χρῶντο θυρεοῖς ἀνδρομηκέας armis sunt

(s) Vaill. p. 74. Lieb. in Goth. (υ) Aen. XI. 660.

num. p. 373.

(φ) Hist. XXXVIII. 21.

(τ) VII. 291.

(χ) B. H. V. p. 213.

sunt illis scuta ad staturam hominis porrecta. Virgilius (ψ)

Scutis protecti corpora longis.

Ovidius quoque (ω) illis tribuit *scutaque longa*, uti et Strabo θυρεὸν μακρὸν (α) Ex quo existit illud Polybii (β) ἡ δὲ διωαμένη τῇ γαλατικῇ θυρεῷ τὸν ἄνδρα πρὸς σκέπειν *Gallicum vero scutum protegere virum non posse.* Polybii sententiam sequitur Livius (γ) qui eum saepe latine vertit, *scuta*, inquit, *longa*, *ceterum ob amplitudinem corporum parum lata, et ea ipsa plana, male tegebant Gallos.* Clypeus Gallorum conspicitur in averfa parte numi (δ) C. Licinii Getae Consulis, qui victoriam retulit ex Gallia: ex qua dein Provincia Consularis facta.

Hujusmodi scutum in bello adhibuerunt Ligures, ut Diodorus memoriae tradidit (ε) σκεπέει δὲ αὐτὰς

(ψ) Aen. VIII. 662.

(ω) Fast. VI. 136.

(α) Geogr. IV. p. 196.

(β) Hist. II. p. 118.

(γ) Hist. XXXVIII. 21.

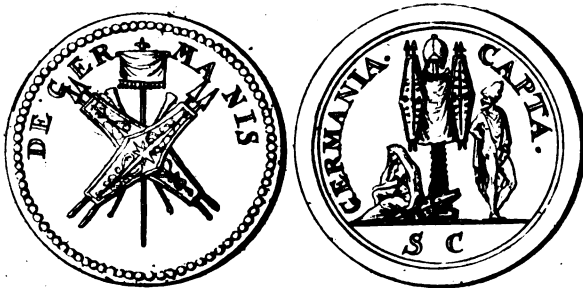
(δ) Vaill. tab. 83. famil. Liciniae.

(ε) B. H. V. p. 218.

ἡ Γερμανία θυρεὸς εἰς τὸν Γαλατικὸν δεδημιουργημένος *scuto enim oblongo ad modum Gallicum conformato, proteguntur.*

Germanis *scuta nec immensa* tribuit Tacitus (ζ) quae hexagona fuisse ostendunt Tiberii, et Domitiani numi (η)

DE GER-
MANO-
RVM ET
BRITAN-
NORVM
SCVTO.

Scutum Germanorum, quum planum fuerit, non bene contegebat σώματα ἐπιμήκη *praegrandia corpora* (θ) quae habebant, unde Caesar *ingenti magnitudine corporum Germanos* dixit: contra Romanorum scutum incurvum, et pectori adpressum, corpori adhaerebat, et circumfundebar. Quo tempore Germanicus eos bello premebat, et armis, *non galeam, ne scuta quidem nervo firmata, sed viminum nexus, sed tenues, et fucatas* (ι) *colore tabulas* gerebant. Verum quamvis ab initio rudes belli, bello tamen dein operam dederunt, ut ex Roma-

(ζ) An. II. 14.

(θ) Herodian. VI. 7.

(η) Bie tab. 4. et Begerus p. 640. (ι) Tacit. An. II. 14.

manis etiam victoriam referrent. Scuta autem Britannorum erant *parva*, ut indicat Tacitus (κ) Herodianus (λ) vero *σενὴν ἀσπίδα angustum clypeum* illis assignat. Rotundam habuisse formam ostendit Antonini Pii numus (μ) qui *Britannos per Lol-*

DE CE-
TRA HIS-
PANO-
RVM.

lium Urbicum legatum vicit, ut inquit Capitolinus.

Hispanis Cetra peculiaris fuit armatura, *scutum leve loreum*, quo, auctore Servio (ν) utebantur *Afri*, et *Hispani* in notis ad illud Virgilii, qui eam Oscis quoque assignat:

Laevas Cetra tegit.

Hinc Caesar (ξ) *cetratae*, inquit, *ulterioris Hispaniae cohortes*, uti et Lucanus natione Hispanus (ο)

Illic pugnaces commovit Iberia cetra.

Ea-

(κ) In vit. Agricol. 36.

(λ) III. 14.

(μ) Beger. p. 665.

(ν) In Aen. VII. 732.

(ξ) I. de bel. Civil.

(ο) Pharf. VII. 232.

Eadem ac pelta secundum Livium (π) *Pelta cetrae* baud dissimilis est: et iterum (ρ) *cetratos*, quos *Pelastias* vocant: unde Curtius (ς) *levibus*, inquit, *scutis cetrae speciem referentibus*: eamque gestavit Cajus imperator, ubi per pontem puteolis constructum Bajas quasi triumphans commeavit (τ) Cetra visitur in numo familiae Pompejæ, quam

forma rotundam manibus tenet (υ) Hispania porrigens palmarum ramum Pompejo, cum epigraphe CN. MAGNVS. IMP.

Boeotorum clypeus figuram ellipticam, five ovalem tenet, utrinque tamen cum incisura, in numo apud Haymum (ϕ) cum epigraphe ΒΟΙΩΤΩΝ: de his Hesiodus (χ)

Βοιωτὶ ὑπὲρ σακέων πτερόντες.

Boeo-

DE CLY-
PEIS
BOEO-
TORVM
MACE-
DONVM
THRA-
CVM
SARMA-
TVM ET
DACO-
RVM.

(π). Hist. XXXVIII. 5.

(ρ) Liv. XXXI. 36.

(ς) III. 2, edit. L. Bat. 1724.

(τ) Sueton. 6.

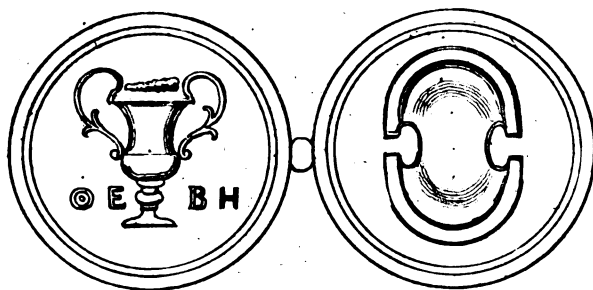
(υ) Vaill. tab. 113. famil. Pomp.

(ϕ) In Thes. Britan. p. 323. tom.

I. edit. Lond. 1719.

(χ) In scut. Hercul. 24.

Boeoti super clypeos spirantes robur. Hujusmodi clypeum ostendit numus Thebanorum (ψ)

quos idem Hesiodus (ω) Φερεσκαίᾳς Καδμείᾳς *scutatos Cadmeos* appellavit. Tzetzes Scholiaſtes haec ita explicat ἔχοντας μεγάλας ἀσπίδας *magnos habentes clypeos*: idcirco Pindarus (α) χρύσασιν Θήβην *Theben clypeo insignem* nominavit, αὐτὴ τῷ πύμα ὄπλα, ut adnotat Scholiaſtes. Ex quo etiam efficitur urbem illam γενναίᾳς ἔχειν ἄνδρας *bellicosus viris inclarescere*. Quo ſpectat illud Euripidis (β) de Thebe.

Πόλις ἂν εἴπω ἀκροῖς
Ἐξακ' ἀρήϊοις σεφάνοισιν.

Urbs haec in summis ſtetit Martiis ornamentis. Praeter Theben aliae quoque Boeotiae urbes eundem clypeum in numis cudendum curarunt, uti Plateae, et Orchomenus (γ).

Li-

(ψ) Beger. p. 279.
(ω) In ſcut. Her. -3.
(α) Iſthm. I. 1.

(β) Phoen. 839.
(γ) Haym. p. 226. et 228.

Livius Macedonibus non scutum, sed clypeum tribuit: *arma*, inquit, *clypeus*, et *sarissae* illis; Romano (δ) *scutum majus corporis tegmentum*. Haud aliter Curtius de Macedonibus (ε) *aereum clypeum, hastam, quam sarissam vocant, et gladium habent*. Clypeus, quem gestabant, haud multo erat cavus, longitudinem habens VIII. palmarum, ut adnotat Aelianus (ζ) ἀσπίς μὲν ἔν ἐστὶν αἰγίσκη χαλκῇ Μακεδονικῇ ἢ λίαν κοίλῃ ὀκτωπέλαιος. Talem pariter agnoscit Leo imperator (η) Figura rotundus inspicitur in Neronis numo (θ) cum epigraphe KOINON MAKEΔONΩN.

Varioque ornatu insignis in numo Heracleae urbis Macedoniae (ι) cum signis Lunae falcatae,

vel

(δ) Hist. IX. 19.

(ε) IX. 7.

(ζ) C. II.

(η) C. 6.

(θ) Patin. p. 120.

(ι) Beg. p. 54.

vel cum icone Dianae in ejus (κ) medio : in nummo autem B. A. regis *Alexandri*,

effigiem capitis Medusae tenet clypeus Macedonicus (λ) idque ad Palladem Macedonum Deam tutelarem refertur : unde Aelianus recte *ἡ μέση ἀσπίς* *clypeum valde conspicuum* denominavit, namque inerat in eo ars, et opificii exquisita ratio : sic etiam constat Antiquos scuta pulcre, et affabre elaborata val-

(κ) Beg. p. 481.

(λ) Haym. tom. II. p. 16.

valde laudibus cumulasse: in Homero est (μ) σά-
κεος καλῆ, δαιδαλέα, πύκα ποιήσιο, vel σάκος πεναίολον
scutum vario ornatu insigne, uti Hesiodus *scutum*
Herculis dixit, Nonnus (ν) quoque πολυδαίδαλον
ἀσπίδα.

Thracum clypeum repraesentat numus C. Scri-
bonii Curionis forma hexagonum (ξ)

qui de Thracibus, et Dardaneis triumphavit, ut
in marmoribus Capitolinis. Sarmatum clypeum ro-
tundum cum epigraphe DE SARMATIS ex-
hibet M. Aurelii numus (ο) a quo bello profl-

gati,

(μ) II. XIX. 380. XVIII. 607.

(ν) Dionys. XXVIII. p. 720.

(ξ) Vaill. tab. 125. famil. Scribon.

(ο) Bie tab. 29.

gati, ut Capitolinus (π) memorat: *triennio*, inquit, *bellum cum Marcommannis, Hermunduris, Sarmatis, Quadis etiam gessit*. Alii vero duo clypei hexagoni, qui in tropaeo sunt, ad Germanos pertinent, quoniam Aurelius pariter *contra Germanos res feliciter gessit*, ut (π) verbis utar ejusdem Capitolini: mos enim fuit in cudendis Imperatorum numis, aliarum gentium devictarum insignia etiam inferere. Dacorum denique clypeus oblongus et hexagonus visitur in Trajani numismate (ϵ) qui eos in servitutem redegit, cum epigraphe DAC. CAP.

DE CLY-
PEIS
POENO-
RVM AE-
GYPTIO-
RVM HE-
BRAEO-
RVM ET
TYRIO-
RVM.

Poenis fuit etiam clypeus hexagonus (ϵ) ut ostendit numus in honorem C. Catuli cufus, qui de Cossuriensibus, et Poenis triumphavit, uti habent marmora Capitolina: alter vero conspicitur in numo Titi Sempronii Gracchi, qui Hannonem Poenorum Ducem ingenti praelio superavit, ita ut

(π) Capitol. 27.
(ϵ) Beg. p. 647.

(ϵ) Vaill. tab. 94. famil. Lutat.
et tab. 126. famil. Sempron.

ut vix duo millia ex octodecim millibus cum Poeno effugerint.

Aegyptii autem, ut animadvertit Xenophon (τ) συν ἀσπίσι ταῖς ποδήρεσι καὶ δόρυσι μεγάλοις *clypeos ad pedes usque pertinentes, hastasque magnas gerebant.* Herodotus (υ) Aegyptiis, qui sub Xerse stipendia merebant, assignat ἀσπίδας κοίλας τὰς ἴτους μεγάλας ἐχέσας *concavos clypeos magnis umbonibus praeditos.* Hinc evenire solebat, ut in praelio clypeis magnis constipatis summa vi aciem hostium invaderent ac primo impetu eos funderent, et fugarent teste Xenophonte (φ) συγκλείσαντες ἐν ταῖς ἀσπίδας ἐχώραν καὶ ὤθεν *consertis igitur clypeis procedebant, et urgebant:* quod confirmat pariter Heliodorus (χ) ubi de Aegyptiis loquitur καὶ τῷ συνασπισμῷ πρὸς τὴν τοξείαν ἀντήχον, *et facta testudine jam latiori sagittariis obstiterunt.* Pondus enim ac vis ob clypeorum

(τ) Cyrop. VI. p. 362.

(υ) Hist. VII. p. 89.

(φ) Cyrop. VII. p. 407.

(χ) Aethiop. p. 439. edit. Paris.

1619.

rum densitatem tam valida erat ac robusta, ut nihil quicquam reperiri poterat, quod a fronte ei resistere, aut impetum ejus sustinere valuerit, ut notat Polybius (ψ) Hebraeorum clypeum monstrat numus figura oblongum (ω) in cujus parte adversa legitur **SOSIVS IMP.** Hic est

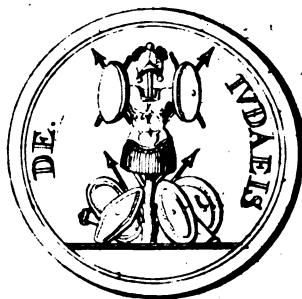
ille Sosius, qui Antigonom Judaeorum regem, ultimum ex stirpe Asmonaeorum, bello perdomuit, teste Dione (α) quem simul cum Judaea heic videre licet manibus post terga revinctis sub tropaeo. Talis etiam clypeus oblongus inspicitur in numo Vespasiani (β) qui Judaeos bello delevit.

Ty-

(ψ) Hist. XVII. p. 764.

(α) Hist. XLIX. p. 405.

(ω) Vaill. tab. 132. famil. So- (β) Beg. p. 630.
fiae.

Tyriis clypeus erat rotundus, ut indicat numus Alexandri Severi (γ).

Gerron scutum quadratum fuit, quo utebantur Scythae in bello, dura pelle contextum, ut putat Scholiastes Luciani (δ) quem ex apographo Isaacii Vossii edendum curavit Johannes Clericus. Et quidem Getae Straboni dicti (ε) γερραφόροι. Alii vero Gerra Persis vindicant, in quorum numero sunt Pausanias (ζ) et Aelius Dionysius apud Eustathium

DE GER-
RO SIVE
CLYPEO
SCYTHA-
RVM PER-
SARVM
MEDO.
RVM HIR-
CANORVM
ARME-
NIORVM
ET PAR-
THORVM.

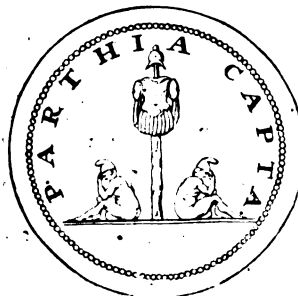
(γ) Patin. p. 349.
(δ) Tom. II. p. 32.

(ε) Geogr. VII. p. 306.
(ζ) In Arcadic. p. 700.

thium (η) sententiam Herodoti (θ) fortasse secuti, qui Persis, Medis, et Hircanis τὰ γέγραττα tribuit: nec aliter Plato, quum Lacedaemoniorum pugnam cum Persis ad Plataeas enarrat (ι). Armeniorum quoque clypei tetragoni, quos repraesentat Aurelii Veri numus apud Carolum Patinum (κ)

Parthorum denique clypeos rotundam habuisse figuram, indicat Trajani numus, cum epigraphe PARTHIA CAPTA. (λ)

Cly-

(η) In Odyf. p. 780.
(θ) Hist. VII. p. 6.
(ι) Lach. p. 191.

(κ) P. 255.
(λ) Tristan. tom. 1. p. 398.

Clypeis non modo ad tegendum, custodiendum-
que corpus usi sunt veteres, verum ad alias vitae
quoque utilitates opportunitatesque, quae a natura
ad hominum usum paratae sunt, aptissimos judica-
runt: idcirco clypeus Aeschilo (μ) dictus σώματα
πρόσβλημα, id est φυλακή, ut notat Scholiastes: Hy-
briae Cretenfi (ν) pariter πρόσβλημα χρωτός, Livio
(ξ) corporis tegmentum, Tacito (ο) haerentia cor-
pori tegmina. Άσπίς quoque protectorem significat.
Aeschylus (π)

DE VA-
RIO CLY-
PEORVM
VSV.

Οὗτος ὃς ἡμῖν ἀσπίς ἐ μέγα προσέστυς

Ille enim nobis baud parvus clypeus confidentiae.
Quod in Bibliis saepe numero occurrit מן לך (ε)
clypeus tuus, id est defensor ab hostium odio, et
violentia: Saul (ς) מן גבורים clypeus fortium di-
ctus: principes item מני ארץ (τ) clypei terrarum:
Latinis Fabius Cunctator (υ) imperii scutum. Li-
vius (φ) autem scutum pro quovis praesidio usur-
pat, scuto, inquit, magis, quam gladio opus est
plebe adversus patricos.

Romani a sagittis, et hastis facta testudine, id
est clypeis constipatis, vel, ut ait Ammianus,
clypeorum densitate coniecti (χ) se defendebant,
aut

(μ) Ad sept. cont. Thebas 545.

(ν) Athen. deipn. XV. p. 696.

(ξ) Hist. IX. 19.

(ο) An. II. 14.

(π) Agam. 1446.

(ε) Genes. XVI. 1.

(ς) 2 Reg. I. 21.

(τ) Psalm. XLVII. 10.

(υ) Flor. II. 6.

(φ) Hist. III. 53.

(χ) Hist. XXIV. p. 302. edit.

Gronov.

aut hostes oppugnabant. Testudo duobus peragebatur modis: in obsidionibus, quum muros ascenderent, clypea supra capita milites extollebant: sicque crate perpetua aedificiorum adversus sagittas, et missilia superne cadentia se operiebant, quae testudini injecta, imbris in modum, lubrico fastigio innoxia ad imum labebantur, ut eam describit Livius (ψ) in Heracleae obsidione. Modo haud dissimili Cointius Smyrnaeus hanc testudinis formam designavit (ω)

Ἀσπίδας ἐτάναντο, βάλλοι δ' ἐφύπερθε πέρηται,
 Θέντες ἐπ' ἀλλήλοισι, μήν δ' ἅπαν ἡμωρσεν ὄρμη.
 Φαίης κεν μέγαροιο κατηρεφές ἔμμεναι ἔρκος
 Πυκνὸν δ' ἔτ' αἰετοιο διέρχεσθ' ὕγρον αἶντος
 Ρυπὴν ἀπαρῆσιν, ἔτ' ἐκ διὸς ἀσπίλος ὄμβρος.

Scuta instruxere, et supra capita extulerunt inter se conferta, totaque series uno impetu cohaesit: dixeris sane id opacum esse domus tectum, ita densum, ut nec venti humidum flantis penetret vis ingens, nec e coelo cadens largus imber. Altera testudinis forma erat, quum densato agmine scuta opponerent milites, ut pes pede premeretur, armis tererentur arma: sic enim instructa Phalanx fuit Macedonica per Philipppum Macedonum regem invictissimum, qui imitatus est τὸν ἐν Τροίᾳ ἡρώων
 σω-

(ψ) Hist. XLIV. 9.

(ω) XI. 360.

συνασπισμὸν , ut ait Diodorus (α) namque de hujus testudinis forma primus omnium meminit Homerus (β) Trojani belli scriptor , a quo ceu fonte perenni ars militaris ac interiores disciplinae ad Graecos emanarunt.

Φρυζάντες δόρυ δαγὰ , σάκος σάκῃ προθελύμνω
 Ἀσπίς ἄρ' ἀσπίδι ἔρειδε , κόρυς κόρυι , ἀνέεσθ' ἀνὴρ.
 Ψάλλον δὲ ὑποπύκομοι κόρυθες λαμπροῖσι φάλοις
 Νευόντων. ὡς πυκνοὶ ἐφάσεσαν ἀλλήλοισιν.

Hosce versus Latine fecit Heobanus Hessus.

*Sic densi , ut clypei clypeos , hastilibus hastas
 Concuterent , scutis haerere scuta , viro vir ,
 Et galeae galeis , ipsi fulgentibus alta
 Cristati pennis capita.*

Hanc Phalangem clypeis simul objectis instructam , magno aedificio persimilem adstruit idem poëta clarissimus in quo lapides arctius inter se connexi tempestatum impetus sustinent , ac coercent.

Ὡς δὲ ὅτε τοῖχον ἀνὴρ ἀσάφρη πυκνοῖσι λίθοισιν
 Δώματος ὑψηλοῦ βίας ἀνέμων ἀλεείνων.

Hinc *obicere clypeum* apud Virgilium (γ) est *in hostem ire* , ut Servius exponit , vel *in clypeum ad-surgere* (δ)

Quan-

(α) B. H. XVI. 3. c. 7.
 (β) Il. XIII. 130. vide Polyb. (γ) Aen. XII. 377.
 XVII. p. 25. Aelian. in Tactic. (δ) Aen. XI. 284.

Quantus

In clypeum adsurget!

quotiens in hostem pergens erigit clypeum, ut idem Servius adnotat. Nonnus dixit (ε) καθίζειν vel αἵρειν ἀσπίδα: Idque ex Homero desumptum πρὸς θεῶν δ' ἔχειν ἀσπίδα (ζ). Quod loquendi genus imitatur Claudianus (η) *scutum porrigere in hostem*. Euripides dixit παρ' ἀσπίδα (θ)

Πολλὰ μὲν παρ' ἀσπίδα

Μοχθήματα ἐξέπληκας.

Multos quidem ad clypeum labores exceperisti: hoc est τοῖς πολέμοις in pugna, in conflictu adversus hostes, ut alibi exponit Scholiastes (ι) in Proverbium abiit apud Arabes ظهر المجدى obvertit ei dorsum clypei, id est contumacissimum se gessit adversarium, quo utitur Abulpharagius (κ) atque sic explicandus Jobi locus (λ) cucurrit adversus eum בני מנני בעי cum densitate dorsorum clypeorum ejus, ut ostendit Vir Clarissimus Albertus Schultens.

Scutis etiam mos fuit adversus pluviam se defendere: unde Caesariani milites (μ) *adversus imbrem*,

(ε) Dionys. XXV. p. 650. XXVII. p. 708.

(ζ) Il. XIII. 157.

(η) In Rufin. 266.

(θ) Helen. 740.

(ι) In Phoen. 1007.

(κ) Hist. dynastiar. p. 395. Oxon. an. 1663.

(λ) C. XV. 26.

(μ) Hirtius de bel. Afric. 47.

brem, grandinemque scutis capita obtegebant. Caesar ipse contra imbres per totam noctem ruentes stetit sub scuto Gallico (v) militibus id sustinentibus. Lacaenae clypeos pro cunis adhibebant, in quibus infantes deponebant; illisque fortitudinis id auspicium erat: itaque Herculem (ξ) χαλκείαν κατέθηκεν ἐπ' ἀσπίδα *posuit super scutum aereum* Alcmena, qui postea fortitudine cunctos superavit. Hercules visitur in numo apud Begerum (ο) qui stans super clypeum Draconem jugulat, qualem praesentat Theocritus (π) suis carminibus.

Δραχόμενος Φάρυλος, τόθι Φάρμακα λυγρὰ τέτυκτο,
Οὐλομένοις ὀφίεσσι.

Comprimens jugulum, ubi mala venena sedem habent, perniciosi serpentibus. Quinimo Lacaenae in clypeo pariebant. Nonnus (ρ)

Λακωνίδες οἷα γυναικες
Υἱας ὠδίνεσσι ἐπ' εὐκύκλοιο Βοείης.

Laconicae ut mulieres pariunt filios super bene orbiculato clypeo: acclamantes ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν (ἀσπίδα) *cum hoc aut in hoc* (clypeo) scilicet, aut vivus e bello rediret cum clypeo, aut super clypeo mortuus

(v) Appian. de bel. Civil. p. 738. (ο) P. 283.

edit. Amst. 1670.

(π) Id. XXIV. 28.

(ξ) Theocrit. Idyl. XXIV. 4.

(ρ) Dionys. XLI. p. 1063.

tuus efferretur. Idemque filiis in bellum euntibus dicere solebant. Aufonius (ς)

*Mater Lacæna clypeo obarmans filium,
Cum hoc, inquit, aut in hoc redi.*

Quod dictum a Plutarcho (τ) desumpsit Aufonius: hinc memoria dignum factum illud matris Lacænae, quae filium e bello fugientem, armis amis- sis, interfecit: de quo extat vetus, et elegans e- pigramma (υ)

Ἐρρε κακὸν Φίτυμα λῆθ' σκότος, ἔ λῆθ' μῦθος.
Εὐρώτας δειλαῖς μηδ' ἐλάφοισι ρέοι.
Ἀχρεῖον σκυλάκευμα, κακὸν μέρις, ἔρρε ποθ' ἄδαν
Ἐρρε. τὸ μὴ Σπάρτας ἄξιον εἶδ' ἔτεκον.

*I pessum proles mala nunc, tenebrasque petitum:
Eurotas cervis ne fluat ut timidis.
I catule, i mala sors pessum, manesque petitum:
Indigno spartae sit male: non peperit.*

Epigramma istud imitatus est illustris poëta Ericius in Anthologia (φ) Spartani ejecerunt Archilochum magni nominis poëtam, quod in carmine, quasi re bene gesta, ipse gloriaretur, clypeo abjecto, mortem evitasse: duos priores versus servavit Strabo (χ) eosdem fere dimidiatos jam dudum me- mo-

(ς) Epist. 24.

(τ) Lacon. Apophth. p. 241.

(υ) Plut. p. 241.

(φ) V. p. 415. edit. Lubini.

(χ) Geogr. XII. p. 549.

moraverat Aristophanes (ψ) reliquos salvos retinuit Plutarchus (ω) quos simul conjunxit ac copulavit Kuhnius vir doctissimus ac in Latinum e Graeco idiomate convertit.

Ἀσπίδι μὲν Σαίων πῆς ἀγάλλετο, ἣν περὶ θάμνον
Ἐντὺς ἀμωμητὸν χέλλιπον ἐκ ἐθελων.
Ψυχὴν δὲ ἐξεσάωσα Φυγῶν, ἀλλ' ἀσπίς ἐκένη
Ἐρρέτω, ἥς ἀνθὶς κήσομαι ἔκ κακίῳ.

*Saeus ovat clypeo, qui post fruteta relictus
Excidit invita, Marte premente, manu,
Dum fugiens animam servo: sed o iste valetio!
Non minor amisso mox mihi erit clypeus.*

Inclaruit Archilochus Olympiade XXIII. ut Tatianus censet, Eusebius vero Olympiade XXIX. A. M. MMCCLXXXVI. Pytheas Demosthenem carpsit, quod in praelio clypeum abjecerit ac infugam (α) se conjecerit. Hic est ille Pytheas orator Atheniensis, qui ejusdem aevi vixit ac lucernam (β) olere Demosthenis enthymemata agebat. Cleonymum quoque Aristophanes (δ) fugilavit acriter, quod ἀπέβαλε τὴν ἀσπίδα *clypeum abjecit*: etenim, ut ille inquit,

Δαινόν γε πᾶς ἐς ἀνθρώποις ἀποβαλὼν ὄπλα.

Tur-

(ψ) Pac. 1296.

(ω) De Lacon. instit. p. 239.

(α) Plut. in vit. Demosth. p. 885.

(β) Plut. de reipubl. gerend. praecpt. p. 802.

(δ) Vesp. 19.

Turpe est quum vir abjicit arma. Apud Germanos pariter *scutum reliquisse praecipuum flagitium* (ε). Athenis lege cautum erat ne ad populum oraret qui arma reliquerit, nam, ut ait Aeschines (ζ) contra Timarchum, ei civitati, pro qua arma non sumpsit, cuique ob ignaviam opem ferre non potuit, quomodo consilium dare velit? gravior tamen poena fuit deinde praescripta, scilicet τὸν ῥίψασπιν θανάτῳ ζημιῶσθαι *capite plecti, qui clypeum abjecerit*, ut narrat Sopater in Hermogenem. Arma pariter alienasse tam grave crimen apud Romanos, ut ea culpa desertioni exaequaretur: *si alienavit*, inquit Paulus in libro singulari de poenis militaribus, *loricam, scutum, gladium, desertori similis est miles*. Modestinus quoque libro IV. de poenis, capitis poenam comminiscitur: *miles, qui in bello arma amisit, vel alienavit, capite punitur* (θ) Graecis lege pariter vetitum erat arma oppignorare, ut refert Scholiastes Aristophanis hisce verbis (ι) μὴ θείναι τὰ ὅπλα ἐνέχυρα. Quo alludit Comicus, ubi Chremylus ad oppugnandam paupertatem hortatur Blepsidemum, qui eum ita compellat.

O.

(ε) Tacit. de morib. German. 7. (η) L. 14. π. de re milit.
 (ζ) P. 264. edi. Wolfii Francof. (θ) L. 3. π. de re milit.
 1604. (ι) In Plut. 450.

Οἷοιεν ὅπλοις ἢ δυνάμει πεποιθότε ;
 Ποῖον ᾧ εἰ θώρηκα , πᾶν ἀσπίδα ,
 Οὐκ ἐνέχυρον πῆθει ἢ μαρωλάτῃ ;

Quibus obsecro

*Armis , aut qua nam fretus fortitudine Chremyle ?
 Nam quas loricas , quos clypeos haec sordida
 Mulier non pridem aliis opposuit pignori ?*

Clypeo vitam in tempestatibus , vel in trajiciendis
 fluminibus milites servabant : unde Julius Leonidas
 haec ait de Myrtilo (κ) quem sic alloquen-
 tem adducit.

Εἰν ἐνὶ κινδύνῳ ἐφυγον δύο Μύρτιλος ἕπλω
 Τὸν μὲν ἀράσσειας , τὸν δὲ ἐπιηζάμενος.
 Ἀργέστis ὅτ' ἔδυσε νεὼς πρὸς πῦρ. ἀσπίδα δὲ ἔσχεον
 Σωθεῖς κεκερμένῃ ὕδατι καὶ πολέμῳ.

*In uno clypeo pericula effugi duo Myrtilus , illud
 praelio superans , hoc autem enatans , Argestes ,
 quum merisset navis carinam , clypeum habebam , quum
 servarer , exploratum in mari , et bello. Ammianus
 Marcellinus narrat bello , quod Julianus impe-
 rator movit adversus Germanos (λ) nonnullos cly-
 peis vectos , praeruptasque undarum occurrentium
 moles obliquis meatibus declinantes , ad ripas ulterio-
 res pervenisse. Galli trajecerunt Sperchium am-
 nem*

(κ) Anthol. I. p. 152.

(λ) Hist. XVI. 12.

nem (μ) Brenno duce super scuta patria, quae unusquisque pro rate adhibuit, jam prius edocti a maioribus suis. Milites itidem tranantes flumina, in clypeum vestimenta, aliaque conjiciebant, ut videre est in columna Trajani. Morem hunc militum designavit Nonnus Panopolita (ν)

Μήγελ' ο δαυδαλέης ὑπὲρ ἀσπίδος οἰδύμα' αἰνῶνι.

Natabat vario super clypeo fluctus secans. Mortuos in bello super clypeos reponere in more positum: unde in Epigrammatis de Thraſybulο narratur, quod septem vulneribus in praelio ab Argivis perfoſſus, super clypeo deferebatur (ξ)

Τᾷ Πιτάνᾳ Θρασύβουλος ἐπ' ἀσπίδος ἤλυθεν ἄπνυς
Ἐπὶ δ' αὖ πρὸς Ἀργείων τεφύματα δεξάμενος.

Virgilius de morte Pallantis (ο)

*At socii multo gemitu, lacrymisque
Impositum scuto referunt Pallanta frequentes.*

Et iterum de Lauso (π)

At Lausum socii exanimen super arma ferebant:

Id est *supra scutum*, ut Servius observat. Staius quoque ingeniose hunc morem expressit (ρ)

De-

(μ) Paus. in Phocic. p. 847.

(ν) Dionys. p. 603.

(ξ) Anthol. III. p. 414.

(ο) Aen. X. 505.

(π) Aen. X. 841.

(ρ) Theb. X. 300.

*Dependet languida cervix
Exterior clypeo, crinesque a fronte supini.*

Nec unquam e mente excidit dictum illud Philippi
poëtae clarissimi ἀσπίς τύμβος κόσμος μέγας. Signum
deditionis erat, quum milites super capita clypeos
extollerent, ut refert Appianus Alexandrinus (ς)
de Afranii militibus, qui ad Caesaris clementiam
confugerunt: vel si scuta sub alis gestarent *defe-*
ctionis signum erat apertissimum ut notat Ammia-
nus Marcellinus (τ). Milites Spartani ἐπὶ τῶν ἔπλων
ἀναπαύεσθαι (υ) *in armis quietem capere* solebant.
Institutum istud ante alios monstravit Homerus (φ)
ubi de sociis Diomedis.

Ἄμφι δ' ἑταῖροι
Εὖδον ἱππὸν κρασὶν δ' ἔχον ἀσπίδας.

Ut expediti magis essent, et vigilantes ingruentia
nocturna pericula propulsarent. Qua de re Clau-
dianus laudat Honorium Augustum (χ) qui la-
bore assiduo assuetus,

Nec non in clypeo vigiles perducere noctes.

In clypeo, id est in armis: sic pariter dixit Eu-
ripides (ψ) στρατὸν ἡσυχον παρ' ἀσπίδας exercitum quie-
tum

(ς) De bel. Civil. p. 453.

(τ) Hist. XXVI. 10.

(υ) Xenoph. de republ. Spart. XII.

p. 90.

(φ) Il. XX. 151.

(χ) IV. conf. Honor. 540.

(ψ) In Rhéf. 123.

tum juxta clypeos (hoc est arma) sinamus dormire: et iterum (ω) ἀσπίδι δεινός *clypeo alacer* (hoc est armis) Xenophon vero ἐπὶ τῶν ὀπλῶν dixit.

Solenne quoque fuit, ut Imperatores scuto impositos milites inaugurarent, ut de Juliano tradidit Ammianus (α) *qui impositusque scuto pedestri, et sublatius eminens, nullo silente, Augustus renunciatus*. Id firmat Zosimus (β) ἐπὶ πινος ἀσπίδος μετέωρον *sublimem in scutum quoddam elatum* milites Imperatorem Augustum consalutarunt. Libanius (γ) in περὶ σοφιστικῆς hunc clypeum laudibus extollit. Mos iste a Barbaris originem traxit, nam, ut ait Tacitus (δ) *Brennus impositus scuto more gentis, et sustinentium humeris vibratus, dux deligitur*. In clypeis descripta quoque foedera, iidemque in templis Deorum servati diligenter. In templo Jovis Fidiæ, ut narrat Dionysius Halicarnassensis (ε) clypeus ligneus extitit, ejus bovis corio tectus, qui Romanorum foedere cum Sabinis inito, fuit mactatus: idemque τὰς γινόμενας αὐτοῖς ὁμολογίας *foederis conditiones* literis antiquis scriptas continebat: quod accidit sub Tarquinio superbo. Neque hęc reticere fas est clypeum in signum societatis habitum ab Hebraeis, quorum legati Romanis veterem

(α) In Suppl. 902.

(γ) Tom. II. p. 180.

(α) Hist. XX. 4.

(δ) Hist. IV. 15.

(β) Hist. III. p. 153. edit. Oxon. (ε) Hist. IV. p. 257.

1679.

rem benevolentiam, et amicitiam renovantes ἀσπὶδα χρυσὴν σύμβολον συμμαχίας ἀνήνεγκαν (ζ) *clypeum aureum in signum societatis attulerunt.*

Aliquando exercituum ductores quadam ducti religione clypeum sacrum in praeliis prae se ferri curabant. Peucestas, ut Arrianus (η) enarrat, τὴν ἱερὰν ἀσπίδα *sacrum clypeum*, quem Alexander ex aede Palladis Iliacae sumpserat, jussu regis prae se ferebat, ut eum protegeret ac custodiret. Peucestas ὑπασπιστής erat, cujus munus exponit Euripides (θ)

ἔ παρ' ἀσπίδα

Βέηκας αἰεὶ, πολέμῳ ἔργων βέλῃ.

Cui ad clypeum adstas semper arcens tela hostium: Protectores dicuntur in Codice Theodosiano (ι) Clypei nominabantur sacri, postquam erant affixi sacris in postibus, ubi *spolia consecrabantur* attestante Servio (κ) qui censet *inter sacratas res etiam dona esse sicut in libris Sacrorum invenitur*: unde non immerito Tyrphaeus in Collectaneis ἱερὰν ἀσπίδα *sacrum clypeum* Danai, vel, ut alii volunt, Euhippi, appellat in aede Junionis Argivae positum. Livius (λ) *sacra arma*, et Valerius (μ) *spo-*

(ζ) Joseph. Ant. Jud. XIV. 8. (ι) L. IX. Cod. de dom. et protect. p. 698. edit. Amst. 1726.

(η) VI. p. 224.

(θ) Phoen. 1080.

(κ) In Aen. VII. 183.

(λ) Hist. I. 24.

(μ) VII. 6.

spolia affixa templis Deorum numini consecrata. Sed haec *ὁ παρόδω.* Nunc ad propositum redeat oratio.

Priusquam praelium committeretur, milites hastis vel gladiis clypeos percutiebant, ut mos invaluit. Id *ad scutum concrepere* dixit Livius (ν) imitatus fortasse Polybium (ξ) ubi de Romanis agit, qui more patrio clamorem tollere consueti atque ad scuta concrepere. Nonnus (ο) id fuisse pugnae signum contendit.

Καὶ πολέμοιο προάγγελα σήματα Φαίρων
Ἀσπίδα ποικιλόγων ἀφ' ἧδ' ὅψε μαχαίρῃ.

Et belli praenuncia signa monstrans, scutum varium dorsum habens immitti pulsavit gladio. Hunc motem Diodorus (π) ab Aegyptiis deductum asserit, apud quos irae signum ac pugnae fuit. *κοντοῖς ἀσπίδας πικίοντες hastis clypeos pulsare.* Plausum insuper militarem denotabat: quum enim Julianus Parisiis praemia viris fortibus fuisset (ρ) pollicitus, *inferior miles hastis feriendo clypeos, sonitu assurgens, uno propemodum ore, dictis favebat, et coepit.*

DE CLY-
PEIS QVI
IMAGI-
NES RE-
PRAE-
SENTA-
BANT.

Appius Claudius clypeos in aede Bellonae primus suorum collocavit (ς) ut in excelsis spectari, et tituli honorum possent legi, cujus exemplum se-

(ν) Hist. XXXVIII. 20.

(ξ) Hist. XV. 12.

(ο) Dionys. XXI. p. 568.

(π) B. H. I. p. 43.

(ρ) Am. Marc. Hist. I. 20. 5. p. 189.

(ς) Plin. XXXV. 3.

secutus M. Aemilius , non modo in Basilica Aemilia , sed et domi suae eos poni statuit. In clypeis imagines erant sculptae , et caelatae : unde clypei ἀπὸ τῆς γλύφειν a *sculpendo* denominati. Rotundi erant ex aëre , auro , aut argento instar militarium , hoc est *scutis* , qualibus apud Trojam pugnatum est , continebantur imagines , ut inquit Plinius. Homero dicuntur ἀσπίδες εὐκυκλοι clypei *circulares* , in quibus de more pingi vel sculpi solebat , uti clypei Minervae ; Agamemnonis , et Achillis in bello Trojano. Qui enim imagines repraesentabant , non viris modo in bello clarissimis , verum et togatis in pace ponebantur : hinc imago Africani in Capitolio , et Catonis Censoris in Curia (τ) ac Hortensii quoque (υ) in Curia inter Oratores collocata : eundem honorem praestitit Tiberius (φ) Germanico , *clypeum* nempe *auro et magnitudine insignem inter auctores eloquentiae*. Augusto Senatus Populusque Romanus votis rite persolutis clypeos posuerunt , qui duobus in numis heic inspiciuntur (χ)

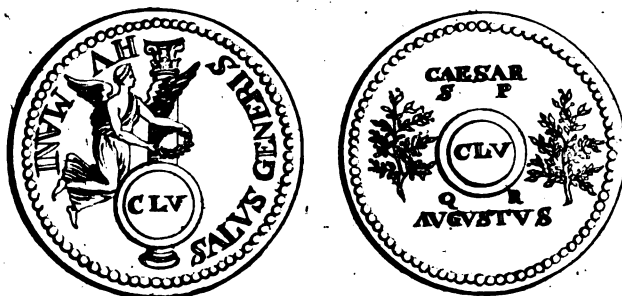
Ti-

(τ) Val. Maxim. VIII. 5.

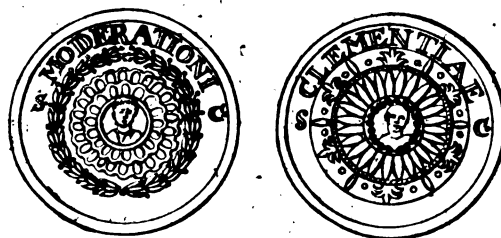
(υ) Tacit. II, An. 37.

(φ) An. II. 83.

(χ) Bie tab. II. edit. Amst. 1738.

Tiberio item Senatus duo scuta in Capitolio statuit, quae in numis, quos exhibet Carolus Patinus (ψ) inscripta sunt Clementiae, et Moderationi

cum earum effigie ac in utrisque S. C. Tiberii clementiam praedicat Dio (ω) moderationem vero Suetonius (α) collaudat, quamvis deinde in vitia deflexit. Cajo pariter clypeum aureum decrevit Senatus (β) *ut quotannis certo die collegia sacerdotum in Capitolium ferrent, Senatu prosequente, nobilibus pueris ac puellis carmine modulato laudes virtutum*

{ψ} P. 65.

{ω} Hist. LVII. p. 608.

{α} In vit. Tiber. 75.

{β} Sueton. 15.

tum ejus canentibus. Vbi Vespasianum praetereo? cui Senatus aureum clypeum dedicavit post bellum Britannicum, et Judaicum, ut opinor uti ex numo

apud Clarissum Liebium (γ) in quo corona visitur, cujus in medio extat clypeus cum epigraphe AVG. *Augusto*, non vero Auguri, ut putavit Harduinus. Imperatoribus quippe clypei aurei, et coronae simul poni solebant teste Philone in Legatione ad Cajum *σιωπῶ τὰς συμπρηθείσας τῶν αὐτοκρατόρων πρὸς ἀσπίδων καὶ σερῶν ἐπὶ χρύσεον* *taceo deletos eodem incendio honores Imperatorum clypeos, et coronas auratas.* Idem legitur in Panegyrico in laudem Constantini Constantii filii (δ) *cui Senatus, et paulo post Italia scutum, et coronam cuncta aurea dedicarunt.* Nec omittendus clypeus magnificentissimus, quem Adriano posuit Antoninus Pius (ε) vel clypeus aureus, qui Senatus totius judicio fuit in Romana Curia collocatus Claudio Gothico (ζ) anno Christi CCLXXI. ut habet Eusebius in Chro-

(γ) Goth. numar. p. 250.

(δ) C. 25.

(ε) Capitolin. in vit. Antonini Pii.

(ζ) Trebell. in vit. Claud. c. 3.

Chronicis , quoniam Gothos Illyricum , et Macedoniam devastantes bello repressit. Clypeus iste habuit *expressam thoraca vultus ejus* , hoc est *imaginem vultus*. Ex quo colligitur hujusmodi clypeis expressas fuisse imperatorum imagines pectore tenus , atque ob id *Thoracas* , vel *Thoracidas* post multa secula , et aetates multas fuisse denominatas. *Vultus* etiam dixere , uti Capitolinus in vita Maximi , et Balbini (η) vel *sacros vultus* in Codice Justiniano (θ) Ex iis , quae haecenus pertractavimus , lux affertur Vlpiano (ι) ubi de pictore loquitur , qui *in Pergula* (hoc est in parte domus exporrecta , et propendenti , in qua Apelles , ut inquit Plinius (κ) perfecta opera proponebat trans-euntibus) *clypeum* , vel *tabulam expositam habuit* , quoniam clypeum cum imagine denotare voluit celeberrimus Jurisconsultus : hinc Macrobius (λ) *clypeatam imaginem* appellavit ac in marmoribus *clupea cum imaginibus* dicuntur (μ)

..... EROS GERMANICI L
LOLLIANVS. D. D
CLVPEA CVM IMAGINIBVS

Supplendum autem Phileros vel Syneros , ut recte putavit clarissimus Gudius. Στρηάεμα quoque sunt ima-

(η) C. 17.

(θ) L. I. Cod. public. laet. nunc.

(ι) L. L. π. de his , qui effud.

(κ) H. N. XXXV. 10.

(λ) I. Saturn. 3.

(μ) Gud. LXV. 10.

imagines ad pectus usque depictae, quae Honorio, Theodosio, et Justino imperatoribus fuerunt positaе, quarum mentio in Chronico Alexandrino (v) Silentiarius poeta Graecus, qui sub Justiniano floruit, δῖος nominavit (ξ) Hefychius autem ἀνδράμας.

Verum non imperatoribus modo aliisque viris clarissimis, sed et privatis, ut ponerentur clypei, consuetudo invaluit. Decuriones patronis Municipiorum clypea cum imaginibus dedicarunt, uti ex marmore apud Gruterum (o) compertum, M. Boebio patrono Municipii posito.

HVIC. DECVRIONES. FVNVS. STATVAM
EQVESTREM. CLYPEVM. ARGENTEVN. LOCVM. SEPVL
DECREVERVNT. ET. VRBANI. STATVAM. PEDESTREM

Feminarum quoque effigies in clypeis depictas ac in templis fuisse collocatas ostendit Lapis inscriptus anno XX. imperii Antonini Pii ac V. C. XMX. Barbaro, et Regulo Consulibus, quem nuper vulgavit Vir Celeberrimus ac Doctissimus Scipio Masfejus (*)

QVOD. PERMISERVNT. IN. CLVPEO. QVOD. EI. POSVERVNT. ...
TEMPLVM. NOV. PINGERE. EFFIGIEM. MA...
SEVERINAE. VIRGINIS. ALBANAE. MA....
RIS. SVAE. POST. EXCESSVM. VITAE. EIVS.

Epu-

(v) P. 246. edit. Venetae.

(*) Mus. Veron. p. 268. Veron.

(ξ) Ecphr. templ. S. Sophiae 275. 1749.

(o) CCCLXXIV. 1.

Epulum , ut in dedicatione statuae, et clypei , civibus publice daretur , tenuit etiam consuetudo (π)

NESTORI
AVG. NEPETE
HIC. LV DOS. FECIT
ET. DEDICATIONE
STATVAE. PATRONI
QVAM. IPSE. POSVIT
ET. CLYPEI. SVI. ITEM
MVNICIPIBVS. NEPESINIS
EPVLVM. DEDIT

Facultas decernendi statuas eousque in abusum abiit , ut clientes patronis etiam dedicandas curarent , quoniam *bonos clientum instituit sic colere patronos* , ut Plinius adnotavit (ρ) Haec facultas post exactos reges , Romae fuit penes Populum et Senatum : unde sublatae omnes , quae circa forum positae his , qui magistratu erant defuncti *M. Aemilio et C. Popilio Consulibus* (id est anno V. C. DXCII.) *praeter eas , quae Populi , aut Senatus sententia statutae essent.* Accessit deinde Constitutio Claudii (ς) *imperatoris* *μὴ δὲ ἰδιώτῃ αἰ ἀν μὴ ἢ βυλὴ ἐπιτρέψῃ τῷ το ποιεῖν ἐξέιναι nequis privatus sine permissu Senatus hoc ageret.*

DE CLY-
PEORVM
VSV IN
CERTA-
MINIBVS
LV DI-
CRIS ET
POMPIS.

In festis Junonis Argivae Solennis Agon quinquennalis agebatur de evellendo Danai , vel Euphippi

(π) CCCCXLI. 7.
(ς) H. N. XXXIV. 4.

(ρ) Dio hist. LX. p. 681.

hippi Argivorum itidem regis clypeo aereo, qui victori dabatur: : unde Ἀγών χαλκείος Pindaro (τ) dictus. Clypeus clavis valde affixus in loco quodam urbis difficili ac pene inaccessso erat positus supra theatrum ἀπὸ αἰσίδος a clypeo denominato, quem Cleomenes admoto (υ) exercitu occupavit, ut Argos obsideret, ubi τὴν αἰσίδα clypeum extitisse veteres dixere καθηλωμένην ὀχυρὰν καὶ δυσκαθαίρετον clavis fixum, validum, et sublato difficilem apud Tyrthaeum in *Collectaneis*. Qui clypeum evelleret, maximam gloriam, laudemque adipisceretur, uti testantur Proverbia Graeca ὡς τὴν ἐν Ἀργὶ αἰσίδα καθελὼν σεμνύνει) *tanquam clypeum in Argis tollens gloriatur*: vel ἄξιός ἐστι τῆς ἐν Ἀργὶ αἰσίδος *dignus es clypeo in Argis* (φ) quod dictum de viris fortibus, et generosis non vero de his, qui advenas hospitio lubentissime excipiebant, ut deliravit Zenobius. Testantur etiam encomia Pindari poëtae praestantissimi, qui ne horum ludorum solennitati tenebras offundere posset vetustas, suis carminibus

In tam tranquillo, et tam clara luce locavit.

Quamobrem Diagoram Rhodium victorem in Argis laudibus cumulat (χ)

“Οτ’

(τ) Nem. Od. X. 41.

(φ) Zenob. cent. VI. 42. II. 3.

(υ) Plut. in vit. Ag. et Cleom. p. (χ) Olymp. VII. 152.

Ὅτ' ἐν Ἀργὶ χαλκὸς ἔ-
Γνω μίν.

Quodque datur in Argis aes (five clypeus aereus).
novit eum. Laudibus quoque extollit Epharmo-
stum (ψ) qui

Ἀργὶ τ' ἔσθε κῦδος ἀν-
δρῶν.

Inque Argis obtinuit gloriam virorum. Scholiaſtes indicat praemium, quod victoribus dabatur clypeus nempe aereus, et corona ex myrto. Festum iſtud imitati ſunt Samii, qui Junoni templum conſtruxerunt atque Ἡγεῖα Sacra Junonis concelebrarunt (ω) in ea quippe erant ſententia, ut ſanum Junoni (α) Argonautas ipſos dedicaffe putarent, illuc ſigno Deae ex Argis deducto ac templi antiquitatem ex ipſo ſimulacro conjectarent, quod Smilis Aegineta Euclidis filius, Daedalo aetate aequalis, extruxerit: quumque feſtum Junonis ac ſacra ab Argivis acceperint Samii, verosimile eſt etiam Agonem illum quinquennalem de evellendo clypeo egiffe: quo plures Samiorum numos referendos duxit Andreas Morellus de re antiquaria bene meritus (β) ac prae-

(ψ) Olymp. IX. 132. (α) Pauſ. in Achaic. p. 536.
(ω) Polyaen. Strat. I. 33. p. 482. (β) Beger. p. 716. et 737.
et VI. 45.

praecipue Alexandri Severi numisma cum epigraphæ
CAMIΩN in quo visitur mulier armata, quae na-

vem ingreditur, clypeumque manu gestat. Sed
ut revertar, unde discessi. Aeginetae, in quorum
insulam Argivi coloniam (γ) deduxerunt, eodem
modo ac in Argis in honorem Junonis ἑκατομβαῖα
instituerunt ac similiter agonem de evellendo cly-
peo egerunt: quod agnoscit Pindarus laudans Ari-
stomenem Aeginetam, qui (δ)

ἥ

εἰς τὸ ἀγῶνα ἐπιχώριον.

Junonisque certamen patrium superavit fortitudine.
In colonias enim ejusdem numinis cultus, eadem-
que sacra, ceremoniaequae deferebantur, quae in
Metropolibus vigeant: hinc in Agrigento, quae
urbs Rhodiorum fuit colonia, eodem (ε) nomine
Jovi Atabyrio cultus peragebatur ac in Rhodo.
Qui-

(γ) Schol. Pindari Pyth. VIII. 29. (ε) Polyb. hist. XI. 21.
(δ) Pyth. VIII. 114.

Quinimo Dionysius Halicarnassensis (ζ) negat Tyrrenos esse Lydiorum colonos, quum nec eosdem Deos haberent, quos Lydii colunt.

Verum non modo in Pindari carminibus, ut dixi, sed in lapidibus eruditis mentio quoque fit de his, qui victores clypei in Argis fuerunt. Cajus Antonius Septimius (η)

NIKHEΑΣ ΤΗΝ ΕΞ ΑΡΓΟΝΕ ΑΣΠΙΔΑ.

Ex Argis victor clypeum retulit, uti in marmoribus Arondellianis, et in marmore Farnesio (θ) Hermodorus vicit

ΤΗΝ ΑΣΠΙΔΑ ΗΡΑΣ

clypeum Junonis. In festis autem Palladis clypeus in Minervae Perspicacis fano Argis erecto una cum Deae simulacro, ab Argivis virginibus solenni pompa in fluvium Inachum ad pulverem detergendum deferabatur: quae omnia in hymno Callimachi copiose accurateque memorantur. Templum Minervae *ἱερὸν τῆς perspicaci* Diomedes dedicavit (ι) in quo ejus clypeus extabat, quoniam ab illius ad Ilium oculis caliginem avertisset, ut narrat (κ) Homerus. Caji itidem imperatoris clypeus, quem ei Senatus dicavit, a Collegiis sacerdotum (λ) quotannis certo die in Capitolium ferebatur, ut

(ζ) Antiq. I. p. 23.

(η) Ap. Selden. p. 1465.

(θ) Grut. CCCXXIV. 1.

(ι) Paus. in Corinth. p. 165.

(κ) Hom. Il. V. 127.

(λ) Sueton. 16.

ut paulo ante diximus. In Panathenaeis apud Athenienses pompa solenni juvenes armati clypeo, et hasta procedere solebant, ut ait Thucydides (μ) μετὰ δ' αἰσίδος καὶ δώροτος, εἰώθεσαν τὰς περιπομπὰς ποιεῖν. Quo respexit Aristophanes (ν)

Ὡς τε μ' ἀπάγγισθαι ὅταν ὀρχεῖσθαι Παναθηναίοις δὲ αὐτὰς.

Adeo ut ego quidem suffocer, quando illos in Panathenaeis saltare oportet. Scholiastes ὀρχεῖν δ' ἐν ὅπλοις ἐν τοῖς Παναθηναίοις οἱ παῖδες in Panathenaeis enim saltabant in armis pueri. Hujus ὀρχήσεως ἐνοπλίης saltationis armatae (ξ) meminit Plato, atque ad tibiam, ut opinor, peractae, namque αὐλὸν Ἀθῆνῃ reperiit (ο) Thraces quoque ad tibiam armati saltabant (π) πρὸς αὐλὸν ὀρχήσαντες σὺν τοῖς ὅπλοις. Festa enim, et solennitas sacrae nunquam sine saltatione, et musica agebantur, cujusmodi etiam erant, quae in sacrificiis Dianae, et Apollinis in Delo fieri solitae (ρ) vel quae a Lacedaemoniis celebratae (ς) in honorem pariter Apollinis. Hanc saltationem εἰρηνικὴν vocat Plato (τ) τὰς τε θεὰς καὶ τὰς τῶν θεῶν παῖδας πμύνων dum Deos, Deorumque liberos bonoramus.

In

(μ) Hist. VI. 58.

(ν) Nub. 984.

(ξ) VII. de legib. p. 796.

(ο) Bion Idyl. III. 7.

(π) Xenoph. exped. Cyri VI. 3.

p. 321.

(ρ) Lucian. de Saltation. p. 792.

(ς) Athen. deipn. XV. p. 678.

(τ) De legib. VII. p. 815.

DE GRAE-
CORVM
DECVR-
SIONI-
BVS.

In Olympiis nec non in Pythiis, et Nemeis certaminibus viri ἀσπίδι *clypeis* armati decurrebant stadium μελέτης ἕνεκα ἐς πολεμικὰ *tanquam ad res bellicas exercitatio apta, et idonea*, ut inquit Pausanias (υ) ad cursum enim assuefacti, majore cum vi in hostem procurrunt, loca opportuna celeriter occupant, ad explorandum acriter pergunt, et fugientium terga facilius comprehendunt (φ) Certamen istud ludicrum in Olympiis primo introductum Olympiade LXV. in quibus τὸς δὲ δραμόντας ἀσπίδι ὁμῶς (χ) *qui cum clypeis decurrunt*, eos vicit Demaratus Heraeensis. In Pythiis deinde Pythiade XXII. ὀπλίτῳ δραμόν (ψ) *armatorum cursum* receperunt: de quo lauream reportavit Timaeenus Phliasius, post V. Olympiadas, postquam vicerat Demaratus in ludis Olympiis. Cursores, qui ἀσπιδόδρατοι *cum clypeis strepentes* Pindaro dicti (ω) in cursu victores Diis clypeos vovebant: unde Pausanias (α) in Jovis Olympii fano ἀσπίδας χαλκίας πέντε καὶ εἴκοσι *clypeos aereos* XXV. se vidisse testatur, cum quibus decurrebant, qui εἰς δραμόν *in curriculum* cum clypeis soliti erant descendere. Aerea arma habuisse cursores confirmat Pindarus (β)

Χαλ-

(υ) In Eliac. p. 395.

(φ) Veget. I. 7.

(χ) Paus. ibidem.

(ψ) In Phocic. p. 814.

(ω) Isthm. I. 31.

(α) Paus. in Eliac. p. 406.

(β) Olymp. IV. 34.

Χαλκεῖσι δ' ἐν ἔτεσιν νίκων
Δρόμον.

Aereis enim armis vincens cursum : atque alibi col-
laudat Phriciam patrem Hippocleae Theffali, qui
armato cursu vicit in Olympiis (γ)

Δὺς ἐν πολεμαδόκοις Ἀρεὸς ὄπλοις.

Bis in bello idoneis Martis armis : ἦν δὲ ὀπλίτης, ut
explicat Scholiaſtes. ἐπλιῖ erant pedites gravis arma-
turae, quos opponit Euripides in *Phoeniſſis* ἰωπέταις.
Martem χάλκασπι *aereum clypeum habentem* vocat
idem poëta ſublimis (δ) Homerus etiam in hym-
nis χαλκοκορυσην. Arma curſorum vocat Pindarus πο-
λεμαδόκα, quoniam certatores iſti ἐπλιτόδρομοι arma
habebant, quae milites in bello : unde ſtatua De-
marati (ε) clypeum prae ſe ferebat, galea caput,
crura ocreis erant armata. Decurſio haec gravis
armaturae peditum aevo, quo florebat (ζ) Pauſa-
nias, adhuc vigeſcit : floruit enim ſub Marco Au-
relio.

Romani *campeſtres exercitationes equorum*, vel
armorum iidem habuerunt (η) ut narrat Sueto-
nius, ubi de Auguſto, qui eas ſtatim *poſt civilia*
bella omiſit. Omiſit etiam (θ) Tiberius, Nero
au-

DE RO-
MANO-
RVM DE-
CURSIO-
NIBVS.

(γ) Pyth. X. 22.

(δ) Iſthm. VII. 35.

(ε) Pauſ. in Eliac. p. 475.

(ζ) In Laconic. p. 241.

(η) C. 83.

(θ) C. 13.

autem restituit, ut innotescit ex duobus numis (ι) in primo duae figurae decurrentes visuntur cum titulo DECVRGIO ac in parte aversa clypeus, quo ab Equestri ordine donatus Nero, cum inscriptione EQVESTER ORDO PRINCIPI IVVENTVTIS. In altero vero duae pariter figurae, quarum una clypeum gestat cum eadem epigrapha DECVRGIO. Insignes isti numi

ex Suetonii loco (κ) illustrantur, qui de Nerone haec habet: *indicta decursione Praetorianis scutum sua manu praetulit: qui enim scutum praeferebat, certamen dirigebat. Galba quoque campestris decursionem scuto (λ) moderatus: moderari decursionem est militibus decurrentibus praeire, praemonstrareque omnes motus eosque scuto regere. Neronis decursio fuit equestris, namque *ἐὼς ἰσχυροτάτης* (μ) *curfu*, et certaminibus equorum valde delecta-*

(ι) Beger. p. 624. et 625.

(κ) In vit. Neron. c. 7.

(λ) C. 6.

(μ) Dio LXI. p. 692.

lectabatur : Galbae vero decursio fuit pedestris. Princeps juventutis dictus Imperatoris filius futuri imperii nomine , tituloque , quem Augustus in Cajo , et Lucio Caesaribus (ϑ) primus instituit , uti in marmore Ancyrano , de quo supra mentio facta , et in numo (ξ) C. ET. L. CAESARES. AVG. F. COS. DE SIGN. PRINC. IVVENT. ac passim marmora , et numi Tiberio , Neroni atque aliis hunc titulum indiderunt.

Exercitationes Campestris sub Republica , et Imperatoribus insequentibus principem semper locum , auctoritatemque tenuerunt : unde Cicero (ο) *quid exercitationes legionum ? quid cursus , clamor , quanti laboris est ? ex hoc ille animus in praeliis paratus ad vulnera.* Exercitatio isti ostendebat gestus , motus , progressiones , recessiones , recursus varios , evolutiones in armis , et sub signis factas : quae Lucretio dicuntur (π) *belli simulacra* Virgilio (ρ) *pugnae simulacra sub armis* , Manilio (ς) *simulacra , et lusus in armis* Qui vero tyrones exercebat , *campidoctor* dictus in marmoribus (τ)

CAMPIDOC. COH. VII. PR.

Exercitatio a militibus exhibebatur sub praesentia Prae-

(ϑ) Tacit. An. I. 3.

(ξ) Bie p. 8.

(ο) II. Tusculan.

(π) De rer. nat. II. 40.

(ρ) Aen. V. 585.

(ς) IV. p. 87. edit. Scalig.

(τ) Grut. DLXV. 5.

N

Praefecti legionis , Tribunorum , vel Principum , ut *experimentis ostendissent se omnia , quae erant in militari arte , compleſſe* (υ) quod prius Macer Jurisconsultus ante Vegetium ostenderat hisce verbis (φ) *officium Tribunorum est , vel eorum , qui exercitui praesunt , milites ad exercitationes producere.* In Constitutionibus militaribus Augusti , et Adriani quas memorat Vegetius , cautum erat (χ) ut ter in mense educerentur extra Castra tam equites , quam pedites ad exercitationes , ita ut X millia passuum armati conficerent. Verum Maximinus imperator (ψ) quinta quoque die jubebat *milites decurrere , simulacra belli agere.* Publius autem Scipio ad Mumantiam quotidiana exercitatione ad munus milites redegit , *quum superiorum* (ω) *duum socordia exercitum corruptum invenisset.* Neque solum gregarii milites , verum ipsimet Imperatores Trajanus , et Adrianus Augusti (α) hanc exercitationem peragebant. Addas heic licet Constantium (β) quem perdoctum Themistius praedicat καὶ τὰ κατὰ τὴν πολλὰ σιδηρὰ σκιρτήματα καὶ τὰς ἐπὶ τῶν ἵππων ἐξελίγμους *cum leves in praegrandibus armis motiones , tum flexuosas in equis evolutiones.* Quid

(υ) Veget. I. 13.

(φ) L. 12. π. de re milit.

(χ) I. 27.

(ψ) Capitol. in vit. Max. 6.

(ω) Frontin. IV. 1.

(α) Plin. in Paneg. 13. Spartian. 26.

(β) Orat. II. p. 13. edit. Paris. 1684.

Quid memorem Honorium : quem sic alloquitur
(γ) Claudianus :

*Quum vectaris equo , simulacraque Martia ludis ,
Quis molles sinuare sinus , quis tendere contum
Acrior , aut subitos melior flexisse recursus ?*

In campo Martio coram eodem Honorio Augusto
idem praeclarus poëta describit exercitationem pe-
destrem ac motus , progressiones , recessus ob oculo-
los ponit (δ)

*Haec et belligeros exercuit area lusus ,
Armatos heic saepe choros certaue vagandi
Textas lege fugas , inconfusosque recursus ,
Et pulebras errorum artes , jucundaque Martis
Cernimus : insonuit cum verbere signa magister ,
Mutatos edunt pariter tot pectore motus ,
In latus allisis clypeis , aut rursus in altum
Vibratis : grave parma sonat , mucronis acuto
Murmur , et umbonum pulsu modulante resultans ,
Ferreus aeterno concentus clauditur ense.
Vna omnis submissa phalanx , tantaeque salutant
Te , princeps , galeae : partitis inde catervis
In varios docto discurritur ordine gyros.*

Scaliger (ε) et Barthius viri doctissimi multum sunt
alucinati , dum in explicanda voce *areae* , aream
Cir-

(γ) IV. Conf. 540.
(δ) VI. Conf. 627.

(ε) Not. ad Manil. p. 264.

Circi , non vero Campi Martii interpretantur in Claudiano : in hac enim urbis regione exercitationes militares collocat Dionysius Halicarnassensis (ζ) quum Campum Marti sacrum vocat νέοις ἀσκήσει τὰς ἐνοπλίαις μελέτας γυμνάσιον ἐπιηδείον *juventuti in armis exercendae gymnasium aptissimum*. Libanius (η) ἐν τῷ πεδίῳ τῷ τὰς πλέμης δεχομένῳ μελέτας *in campo , qui belli exercitationes excipere solet*. Arrianus (θ) in *Tacticis* hasce exercitationes Celtis , et Hiberis tribuit atque ad Romanos postea fuisse deductas contendit. Non negarim tamen Graecos valde illas excoluisse. Lycurgum enim filios Spartiatarum (ι) ut septimum aetatis annum attigissent , distribuisse in classes ferunt , ac simul exercuisse , quo per dimicationes mutuas , et promiscuas contentiones , disceret cujusque ingenium , qui auderent , neque in certaminibus pugnam detractarent : quum vero expeditiones peragerent , iis mandabatur , ut exercitationibus pariter uterentur in Castris (κ) locumque exercitii , et cursus constituit intra id spatium , quousque cohors ipsa pertineret , ne quis ab suis armis recederet longius : quod Romani sunt (λ) imitati. Quid memorem ἐκλίτων δρόμον ; *armatum cursum* antiquissimis temporibus

(ζ) Antiq. V. p. 288.

(ι) Plut. in vit. Lycurgi p. 50.

(η) Legat. ad Julian. tom. II. p. 169. vide quoque Vegetium. I. 10.

(κ) Xenoph. de republ. Laced. p. 90.

(θ) P. 74.

(λ) Tacit. An. II. 54.

ribus a Graecis institutum ? quid ἰσπικὴν παιδίαν ;
equestrem pugnam ? quam (μ) Philopoemenes do-
 cuit Achaeos ac Plato (ν) lege firmavit , dum ju-
 dicem ac arbitrum illius ludicri certaminis magi-
 strum equitum , vel tribunum statuit , suadetque
 ὅτι καλὸν εἶναι τῷ νεῷ μαθεῖν ἐν ὅπλοις *honestum esse juve-*
ni , ut armis *dimicare discat* : (ξ) Niciamque allo-
 quentem adducit , multisque probantem : perutile
 esse juvenibus arma exercitatione , et usu tractare ,
 cum ad comparandum corpori majus robur , ani-
 mumque ardentiolem efficiendum , tum ad hostem
 adoriendum ac denique ejusmodi studio animum
 praebeant , ut aciei instruendae rationem teneant
 ac reliquas militaris imperatoriae partes addiscant.
 Romani autem institutionem , peritiamque rei mi-
 litaris a Lacedaemoniis acceperunt qui primi eam
 tradiderunt , atque ad regulas redegerunt uti ad-
 notat Vegetius , quam quum tuendam sibi decre-
 vissent , constanter in ea (ο) vel ipsis Lacedaemo-
 niis permansere , qui ante alios (π) πάντων ἄλλοι
 τεχνῶν τε σοφιστὰς τῶν πολεμικῶν *rerum militarium omnium*
peritissimi : quas animorum dotes ac virtutes quae
 Laconibus inerant , Plutarchus collaudat atque e
 Xenophonte (ε) exscripsit. Quinimo ipsi totum
 stu-

(μ) Plut. in vit. Philop. 360.

Veget. III. in prolog. et c. 10.

(ν) De Legib. VIII. p. 834.

(π) Plut. in vit. Pelop. p. 289.

(ξ) Lach. p. 179.

(ε) Xenoph. de republ. Laced.

(ο) Athen. deipn. VI. p. 272.

p. 93.

studium, viresque ad militiam adjiciebant, ut inhonestum haberetur (ς) si aliis artibus operam navarent. Quantum vero in praeliis ac disciplina militari inclaruerint Lacones, valde satisque probat Xantippi Lacedaemoniorum ducis exemplum, qui Carthaginensibus in Sicilia ferens auxilium Attilium Regulum captivum cepit, Romanumque exercitum saepe victorem, non virtute, sed arte (τ) bello prostravit: nec minus Annibal (υ) *petiturus Italiam Lacedaemonium doctorem quaesivit armorum, cujus monitu tot Consules, tantasque legiones, inferior numero ac viribus interemit*, confecitque. Quamobrem verum ac exploratum est dictum illud Euripidis poëtae, et philosophi praestantissimi (φ)

Καὶ μὴν τὸ νικᾶν ἐστὶ πᾶν εὐβουλία.

Atqui tota victoria pendet a consilio.

DE TROJAE
DECUR-
SIONE.

Antequam hinc discedo, non omitam *Trojae decursionem* in equis (χ) quam ludis Circensibus (ψ) exhibebant pueri patricii turmatim decurrentes. Hanc primo instituit Aeneas in Sicilia ad filii Ascanii Juli, et ceterorum puërorum exercitationem, quam deinceps jam pene obsoletam restituit Caesar. Trojae ludum (ω) magnifice ediderunt Tiberius, Ca-

(ς) Nicolaus de morib. gentium (φ) Phoen. 728.

ap. Stob. in Sermon. p. 294.

(χ) Sueton. in Cajo 18.

(τ) Epitom. Livii VIII. Appian. (ψ) Suet. in Neron. 7.

de bell. Punico p. 4.

(ω) In Caes. 3.

(υ) Veget. III. in prolog.

Cajus, et Nero principes juventutis, in quo simulatam pugnam committebant, quam prius designaverat Virgilius (α)

*Postquam omnem laeti confessum, oculosque suorum
Lustravere in equis, signum clamore paratis
Epitydes longe dedit, insonuitque flagello.
Olli discurrere pares, atque agmina terni
Diductis solvere choris, rursusque vocati
Convertere vias, infestaque tela tulere.
Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus
Adversis spatiis, alternisque orbibus orbes
Impediunt, pugnaeque cient simulacra sub armis;
Et nunc terga fuga nudant, nunc spicula vertunt
Infensi: facta pariter nunc pace fruuntur.*

Antiquissimis temporibus clypeos ac reliqua arma Diis belligeris dedicare in more fuit, quos sibi propitios in bello habuissent: quo respexit Statius (β)

DE CLY-
PEORVM
DEDICA-
TIONI-
BVS.

Belligeris haec dona Deis, haec tela dicavit.

Plato etiam hunc morem tangit (γ) ubi pro armis coronas potius ponendas censuit *αἱ τὰ πολεμίων θεῶν ἱερὰ* in templis *Deorum militarium*. Diis quoque militaribus vota perfolvisse Legatos, Tribunosque ob reditum ac salutem imperatorum sub qui-

(α) Aen. V. 577.

(β) Sylv. V. 2. 147.

(γ) XII. de legib. p. 943.

quibus militaverant, constat ex hac inscriptione (δ) Clodii Marcellini tribuni Legionis II. Augustae, Piae, Felicis Antoninianae pro salute, et reditu M. Aurelii ex bello, ut opinor, quod contra Marcomannos, et Guados confecit (ε)

DIS. MILITARIBVS
ET. GENIO. LOCI. PRO
SALVTE ET. REDITV
IMP. CAES. M. AVR
ANTONINI. PII. IN
VICTI. AVG.

Minervam in primis venerabantur, quam Anacreon dixit (ζ)

Πολεμόκλονον τ' Ἀθήνην

quaeve robur, et audaciam dabat bellatoribus: illa enim Diomedis δῶκε μένος καὶ θάρσος (η) quando cum Trojanis pugnavit. Vlisses Minervae ληϊπιδι *prae-*
datrici arma Dolonis (θ) vovit, uti et Croesus Lydorum rex χρυσὴν ἀσπίδα τῇ Ἀθῆνῃ τῇ παρρησίᾳ *aureum clypeum Minervae Pronoeae* posuit (ι) neque omittendus Pyrrhus Molossus (κ) qui clypeos a Galatis praelio reportatos Itonidi Minervae dedicavit. Atqui Alexander Philippi filius religione quadam tactus ob majorum suorum cultum erga Minervam, ceteros anteivit, nam statim ac Ilium venit, templum

(δ) Grut. MLXVIII. 2.

(ε) Capitol. 27.

(ζ) Od. LIII.

(η) Il. V. 2.

(θ) Il. X. 460.

(ι) Paus. in Phocic. p. 817.

(κ) Paus. in Phocic. p. 877.

plum ejus (λ) quam semper coluit, armis, quibus uti solebat, locupletavit, ut in expeditione adversus Persas, sibi propitia foret (templi (μ) Minervae Iliacae ob antiquitatem insignis meminit Homerus) ac post praelium cum Persis ad Granium Athenas CCC. armaturas Persicas misit, ut Minervae donarii (ν) loco suspenderentur.

Verum, quoniam Minervae, ut inquit Homerus in hymnis,

σὺν Ἄρῃ μέλῃ πολεμικά ἔργα
Περθόμεναι τε πόλεις, αὐτὴ τε πόλεμοι τε.

Cum Marte curae sunt bellica opera, dirutaeque urbes, clamorque, bellaque. Marti etiam arma hostilia victores poni curabant. Mars enim δέκτηρ ἐνθάδεος ἥδης *dator audacis vigoris*, νίκης εὐπολέμοιο πατήρ *victoriae in bello felicitis pater*, atque ἡνιόχης σκηπτέχης *fortitudinis sceptrifer* in precibus, et hymnis, qui Homero tribuuntur, invocabatur: quin etiam pro bello usurpavit poeta elegantissimus ξυνάγομεν Ἄρηα, quem imitatus est Ovidius quum dixit *rigidi certamina Martis*, hoc est *belli*. Apollini pariter arma hostium vovebant: unde Hector spondet Apollini (ξ) arma sui adversarii ad ejus templum suspensurum, si victoriam sibi deferret.

Τεύ-

(λ) Arrian. I. p. 24. et p. 25.

(μ) Il. VI. 69.

(ν) Arrian. I. p. 36.

(ξ) Il. VII. 82.

Τεύχεα σῦλασας οἶσω ποτὶ Ἴλιον ἱρὴν
 Καὶ κρεμόων ποτὶ νηὸν Ἀπόλλωνος ἑκάτοιο.

Arma detracta feram ad Illium Sacrum, et suspen-
dam ad templum Apollinis longe jaculantis. Herculi
quoque arma dedicari in more positum. Horatius (α)

Vejanus armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro.

Clypeos Herculi dedicasse declarant duae inscriptio-
 nes apud clarissimum Gudium, quarum prima (π)

HERCVLI TRIVMPHAL CLYP
 L. CLAVDIVS. L. F. PALAT. SABINVS
 TRIBVNVS. MILIT. LEG. XV. AVG

Altera vero haec est.

HERCVLI COMITI TRIVMP.
 CONSERVATORI INVICTO
 CLYP. III.
 L. CAECILIVS. C. F. PALATEINA METEL
 LIANVS. OPTIO. LEG. XIII. AVG.

Jovi Feretrio Romulus arma Sabinorum regi de-
 tracta dedicavit (ε) Quintus Marcius clypeum Ad-
 strubalis argenteum pondo centum triginta octo Jo-
 vi Capitolino (ς) Eidemque Aediles scuta inaurata
 XII. facta e pecunia multaticia, (τ) Cydias Jovi
 Li-

(α) Epist. I. 4.
 (π) XXXIV. 4 et 5.
 (ς) Liv. hist. I. 10.

(ε) Plin. H. N. XXXV. 3.
 (τ) Liv. XXXV. 10 et 41.

Liberatori clypeum (υ) et Mummius XXI. Jovi Olympio (φ) poni curaverunt. Adde etiam Jovem militarem ex lapide erudito apud eundem Gudium (χ)

ΘΕΩΙ ΣΤΡΑΤΕΙΩΙ

Α. ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΕΜΜΟΖΥΚΟΣ

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΝ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΑΝΕΘΗΚ.

Juppiter enim rei bellicae, et victoriae in praelio praesidebat, ἐν μάχαις τροπαῖος (ψ) dictus.

Clypei, ut inquit Aeschylus (ω) ἐν ἀγνοῖς δόμοις QVO IN LOCO CLYPEI SVSPEN- SI. in venerandis domibus locati, hoc est ἐν τῶν ναῶν, ut habet Scholiastes in templorum parte anteriore: Euripides (α) ὑψηλῶν ἐπὶ ναῶν. Clypeus Pyrrhi in templo Cereris (β) ὑπὲρ τῶν θυρῶν in supero forum limine. Clypeum Adstrubalis Q. Marcius posuit (γ) in fastigio Jovis aedis: fastigium summae partes aedificiorum dicuntur Servio. Poëtae Latini sacris in postibus aut in foribus sacris arma collocari de more affirmant. Virgilius (δ)

Mul-

(υ) Paus. in Phoc. p. 849.

(φ) Paus. in Eliac. p. 399.

(χ) XI. 8.

(ψ) Aristid. Orat. I. p. 8.

(ω) Ad sept. cont. Theb. 284.

(α) Electr. 6.

(β) Paus. in Corinth. p. 159.

(γ) Liv. XXXIV. 5.

(δ) Aen. VII. 183.

*Multaque praeterea sacris in postibus arma ,
Captivi pendent currus , curvaeque secures ,
Et cristae capitum , et portarum ingentia claustra ,
Spiculaque , clypeique , ereptaque rostra carinis.*

Neque praetereo Silium Italicum , qui Virgilium
sic est imitatus (ε)

*In foribus sacris , primoque in limine templi
Captivi currus , belli decus , armaque raptā
Bellantum ducibus , sacraeque in Marte secures ,
Perfossi clypei , et servantia tela cruorem ,
Claustraque portarum pendent.*

Pausanias quoque refert (ζ) ὑπὲρ τῶν θυρῶν in summo
forum limine , sive in exteriori templi Jovis Olym-
pii parte ad zonam , quae supra columnas aedem
incipit XXI. clypeos inauratos Mummiū posuisse ,
confecto bello Achaico , et capta Corintho ac
pulsis extra suos fines Corinthiis , qui Dorici nomi-
nis erant. Aliquando ἐν τῷ in porticu templi sus-
pensi clypei , ut de Cydiae clypeo tradidit idem
Pausanias (η) Templā enim magnificis , amplisque
porticibus erant ornata , quae in numis Graece
inscriptis nitide visuntur ac praesertim in his , qui
maximi sunt moduli. Quem morem Romani pari-
ter tenuere : unde Livius (θ) vetera , inquit , ho-
stium

(ε) I. 617.

(ζ) In Corinth. p. 159.

(η) In Phoc. p. 849.

(θ) Hist. XXII 57.

stium spolia detrahunt templis, perticibusque, ut fe-
tutarentur adversus Carthaginienses post prosperam
Hannibalis victoriam ad Cannas. Πόγῃ κλοῦας *ad co-*
lumnas scuta Macedonica a Pyrrho rege suspensa (ι)
in Jovis Dodonaei templo. In arcubus etiam, ut
Lucanus enarrat (κ)

*Super alta Deorum
Culmina, et extructos spoliis hostilibus arcus.*

Laribus pariter domesticis arma fixa. Ovidius (λ)

*Miles, ut emeritis non est satis utilis armis,
Ponit ad antiquos, quae tulit arma, laras:*

Qui vero non erant emeriti, clypeos laribus sus-
pensos in bellum ituri denuo arripiebant. Luca-
nus (μ)

*Stratisque excita juventus
Deripiunt sacris adfixa penatibus arma,
Quae pax longa dabat: nuda jam crate florentes
Invadunt clypeos.*

Quo spectat dictum illud Jeremiae (י) ערכו מן וצנה (י) *praeparate scutum, et clypeum, et pro-*
cedite ad bellum. Non satis laudandi Athenienses,
qui clypeos sine ansis in templis tempore pacis sus-
pen-

(ι) Paus. in Attic. p. 31.

(κ) Pharf. VIII. 818.

(λ) Trist. IV. et VIII. 21.

(μ) Pharf. I. 240.

(י) XLVI. 3.

pendi in more habuerunt, ut innuit Aristophanes (ξ) in *Equitibus*.

Οὐ γὰρ σ' ἐχρῆν, ἔπερ φιλαῖς τὸν δῆμον, ἐκ παρθοίας.

Ταύτας (id est ἀσπίδας) ἔαν αὐτοῖσιν πόρπαξιν ἀνατεθῆναι.

Neque enim oportebat, siquidem amas populum, scuta cum ipsis ansis ex composito in templis suspendi: namque consuetudine, ut inquit Scholiastes, inter Athenienses erat introductum, ut clypei ab hostibus reportati, ἀνευ ἐχάνων *sine ansis* in templis suspenderentur, ne populum adgredientes, clypeis prompte uterentur. Qui vero in templis clypeum poni vellent, certam ratamque pecuniam arcae Pontificum persolvebant, per quos templorum dedicatio fieri solita ceremoniis juxta eorum ritum conceptis, quas libro IV. historiae describit Tacitus, quum de Capitolii restauratione agit. Quod perspicue ostendit marmor Romae repertum in octava regione Fori Romani prope Trajani forum; ac Spoletum deinde deductum (ο)

FORTVNAE REDVCI

..... RVFVS. COL. DISP. SVMMAR.....

TEMPLVM. OMNI CVLTV. EXORNAVIT. ARAM
DE. SVO. MAXIMAM. POSVIT. IDEMQ. DECRETO
ORDINIS. *. CVM. A. SOLO. AERE. COLLATO.

PERFICIENDVM. CVRAVIT. IN CVIVS. DEDICAT
SINGVLIS. IN. COLLEGIO. *. XX..... N. DED

DEDICATVM. XII. KAL. AVG. ORFIPO. ET. MAXIMO

COS

SI. QVL CLYPEVM. PONERE. VOLET. DABIT. ARKA. *. II. N.

* PONTIFI * HS. * PON. HS.

Maxi-

(ξ) V. 845.

(ο) Grut. MXIV. I.

Maximus, et Orfitus Consulatum gessere anno V. C. DCCCCXXIV. Christi CLXXII. et imperii M. Aurelii XII. ut perhibet Aelius Lampridius (π) Horum Consulum mentio itidem fit aliis in marmoribus (ρ) Orfitus Consul II. fuit, ut habet chronicon Alexandrinum, quoniam primum Consulatum iniit cum Pudente anno V. C. DCCCCXVII. Christi CLXV. Denique, ut rem penitus perficiam, pro portento ac prodigio habitum, si e templis arma delaberentur. Lucanus (ς)

*Urbisque laborem
Testatos sudore lares, delapsaque templis.
Dona suis.*

Itemque Statius (τ)

*Sacrisque
Exuviae cecidere tholis.*

Ac iterum (υ)

*Summi delapsum culmine templi
Arcados Eubippi spoliū, jacet aereus orbis.*

Livius inter prodigia ponit (φ) scuta duo sanguinem sudasse. Verum Plato vir sapientissimus arma hostium ac praesertim Graecorum, cum quibus bene-

(π) In vit. Commodi 12. (τ) Theb. IV. 33.
(ρ) Grut. CCXXVI. et CCCCIX. (υ) Theb. II. 557.
5. Spon. in Miscell. p. 172. (φ) Hist. XXII. 1.
(ς) Pharf. I. 556.

nevolentia, amicitia, et observantia potius colenda, et firmanda, in templis haud dedicanda censuit, ne alendis odiis ansa ac materia daretur, scelusque duxit inextinguibile arma a proprio, et domestico usu ad res sacras referri, nisi si quis Deus aliter edixerit (χ) Coronas potius ex fronde virenti a victoribus in templis Deorum (ψ) ponendas putavit. Adde heic Apophtegma illud Cleomenis Anaxandridae filii (ω) qui interrogatus cur Spartani hostium exuvias Diis non suspenderent ἐν, ἑφῇ, ἀπὸ δειλῶν quia, inquit, e timidis captae sunt.

Huc pertinet lex Romanorum, qua interdictum erat, hostium spolia vetustate corrupta restaurari, ut semper novum aliquod virtutis monumentum pararent, quum viderent priorem gloriam simul cum spoliis interciderere: aut potius, quum tempus signa contentionum cum hostibus habitarum obscureret, odiosum fore existimabant, et nimii discordiarum studii, spolia reficere aut innovare, ut causam ac sensum hujus legis Romanae explicare, vel, ut melius dicam, divinare conatur Plutarchus (α) Verum V. C. Daniel Heinsius miratur homini tanto in re tam levi aquam haerere ac legis genuinam, veramque rationem aperit. Romani, inquit, servabant clypeos, non quod clypei essent, sed quod perfossi: et tela, non quod tela essent, sed

(χ) V. de republ. p. 470.

(ω) Plut. Lacon. Apopth. p. 224.

(ψ) Plato XII. de legib. p. 994.

(α) Quaest. Roman. p. 272.

fed quod fervarent cruorem, quod in novis telis
effe non poterat: unde, ut bene Silius (β)

Perfossi clypei, et servantia tela cruorem,
in templis Deorum affixi. Deinde arma colebant,
non quod tela, et clypei effent, fed quod spolia,
nova enim fubftituere potuiffent, fed non fpolia.
Heinfius fententiam fuam firmare ftudet nitidiffimo
Antipatri epigrammate, quod e Graeco in Latinum
pariter vertit (γ)

Τῖς θέτο μαρμαίροντα βοάγχεα; πῶς δὲ ἀφόρυκτα
Δέρματα καὶ ταύτας ἀρράγχεας βοέας
Ἀγκρεμάσας Ἀρηϊ μιάσσει κόσμον ἀκίσμον;
Οὐκ ἀπ' ἐμῶν ρίψῃ ταῦτα πῶς ἔπλα δέμων;
Ἀπολέμων τάδ' εἴκεν ἐν οἶνοπλῆϊ τεράμνοις
Κεῖσθαι; ἔθελγῶν ἐνὸς Ἐνυαλῖα.
Σκῦλάμοι ἀμφιδρυκτα καὶ ὀλλυμένων ἄδε λύθρος
Ἀνδρῶν, εἴπερ ἔφω ὁ βροτολογὺς Ἀρης.

*Quis clypeis sacram, quisnam splendentibus hastis,
Quis (pudor) illaesa casside cinxit humum?
Mavorti ingratum suspendit gratus honorem.
Dī, precor, a nostra sint procul illa domo.
Iustius haec Bacchi poterant pendere tabernis:
Haud ea sunt templis, Mars pater, apta tuis.
Mī lacerae exuviae, pulvisque hominumque cruorque
Sint: hominum gaudet caedibus ille Deus.*

Cly.

(β) Pun. I. 620.

(γ) Anthol. I. 3.

P

Clypeum quoque sanguine hostium foedatum, qui in bello gestabant, his multum decoris, et ornamenti accedebat. Silius (δ).

Tum clypeum capit aspersum, quem caedibus olim Celticus ornarat cruor.

Iidemque magis quam alii, strenui ac fortiores habebantur, ut legitur (ε) in Bibliis מִן הַבוּרִיּוֹ מָאֵרָם *clypeus fortium ejus est rubefactus.*

DE TRO-
PAEIS.

Tropaea in signum victoriae posita, ut ait Hesychius τροπαῖ (τρόπαια legit Salmasius) νικητήρια σύμβολα νίκης. Clypeo tantum in tropea usi sunt Athenienses (ζ) verum postea universa arma fuerunt collocata, ut inquit Euripides (η)

τρόπαια ἰδρύεῃ

Παυλευχίαν τῶν πολεμίων.

Tropaea collocantur, quae habent universa hostium arma. Hastis erigi tropaea a Graecis primum, a Romanis deinde moris fuit. Euripides (θ).

ὃ ᾧ ῥάδιον λόγῳ μιᾷ

Στῆται τρόπαια.

Non est facile una hasta sistere tropaea. Scholiastes ἐκ ᾧ δορυτόν τὰ τρόπαια γίνεῃ. Jovi, et Junoni hostium spolia in tropaei formam composita dedicaban-

(δ) Punic. V. 143.

(ε) Nah. II. 4.

(ζ) Thucid. IV. p. 221.

(η) Heracl. 786.

(θ) Orest. 711.

bantur. Hinc Διὸς τροπαίῳ meminit Euripides (ι) Lycophron vero τροπαίας θεᾶς (κ) hoc est Ἥρας, ut exponit Scholiaſtes: horum quippe beneficio hoſtes in fugam converſos credebatur: unde τροπαίων (λ) dictum Διὸς τὸ ἐπὶ τῇ τροπῇ τῶν ἐχθρῶν. Marti quoque Tropaea dicata. Virgilius (μ)

*Ingentem quercum decifis undique ramis
Conſtituit tumulo, fulgentiaque induit arma,
Mexenti ducis exuvias, tibi magne, tropaeum,
Bellipotens.*

Et iterum (ν)

Arma Sereſtus

Leſta refert humeris, tibi, rex Gradive, tropaeum.

Veteres Romanos ab erigendis tropaeis animo abhoruiſſe teſtatur Florus (ξ) *nunquam enim Populus Romanus hoſtibus devictis victoriam ſuam exprobravit.* Domitius autem Ahenobarbus, et Fabius Maximus, poſtquam Allobroges perdomuerunt, tropaea poni curarunt ſuper ſaxeis turribus armis hoſtilibus exornatis: Pompejus ſuper montibus eminentioribus, hoc eſt *in jugis Pyraeneis devictis Hispanis* (ο). Nomina ducum dein inſcribere conſue-

(ι) Heracl. 936.

(κ) Caſſand. 1328. vide etiam Sophocl. in Trach. 306. Pauſan. in Lacon. p. 237.

(λ) Schol. in Ariſtroph. Plut. 453.

(μ) Aen. XI. 5.

(ν) Aen. X. 543.

(ξ) Hiſt. III. 1.

(ο) Salluſt. VI. p. 132. edit. Amſt.

1742.

fueverunt , (π) quod sub Augusto continuatum , subscriptis etiam devictarum gentium nominibus (ε) ut inspicitur in Inscriptione , quae aevo Plinii extabat sub tropaeo in Alpibus Augusto erecto.

IMPERATORI. CAES. DIVI. FIL. AVG. PONTIFICI. MAXIMO. IMP. XIII. TRIB. POT. S. P. Q. R. QVOD. EIVS. DVCTV. AVSPICISQVE. GENTES. ALPINAЕ. OMNES. QVAE. A. MARI. SVPERO. AD. INFERVM. PERTINEBANT. SVB. IMPERIVM. POPVLL. ROMANL. SINT. REDACTAE. GENTES. ALPINAЕ. DEVICTAE. SVNT. TRIVMPILINI. CAMVNI. VENNONETES. ISARICI. et ceter.

Philippum vero , et magnum Alexandrum ulla erexisse tropaea negat Pausanias (ς).

DE FOR-
MVLIS
PRECVM
QVIBVS
VOVEN-
TES SPO-
LIA DIIS
VTE-
BAN-
TVR.

Spolia hostium Aeschylo dicta (τ) πολεμίων ἐσθήματα Scholiastes interpretatur τὰς πανοπλίας omne armorum genus. Vlysses hasce precum formulas adhibuit , quum Dolonis arma Minervae dedicavit (υ)

Χαῖρε θεὰ τοῖσδεσσι. σὲ γὰρ πρώτῳ ἐν ὀλύμπῳ
Πάντων ἀθανάτων ἐπρώτομεθ' ἀλλὰ καὶ αὖτις
Πέμψον ἐπὶ θρησκῶν ἀνδρῶν ἵππας τε καὶ εὐνάς.

Gaude Dea bisce : te enim primam in Olympo omnium immortalium invocabimus : sed et insuper deduc ad Thracum virorum equosque , et contubernia. Romulus hisce precibus Jovem profecutus est , et verba precantia dixit (φ) quum T. Tatii Sabino-
rum

- (π) Liv. XXXVIII. 31. Tacit. (τ) Ad sept. con. Theb. 149.
An. II. 18. (υ) Hom. II. X. 462.
(ε) H. N. III. 20. (φ) Liv. hist. I. 11.
(ς) In Boeot. p. 319.

rum regis exuvias dicavit: *Juppiter Feretri haec tibi victor Romulus rex regia arma fero, templumque his regionibus, quas modo animo metatus sum, dedico, sedem opimis spoliis, quae regibus, ducibusque hostium caesis, me auctorem sequentes posteris fereant.* Graeci priusquam cum hostibus in bello congredierentur, Deos, ut sibi auxiliaturi essent, rogabant, hostiamque promittebant iis sacrificaturi ac tropaea erecturi, precibus secundum eorum mores conceptis, quas servavit Aeschylus (χ) cujus verba, ne diutius antiquitatis studiosos demorer, e Graecis versa haec visum est apponere: *ego vero regionis urbicustodibus Diis, paganisque, et forum servantibus, neque Ismenium excipio, rebus bene succedentibus, et urbe salva, ovibus cruentantes demum focos, tauros mactantes, Diis haec promitto staturos tropaea, hostiumque exuvias, manubias inimicorum bello captas, domibus puris.*

Symbola vel insignia clypeis adungere Carum fuit inventum, ut Herodotus (ψ) et Strabo (ω) literis consignarunt, Xenophonti (α) dicta $\sigma\acute{\iota}\gamma\mu\alpha\lambda\alpha$ $\epsilon\pi\acute{\iota}$ $\tau\acute{\omega}\nu$ $\alpha\sigma\pi\acute{\iota}\delta\omega\upsilon$, Euripidi (β) $\sigma\eta\mu\epsilon\acute{\iota}\alpha$ $\alpha\sigma\pi\acute{\iota}\delta\omega\upsilon$, Pausaniae (γ) $\sigma\eta\mu\epsilon\acute{\iota}\alpha$ $\epsilon\pi\acute{\iota}$ $\tau\alpha\acute{\iota}\varsigma$ $\alpha\sigma\pi\acute{\iota}\delta\epsilon\varsigma$, Vegetio (δ) denique $\delta\epsilon\acute{\iota}\gamma\mu\alpha\lambda\alpha$. Ponebantur in clypeis variis de causis,

DE CLY-
PEORVM
SYMBQ-
LIS.

(χ) Ad sept. con. Theb. 275.

(ψ) Hist. I. p. 171.

(ω) Geogr. XIV. p. 661.

(α) Hist. Graec. IV. p. 226.

(β) Phoen. 144.

(γ) In Messen. p. 348.

(δ) II. 18.

sis, vel ut terrerent hostes, vel in memoriam revocarent res, quae acciderant, aut res gestas a maioribus, in clypeis depictas, vel caelatas ante oculos statuerent. Plura ac varia insignium genera memorant et Aeschylus et Euripides, quae depicta, vel insculpta in clypeis gerebant Duces secuti partes Eteoclis, aut Polynicis in nefario, et calamitoso bello ad Thebas confecto. In nonnullis signum erat Gigas, qui totam urbem vectibus convulsam humeris gestabat, vel picti Dracones, qui moenibus mediis efferebant pueros Thebanos maxillis: in aliis depicta Hydra cum centum viperis. Neque figuris sed dictis etiam ac sententiis clypeos decorabant, uti in Capanei clypeo, in quo vir nudus, cui fax in manibus, cum epigraphe ΠΡΙΣΝ ΠΟΛΙΝ *comburam urbem*. Clypeos pariter ornabant rerum eventis, quae acciderant. Vlyssis clypeus pro insigni habuit Delphinum teste Stesichoro (ε) quoniam a Delphino servatus ejus filius in mare e littore prolapsus: unde lucem haurit Lycophron Vlysssem appellans (ζ) Δελφινόσημον. In nummo M. Caecilii Metelli (η) clypeus Macedonicus cernitur in memoriam Q. Metelli avi sui cusus, in cujus medio caput Elephanti in memoriam pariter proavi sui L. Caecilii Metelli, qui de Poenis in curru

ab

(ε) Plut. de solert. animal. p. 985. (η) Vaill. tab. 28. famil. Caecil.
(ζ) Cassand. 658.

ab Elephantis actō , triumphavit. Draco in Menelai clypeo , is nempe , qui Aulide inter sacra repens , pro (θ) ostento fuit. Soliti quoque insignia Deorum , quos colebant , in clypeis ponere , uti Mantinenses tridentem Neptuni : quod ex fragmento quodam poëtae Bacchylidis demonstrat (ι) Didymus Pindari Scholiastes celeberrimus. Persae vero solem , quem adorabant , in clypeis depinxerunt (κ) Gallum etiam in clypeis poni mos invaluit , namque Idomenei clypeus , qui Menois erat nepos , et a Pasiphaae solis filia oriebatur , Gallum Gallinaceum pro insigni habuit (λ) qui ut solis sacra avis concelebratur , quod ejus ortum nunciat. Insigne Aristomenis , qui Lacedaemonios vicit , Aquila fuit (μ) passis ad extremos clypei marginis alis. Tarentini vero in clypeis pro insigni Delphinum habuere , quo vectus Taras Neptuni filius regio-

(θ) Paus. in Phoc. p. 763.

(ι) In Olymp. V. 38.

(κ) Tertullian, in Apologét. 16.

(λ) Paus. in Eliac. p. 444.

(μ) Paus. in Messen. p. 519.

gionem illam incoluit ac urbem a suo nomine Tarentum denominatam extruxit, uti in numo visitur (v).

Fulmen clypeis Romanorum insculptum in Columna Trajani cernitur: unde Fulminatrix, de qua meminit Valerius Flaccus, qui vixit imperante Vespasiano Augusto (ξ)

*Cuncta phalanx insigne Jovis, caelataque gestat
Tegmina dispersos trifidis ardoribus ignes:
Nec primus radios, miles Romane, corusci
Fulminis, et rutilas scutis diffunderis alis.*

Hujus clarissimi poëtae locum humaniter mihi indicavit vir doctrina, generis nobilitate ac moribus praestans Carolus Firmianus Augustorum a cubiculo honorario ac Confessus Aulici imperialis a consiliis.

Verum saepissime eveniebat, ut insignia in clypeis posita, res gestas a majoribus, a quibus ortum ducebant, in memoriam traderent, ut sequentes po

(v) Beg. p. 322.

(ξ) Argon. VI. 55.

posteriores eas imitarentur atque aemularentur : quod significare videtur Scipionis clypeus in Rhodano prope Avenionem inventus anno MDCLVI. (o) quem eodem anno clarissimus Sponius publicavit. Argenteus est pondo librarum viginti et unius, diameter ejus duorum pedum, duorumque pollicum, quem possidebat Octavius de Mey Lugdunensis, nunc vero illum conservat Musaeum locupletissimi regis Galliarum. Hunc Clypeum ex Argento Hiberno fuisse elaboratum non inverisimile videtur quoniam Varro apud Nonnium *scuta caelata Hiberno argento* commemorat : atque una cum impedimentis in Rhodano demersum. * Scipionem * Fig. 1. exhibet sedentem, qui hastam tenet ac suppedaneo fulcitur, juvenique Hiberno principi nobilissimo Celtiberorum, cui Allucio nomen erat, sponsam concedit, parentibus, cognatisque virginis eximiae formae convocatis. Hujus facti historiam Polybius (π), et Livius (ρ) enarrant, Silius vero, qui sub Domitiano vixit, longe concelebrat carminibus (ς)

*Quin etiam accitus populi regnator Iberi,
Cui sponsa, et sponsae defixus in ossibus ardor;
Hanc notam formae concessit laetus, ovansque
Indelibata gaudenti virgine donum.*

Si-

(o) Spor. In Miscell. p. 152.

(π) Hist. X. p. 593.

(ρ) Hist. XXVI. 50.

(ς) Punic. XV. 270.

Q

Similis historia insculpta inspicitur in clypeo ferreo, qui Musaeum Johannis Woodwardi Londinensis condecorat. Jacobus Gronovius V. Cl. *opus antiquissimi aevi* adjudicat (τ) verum Johannes Hearne V. Doctissimus, qui illum vidit, manibusque contrectavit (υ) quum in eo conspiciantur Amphitheatra e lapidibus strata, quae apud Romanos post Augusti tempora in usu esse coeperunt, mediae antiquitatis esse existimat, atque *ab aliquo e gente Furiana, forsitan ab illo, qui arte militari sub Claudio inclaruit teste Tacito in Annalibus*, factum non temere arbitratur. Clypei delineationem heic apponi curavimus: repraesentat hinc Gallos, et Brennum, cujus ductu Capitolium captum, pensantes aurum: parte alia Camillum, qui Romanis suppetias venit, Gallosque fugavit. Silius Cryxi * Bojorum ducis meminit, qui Celtas, et Capitolium captum inque clypeo caelatum gestabat (φ)

• Fig. 2.

*Ipse tumens atavis Brenni se stirpe gerebat
Cryxus, et in titulos Capitolia capta trahabat.
Tarpejoque jugo demens, et vertice sacro
Pensantes aurum Celtas umbone gerebat.*

Scaevola alter antecessoris sui historiam in clypeo posuit (χ)

Du-

(τ) Epist. LXVII. ad Clar. Magliabecum. dit. Oxon. 1708.

(φ) Punic. IV. 150.

(υ) In not. ad tom. VI. Livii e-

(χ) Sil. Punic. VIII. 385.

S. Kleiner sculpsit.

*Ducit avis pollens, nec dextra indignus avorum
Scaevola, cui dirae caelatur laudis honora
Effigie clypeus. Flagrant altaribus ignes:
Thyrrhenum valli medio stat Mucius ira
In semet versa, jacuitque in imagine virtus.*

Mucii Scaevolae historia pluribus in gemmis, qualem designat idem Silius, visitur apud Gloraeum, et Leonardum Augustinum. Ovidius Nileum pariter memorat, qui se filium Nili jactans, Nili effigie clypeum exornabat (ψ)

*At Nileus, qui se genitum septempace Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim caelaverat auro.*

Neque praetereo Virgilium (ω) quem posteriores poëtae cuncti sunt imitati, ubi de Aventino Herculis filio, qui

*Clypeoque insigne paternum
Centum angues, cinctamque gerit serpentibus hydram.*

A Graecis id Latini acceperunt praesertim a Tragicis. Euripides (α)

Ἐπίσημ' ἔχων οἰκῆιον ἐν μέσῳ σάκεϊ.

Tenens domesticum signum in medio clypeo. Milites autem gregarii clypeos nullo insigni decoratos gere-

(ψ) Met. V. 187.

(ω) Aen. VIII. 657.

(α) Phoen. 1114.

rebant, expolitis tamen, et splendidis utebantur:
unde Aeschylus de Argivis (β)

Βοᾷ ὑπὲρ τειχέων
Ὁ λεύκασις λαός.

Clamat super moenibus populus albis clypeis. Non
fecus Euripides (γ)

Λεύκασπιν ἑστρωμένοι Ἀργείων στρατὸν.

*Albis clypeis decorum prospicimus Argivum exerci-
tum.* Scholiaſtes Ἀργεῖος λαός λευκὰς ἀσπίδας ἔχων.
Verum λευκὸν heic interpretari licet λαμπρὸν *fulgi-
dum*. Hesychius λευκός, λαμπρός. Nec aliter Scho-
liaſtes Callimachi in hymnum Cereris: unde Ho-
merus inquit.

Λευκὸν δὲ ἦν ἥελιος ὥς.

Poëtae Arabes ابيض *album* dixere gladium stri-
ctum ob splendorem. In Hamasâ extat.

وابيض من الحديد صقيل

Et Album e ferro politum, hoc est gladius strictus.
Ibidem iterum

ضربنا العدي ببيض صوامر

Caedimus hostes albis secantibus. Sed e diverticulo
in viam redeamus. In Virgilio quoque legitur (δ)

Par-

(β) Ad sept. con. Theb.
(γ) Phoen. 1106.

(δ) Aen. IX. 548.

Parmaque inglorius alba.

Id est *pura*, et *candida*, ut notat Servius, quae peculiaris tyroni, vel *donec quid ediderat, quod picturae decus mereretur*. Talis erat Amphiarrii clypeus omni carens insigni apud Euripidem.

ἔ σημεῖν ἔχων
Ἵβελισμὲν ἀλλὰ συμφρόνως ἄσημ' ὄπλα.

Non habens signa arrogantiam significantia, sed modeste signis carentia arma. At contra scuta picta, ducibus, spectatisque viris erant concessa. Virgilius (ε)

Et picti scuta Labici.

Idemque *versicoloria arma* nominat (ζ)

Astur equo fidens, et versicoloribus armis.

Hoc est *depictis per quod bellicosus ostenditur*, ut explicat Servius.

Verum priusquam rem tantam, tamque praeclaram relinquam, de clypeis inscriptis aliqua heic dicere cogitavi. Clypeos Antiqui non modo figuris, symbolisque, verum etiam inscriptionibus decorabant: quod Virgilius *rem carmine signare* dixit (η) In Demosthenis clypeo ΑΓΑΘΗ, ΤΥΧΗ, *bonae fortunae* erat inscriptum, *γαῖμαλι χρυσοῖς aureis*

DE CLY-
PEIS IN-
SCRIP-
TIS.

(ε) Aen. VII. 796.
(ζ) Aen. X. 181.

(η) Aen. III. 287.

reis literis (9) Clypeus quoque Gydiae Athenien-
sis (1) quo fortiter contra Gallos pugnaverat, Jo-
vi Liberatori dedicatus, hanc habuit epigraphen.

Η ΜΑΛΛΑ ΔΗ ΠΟΘΕΟΥΣΑ ΝΕΑΝ ΕΤΙ ΚΤΑΙΟΤ ΗΒΗΝ
ΑΣΠΙΣ ΑΡΙΖΗΛΟΤ ΦΩΤΟΣ ΑΓΑΛΜΑ ΔΙΙ
ΑΣ ΔΙΑ ΔΗ ΠΡΩΤΑΣ ΛΑΙΟΝ ΠΟΤΕ ΠΗΧΤΗΝ ΕΤΕΙΝΕΝ
ΕΤΤ ΕΠΙ ΤΟΝ ΓΑΛΑΤΑΝ ΗΚΜΑΣΕ ΘΟΤΡΟΣ ΑΡΗΣ

*Gydiae erat parma haec juvenili corpore clari,
Hospes, quam sacram conspicis esse Jovi.
Huic cubitum inseruit flammato corde sinistrum,
Quum premeret Mavors armipotens Galatas.*

In scutis Macedonum, quos Pyrrhus rex bello sub-
egit ac in templo Jovis Dodonaei collocavit, hoc
epigramma inscriptum (κ)

ΑΙΔΕ ΠΟΤ ΑΣΠΙΔΑ ΓΑΙΑΝ ΕΠΟΡΘΗΣΑΝ ΠΟΛΥΧΡΤΣΟΝ
ΑΙΔΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΙ ΤΑΝ ΔΟΥΛΟΣΤΗΝΑΝ ΕΠΟΡΟΝ
ΝΥΝ ΔΕ ΔΙΟΣ ΝΑΩ ΠΟΤΙ ΚΙΟΝΑΣ ΟΡΦΑΝΑ ΚΕΙΤΑΙ
ΤΑΣ ΜΕΓΑΛΑΥΧΗΤΟΤ ΣΚΤΑΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

*Ditibus haec Asiae terris, opibusque potita
Jam premere audebant Hellade Servitio,
Sacra Jovis templo pendent, quae affixa columnis,
Erepta Emathiis scuta cruenta viris.*

Adde alteram Inscriptionem, quam idem Pyrrhus
po-

(9) Plut. in vit. Demosth. p. 855. (κ) Paus. in Attic. p. 31.

(1) Paus. in Phoc. p. 849.

posuit super scutis Gallorum in templo Minervae
Itonidis suspensis, quod inter Pheras, et Laryssam
extabat (λ)

ΤΟΤΕ ΘΥΡΕΟΥΣ Ο ΜΟΛΟΣΣΟΣ ΙΤΩΝΙΔΙ ΔΩΡΟΝ ΑΘΑΝΑ
ΠΥΡΡΟΣ ΑΠΟ ΘΡΑΣΕΩΝ ΕΚΡΕΜΑΣΕ ΓΑΛΑΤΑΝ
ΠΑΝΤΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΓΟΝΟΝ ΚΑΘΕΛΩΝ ΣΤΡΑΤΟΝ ΟΥ ΜΕΓΑ ΘΑΥΜΑ
ΑΙΧΜΗΤΑΙ ΚΑΙ ΝΥΝ ΚΑΙ ΠΑΡΟΣ ΑΙΑΚΙΔΑΙ

*Hos tibi Gallorum clypeos rex donat, Itoni,
Pyrrhus ab audaci rapta tropaea acie
Viribus Antigoni fractis; jam maxima in armis,
Quae fuit Aeacidum gloria, semper erit.*

Delphis Titus Quinctius Flaminius Romani exerci-
tus imperator clypeos argenteos, et scutum suum
dedicavit, postquam debellato Philippo Macedo-
num rege, Graecos in libertatem restituit, eos-
que inter se conciliavit benevolentia, atque in eo
épigramma istud inscripsit (μ)

ΖΗΝΟΣ ΙΩ ΚΡΑΙΠΝΑΙΣΙ ΓΕΓΑΘΟΤΕΣ ΙΠΠΟΕΥΝΑΙΣΙ
ΚΟΥΡΟΙ ΙΩ ΣΠΑΡΤΑΣ ΤΥΝΔΑΡΙΔΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ
ΑΙΝΕΑΔΑΣ ΤΙΤΟΣ ΤΜΜΙΝ ΥΠΕΡΤΑΤΟΝ ΩΠΑΣΕ ΔΩΡΟΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΕΥΞΑΣ ΠΑΙΣΙΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Di-

(λ) Paus. in Attic. p. 31.

(μ) Plut. in vit. T. Flam. p. 376.

*Dicite Io celeri , quibus est equitare voluptas ,
 Voce , Jovis soboles , dicite Tyndaridae
 Io Lacedaemonii reges : nam munera dextra
 Vobis summa Titus praestitit Aeneades.
 Nam libertatem reparavit Grajugenarum ,
 Triste tyrannorum , quae tulit ante , jugum.*

Lacedaemones in clypeis Λ caelabant , ut a ceteris distinguerentur , et agnosci milites possent. Pausanias (ν) σημεία Λακονικὰ ἐπὶ ταῖς ἀσπίδι appellat : unde Eupolis dictum illustratur ἐξεπλάγην ᾧ εἰδὼν εἰλβοντα τὰ Λαμβδα , id est τὰς Ἀργολικαὶς ἀσπίδας , ut explicat Eustathius. Sycionii autem Σ collocabant in clypeis (ξ). Verum in scutis Romanorum , ut mos invaluit , erat inscriptum *nomen militum* (ο) *et ex qua essent cohorte , et quave centuria*. Quod Julianus , ut opinor , excogitavit , qui , quum a Domitiano curam belli Dacici accepisset , quo facilius , qui fortiter gessissent , aut turpiter fecissent , cognoscerentur , militum sua , et centurionum nomina (π) clypeis inscribi praecepit.

Quod superest rationem , modumque exponamus , quem Veteres adhibebant , in imprimendis literis aureis , vel argenteis in clypeis ac primum de Inscriptione ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ qua Demosthe-
 nes

(ν) In Messen. p. 348.

(ο) Veget. II.

(ξ) Xenoph. IV. Hist. Graec. p. (π) Dio hist. LXVII. p. 764.

nes literis aureis clypeum suum exornavit. Graeci τέχνην ἐμπαισκευὴν *artem imprimendi*, vel *incudendi* dixerunt illam, quae docet, quomodo literae aureae, clavi, et bullae in argentum vel aes extrinsecus adiguntur, deprimuntur, quod *auro includere*, *vincire*, vel *ligare* Latini nuncuparunt: Graeci vero, quae sunt auro inclusa, χρυσόδετα aut χρυσόκλεισα. Idque haud aliter peragi potest, nisi, ut celte vel scalpro, excavato argento, vel aere, locus detur literis, vel clavis aureis: quamobrem hi artifices *scalptores*, *cavatores*, et *cavitarii* dicti. Nonnulli apud Athenaeum (ε) quem exscripsit Eustathius (ς) sic explicarunt Homeri locum, ubi de Nestoris poculo argenteo aureis clavis transfixo agit (τ)

Πὰρ δὲ δέπας ὠκυκαλλὲς ὃ οἶκοθεν ἦγ' ὁ γερεῖος
Χρυσείοις ἤλοιεν πεπερμένον.

Juxta etiam poculum perpulchrum, quod domo attulerat senex, aureis clavis perfixum. Idemque poeta celeberrimus sceptrum Achillis repraesentat

Χρυσείοις ἤλοιεν πεπερμένον. (υ)

Aureis clavis transfixum. Gladius et Agamemnonis, et Patrocli, qui postremus erat aereus, aureis clavis pariter ornabatur (φ). Eadem ratione
De-

(ε) Deipn. XI. p. 488.

(υ) Il. I. 246.

(ς) In Iliad. XI. p. 816. n. 50.

(φ) Il. XI. 30. Il. XVI. 135.

(τ) Il. XI. 631.

Decreta Senatus in Caesaris honorem literis aureis in columnis argenteis fuerunt incisa, ut narrat Dio (χ) τὰ πε δόγματα, τὰ παρὰ τῶν γινόμενα ἐς μὲν σήλας ἀργυρῶς χρυσεῖς γράμμασιν ἐνέγραψαν. Interpres Latine fecit *perscripserunt*: clarius vero dicito *inciderunt*, *sculpservunt*. Γράψαι, ut explicat Hesychius, depotat τὸ ξέσαι, χάραξαι, ἄμυξαι. Accedit quoque Scholiastes Theocriti (ψ) γράψαι τὸ ξέσαι οἱ παλαιοὶ ἔλεγον. Item Eustathius (ω) γράφειν ὁ ἐστὶ ξέειν. Haud dissimili modo in lamina aurea summi Pontificis Hebraeorum erant insculptae literae aureae יהוה ליה *sanctum Domino*, atque intus impressae, et incisae, non tamen extrinsecus adjectae, uti literae aureae in clypeo Demosthenis, atque in columnis argenteis Caesari erectis, vel clavi aurei in poculo argenteo Nestoris infixi. Hinc male in Bibliis Graecis legitur γράμματα ἐκτετυπόμενα σφραγίδος, potius ἐντετυπόμενα, nam ἔκτυπα quae prominent, atqui ἐντύπωμα quod intus est depressum, et incisum. Clemens Alexandrinus (α) de gemmis signatoriis haec habet ἡ εἰδώλων πρὸς ὥπα ἀναποτυπωτόν *neque idolorum sunt incidendae facies* in annulis Christianorum. Appianus Alexandrinus (β) verbo τυπᾶν utitur, quum de Hannibale loquitur, qui ἐτύπων ἐπιστολὴν τῇ σφραγίδι Μαρκέλλῃ *epistolam an-*

(χ) Hist. XLIV. p. 243.

(ψ) In Idyl. VI. 28.

(ω) In Iliad. VI. p. 489. n. 20.

(α) Paedag. III. p. 247.

(β) De bello Hannib. p. 343.

annulo Marcelli obsignavit. Sic in veteri Bibliorum versione (*quae*, ut inquit D. Augustinus (*)) *est verborum tenacior cum perspicuitate sententiae* (γ) *scripserunt* (in ea lamina) *opere gemmario sanctum Domino*, hoc est instar סגולת מלכות *aperitionum sigilli*, interpretes Graeci habent γλύμμα σφραγίδος ac Syrus ܠܕܢܐ ܠܥܡܡܐ *sculpturae sigilli*. Literae enim erant incisae eodem modo, quo lapides an- nulorum ad signandum facti, scalpi, cavarique solent, quos Latini *gemmas* (δ) Graeci σφραγίδας nominant. Talis erat σφραγίς *signatoria* Smarag- dus, opus Theodori Samii qui artem incidendi gemmas reperit, dicta (ε) σφραγίς ἐπὶ τῷ λίθῳ σμα- ράγδῳ *sigillum in lapide Smaragdo*, quod gestabat Polycrates Sami tyrannus, cujus gemmae insignis primus omnium meminit (ζ) Herodotus.

(*) De Doctr. Christ. II. 15.

(δ) Plin. H. N. XXXVII. 8.

(γ) Exod. XXXIX. 30. XXVIII.

(ε) Paus. in Arcadic. p. 629.

II.

(ζ) Hist. III. 41. p. 42.

F I N I S.

Menda, quae irrepperunt, sic corrigito.

		Menda	Corrections
Pag.	2. vers.	18. profodientes	perfordientes
	8.	5. nominibus	utuntur
	9.	14. μεταμφάλλον	μεταμφάλλον
10.		17. KOINON	ΣΕΒΑΣΤΟΣ
11.		12. extendit	ostendit
12.		12. ipsa	ipso
14.		14. induxit	induit
15.		9. Λον	Λον
16.		8. (α) 106	ος
20.		14. et	ei
21.		2. Attr.	Athen.
27.		24. habitavit	habitarit
28.		24. quanao	quando
32.		9. α	δι
34.		23. αεγτοι	αεγτοι
35.		19. αμα	αμα
39.		19. Aegyptis	Aegyptiis
41.		7. αχμετων	αχμετων
48.		10. Antonius	Antoninus
54.		23. αντιμα	αντιμα
55.		1. Divinus	Divinum
62.		5. ηετρω	αετρω
71.		8. ψαν	ψαν
75.		8. αιδις	αιδις
92.		7. ΝΙΚΗΕΑΣ	ΝΙΚΗΕΑΣ
		ΑΡΓΟΝΕ	ΑΡΓΟΥΣ
93.		15. solennitas	solennitates
97.		15. isti	isthaec
		14. Mumantiam	Numantiam
104.		14. Αδελω	Αδελω
105.		13. bellaque.	bellaque,
106.		3. Illium	Ilium
107.		7. ΣΕΒΑΣΤΟΝ	ΣΕΒΑΣΤΟΥ
109.		3. Περ	Περ
119.		10. Menois	Minois
		15. marginis	marginis
120.		4. unde	Legio
121.		9. locupletissimi	locupletissimum
123.		7. Hellade	Hellada
127.		6. ANTIGONON	ANTIGONΟΥ
		18. ΙΠΠΟΕΥΝΑΙΣΙ	ΙΠΠΟΣΥΝΑΙΣΙ

